

Ordres de protecció i drets de les dones que han patit violència de gènere: obstacles per a una efectiva protecció

Generalitat de Catalunya
**Institut Català
de les Dones**

UAB
Universitat Autònoma
de Barcelona

Ordres de protecció i drets de les dones que han patit violència de gènere: obstacles per a una efectiva protecció

Coordinació

Encarna Bodelón González

Autores

Encarna Bodelón González

Maria Barcons Campmajó

Lucía Ortiz Amaro

Esther Murillo Blasco

Ariana Pisonero Francisco

Patrícia González Pardo

Grup de recerca Antígona (UAB)

Desembre 2019

L'Institut Català de les Dones (ICD) ha editat aquesta recerca respectant el text original de les autores, que en són responsables de la correcció lingüística.

Les idees i opinions expressades en la recerca són responsabilitat exclusiva de les autores, i no s'identifiquen necessàriament amb les de l'ICD.

Avís legal

Aquesta obra està subjecta a una llicència de [Reconeixement- NoComercial-SenseObraDerivada 4.0 No adaptada de Creative Commons](https://creativecommons.org/licenses/by-nc-nd/4.0/deed.ca) el text complet de la qual es troba disponible a <https://creativecommons.org/licenses/by-nc-nd/4.0/deed.ca>

Així doncs, es permet la reproducció, la distribució i la comunicació pública del material, sempre que se citi l'autoria del material i l'ICD i no se'n faci un ús comercial ni es transformi.

Activitat finançada per:

ÍNDEX

1. Introducció	7
2. Metodologia	8
2.1. Exploració documental i construcció del marc teòric	8
2.2. Treball de camp: Entrevistes en profunditat.....	9
2.2.1. Variables i disseny del guió d'entrevistes (fase 1)	9
2.2.2. Realització i transcripció d'entrevistes (fase 2).....	10
2.2.3. Anàlisi de dades i informe de resultats (fase 3)	11
3. Marc teòric	13
3.1. Breu estat de la qüestió	15
3.1.1 Mesures cautelars de caràcter penal	16
3.1.2 Mesures cautelars de caràcter civil.....	17
3.2. Ampliar els horitzons de la seguretat: d'una visió negativa a una visió positiva com a dret a la prevenció	18
3.2.1. La violència masclista és un problema de seguretat.....	18
3.2.2. La seguretat no es pot reduir a termes negatius, sinó que ha de ser compresa com a seguretat positiva i dret, des d'una perspectiva feminista	21
3.2.3. Entendre la seguretat amb perspectiva de gènere	23
3.2.3.1. La noció de subjecte de dret	23
3.2.3.2. Perfil de víctima ideal i real, de bones i males víctimes, i de dona instrumental	24
3.2.3.3. Desmitificar la creença que l'espai privat és segur	25
3.3. Necessitats de les dones	26
3.3.1. La importància de la denúncia i d'un espai especialitzat per fer-la	26
3.3.2. La consideració de l'autonomia de les dones	28
3.3.3. Percepció de seguretat per les dones i construcció de seguretat amb les dones	32
3.3.4. Manifestacions de violències masclistes ateses per la xarxa i diversitat de dones ..	33
3.3.4.1. El reduccionisme de la protecció de les violències masclistes a les violències en l'àmbit de la parella.....	33
3.3.4.2. El reduccionisme de la protecció pels curtcircuits amb altra legislació com la d'estrangeria	34
3.4. La idea del risc.....	35
3.4.1. La manca de consideració de la percepció d'inseguretat que manifesten les dones en la tramitació de les ordres de protecció	35
3.4.2. La valoració del risc en seu judicial	37
3.5. Repensar la protecció.....	39
3.5.1. Compliment de la legislació vigent	39

3.5.2. Pensar les transformacions legals possibles	41
4. Les dones.....	44
4.1. La denúncia	44
4.2. La valoració del risc policial.....	46
4.3. Valoració de l'ordre de protecció.....	47
4.3.1. L'eficàcia de les ordres de protecció.....	48
4.3.2. La tutela judicial	50
4.4. La seguretat.....	51
4.5. El seguiment policial i social de les víctimes de violència de gènere.....	52
4.6. Actuació de les professionals	54
4.6.1. L'actuació dels cossos de seguretat	54
4.6.2. L'actuació dels advocades/ts	55
4.6.3. Valoració de l'actuació dels Jutjats	57
5. Personal del cos de Mossos d'Esquadra	58
5.1. La denúncia	58
5.2. La valoració del risc	63
5.3. La valoració de les ordres de protecció.....	73
5.4. La seguretat de les dones.....	78
5.5. Seguiment de les ordres de protecció.....	82
5.5.1 Falta formació en les persones que fan el seguiment?.....	84
5.5.2. Es podria millorar?	84
5.5.3 Intervencions amb l'agressor	84
5.6. Actuació de les i els professionals.....	86
5.6.1 De les advocades i advocats.....	86
6. Les advocades i advocats	88
6.1. La denúncia	88
6.2. La valoració del risc	90
6.2.1. Definició del risc	90
6.2.2. El qüestionari.....	92
6.2.3. Els recursos.....	93
6.2.4. La formació i la perspectiva de gènere	94
6.2.5. Unitats de valoració integral forense.....	97
6.3. La valoració de les ordres de protecció.....	98
6.3.1. Objectius de l'ordre de protecció.....	98
6.3.2. L'actuació del sistema judicial en l'atorgament/denegació de l'ordre de protecció	98
6.3.3. Les proves.....	100

6.3.4. Factors a tenir en compte a l'hora de concedir o denegar una ordre de protecció. Especial referència als factors vulnerabilitzants	102
6.3.5. L'eficàcia de l'ordre de protecció	105
6.3.6. Valoració de les mesures penals, civils i d'assistència social	106
6.3.7. Recomanacions de millora	107
6.4. La seguretat.....	108
6.4.1. Definició de seguretat	108
6.4.2. Com es senten les dones?	109
6.5. El seguiment de les ordres de protecció	111
6.6. L'actuació de les persones professionals	113
6.6.1. L'actuació dels cossos policials.....	113
6.6.2. L'actuació de les/els jutgesses/jutges.....	114
6.6.3. L'actuació de l'assistència lletrada	117
6.6.4. L'actuació de les entitats especialitzades en violència de gènere	119
6.6.5. La coordinació dels serveis/recursos	120
7. Les entitats, associacions i fundacions i els serveis de l'administració pública especialitzats en violència masclista.....	122
7.1. La denúncia	123
7.2. La valoració del risc	124
7.2.1. Definició de risc	125
7.2.2. El qüestionari.....	126
7.2.3. Recursos	127
7.2.4. La formació i la perspectiva de gènere	128
7.2.5. Unitats de valoració integral forense	129
7.3. La valoració de les ordres de protecció.....	130
7.3.1. Objectius ordre de protecció	130
7.3.2. L'actuació del sistema judicial en l'atorgament/denegació d'una ordre de protecció	130
7.3.3. Les proves.....	132
7.3.4. Factors a tenir en compte a l'hora de concedir o denegar una ordre de protecció. Els factors vulnerabilitzants.....	132
7.3.5. L'eficàcia de l'ordre de protecció	134
7.3.6. Valoració de les mesures: penals, civils, d'assistència i protecció social	135
7.3.7. Recomanacions de millora	136
7.4. La seguretat de les dones.....	137
7.4.1. Definició de seguretat	137
7.4.2. Com se senten les dones?	137

7.5. El seguiment de les ordres de protecció	139
7.6. L'actuació de les i els professionals.....	140
7.6.1. L'actuació dels cossos policials.....	140
7.6.2. L'actuació de les/els jutgesses/jutges	142
7.6.3. L'actuació de les advocades/advocats	145
7.6.4. L'actuació de les entitats especialitzades en violència de gènere	146
7.6.5. La coordinació dels serveis/recursos	147
8. Les jutgesses i jutges	148
8.1 La denúncia	148
8.2. La valoració del risc policial	149
8.3. Valoració judicial del risc.....	150
8.4.Valoració de l'ordre de protecció.....	154
8.5. L'eficàcia de les ordres de protecció	155
8.6. La seguretat.....	157
8.7. L'actuació dels cossos de seguretat	158
8.8. L'actuació de les advocades i advocats	159
8.9. Valoració de l'actuació dels Jutjats	159
9. Conclusions.....	161
9.1. Recomanacions de millora	166
10. Bibliografia	168
11. Annexes	173
Annex 1: Guions entrevistes	173
Annex 1.1 Guió dones	173
Annex 1.2 Guió cossos policials.....	175
Annex 1.3 Guió advocades i advocats	177
Annex 1.4 Guió expertes, entitats i administració	179
Annex 1.5 Guió jutgesses i jutges.....	181
Annex 2. Registre d'entrevistes.....	183
2.1 Taula de registre d'entrevistes a dones sol·licitants d'una ordre de protecció per violència de gènere	183
2.2 Taula de registre d'entrevistes a policies	184
2.3. Taula de registre d'entrevistes a advocades i advocats.....	185
2.4. Taula de registre d'entrevistes a professionals d'associacions/entitats/fundacions i serveis de l'administració pública especialitzats en violència de gènere	186
2.5. Taula de registre d'entrevistes a jutgesses i jutges.....	187

1. Introducció

El projecte titulat “**Ordres de protecció i drets de les dones que han patit violència de gènere: obstacles per a una efectiva protecció**” (2019) s’ha dut a terme des del *Grup de recerca Antígona*¹ de la Universitat Autònoma de Barcelona (UAB) i ha estat finançat per l’Institut Català de les Dones (ICD) de la Generalitat de Catalunya. La Dra. Encarna Bodelón, directora del *Grup de recerca Antígona*, és la investigadora principal del projecte.

La Dra. Encarna Bodelón González és doctora en Dret i professora titular de Filosofia del Dret de la Facultat de Dret de la Universitat Autònoma de Barcelona (UAB). L’equip investigador ha estat format per la Lucía Ortiz Amaro, advocada, professora de la UAB, postgrau en Gènere i Igualtat; la Dra. Maria Barcons Campmajó, doctora en Dret, politòloga i màster en Estudis de Dones, Gènere i Ciutadania i investigadora de la UAB; la Dra. Patricia González Prado, doctora en Dret, màster en Estudis de Dones, Gènere i Ciutadania i professora associada de la UAB; Esther Murillo Blasco, advocada i postgrau en Violències Masclistes; i Ariana Pisonero Francisco, jurista i postgrau en Violències Masclistes².

L’objectiu d’aquesta recerca és comprendre els mecanismes d’aplicació/efectivitat de les ordres de protecció (OP) relatives a les dones que han patit violència de gènere que sol·liciten una ordre de protecció a Catalunya i quins factors incideixen en l’atorgament o la denegació.

Els objectius específics han estat: 1. Identificar i analitzar quins elements es tenen en compte en l’atorgament de les ordres de protecció; 2. Descriure la percepció de seguretat de les dones; 3. Analitzar la percepció de risc per part dels cossos policials; 4. Entendre en el discurs de les/els operadores/rs jurídics quins elements són ponderats per atorgar o denegar l’ordre de protecció.

¹ Grup d’Investigació consolidat (ref. SGR2017_1775) reconegut per la Generalitat de Catalunya.

² Agrair la col·laboració de la doctora en Sociologia Estibaliz de Miguel (UPV/EHU), la jurista i criminòloga Nabila Elisabeth Zbairi Pardillo, la jurista Jimena Martínez Berruete, la politòloga Maïa Giancarelli Rivoira, així com a les alumnes en pràctiques, la jurista Marcia Daniela Torres Vázquez (DP Gènere i Igualtat), la criminòloga Virginia Ávila Vázquez (DP Violències Masclistes) i Ona Dellà Guardiola, i les estudiants del Grau d’Estudis de Gènere Dolores Palma Llompарт, Marina Nadal i Joa Peralbo Bruno.

2. Metodologia

Les metodologies empíriques emprades han estat diverses: per una banda, la Sociologia del Dret, àrea del coneixement que indaga sobre l'impacte del Dret en la societat, i de la societat en el Dret, així com en la consecució de les finalitats perseguides per les institucions jurídiques que es creuen per assolir un determinat canvi social; i per altra banda, l'Epistemologia feminista i el Feminisme jurídic, àrea que qüestiona la presumpta neutralitat i objectivitat del Dret, i té en compte en els seus anàlisis tant la influència dels rols i estereotips de gènere en la creació normativa com la seva aplicació i interpretació.

Així doncs, la investigació es planteja des d'una doble perspectiva: la normativa, amb la finalitat d'estudiar les normatives vigents relatives a l'ordre de protecció en casos de violència de gènere en l'ordenament jurídic espanyol i català; la sociològica, per aprofundir en les finalitats perseguides i l'eficàcia o impacte d'aquestes regulacions en les víctimes i en la societat en general.

S'han utilitzat diverses tècniques d'investigació: l'exploració documental, consistent en la recerca de fonts bibliogràfiques, normativa, estadístiques oficials i enquestes, i l'anàlisi de camp, consistent en la realització d'entrevistes.

2.1. Exploració documental i construcció del marc teòric

La construcció del marc teòric s'ha realitzat partint de la normativa que regula les ordres de protecció i els diferents estudis que aporten elements per la seva anàlisi des del punt de vista de l'aplicació. Així mateix també s'han utilitzat les estadístiques oficials que inclouen informació sobre la violència de gènere i les ordres de protecció.

El marc teòric de la investigació es construeix amb les anàlisis i aportacions del Feminisme Jurídic que plantegen objeccions a les teories clàssiques sobre els drets humans i la Justícia Social, centrades fonamentalment en les reivindicacions distributives igualitàries i en les reivindicacions del reconeixement de les diferències

(Bodelón, 2005; Fraser, 2008), que permeten qüestionar la vigent regulació de la violència de gènere i adequar-la des d'una concepció de la Justícia que garanteixi el reconeixement i l'efectivitat dels drets de les dones.

Les anàlisis jurídiques feministes tenen com a finalitat estudiar la influència del Dret en la vida de les dones, desemascarant el seu caràcter patriarcal i formular alternatives, tant en la teoria com en la pràctica jurídica, que coadjuven en l'objectiu final de promoure societats més justes i igualitàries (Facio y Fries, 1999: 25).

Els estudis jurídics feministes comparteixen el propòsit d'analitzar el Dret des d'una perspectiva de gènere amb la finalitat de conèixer i eliminar les desigualtats i discriminacions promogudes pels sistemes jurídics (Barnett, 1998: 4) i impugnar la tradicional consideració del Dret per part de la ideologia dominant com a neutral, objectiu, racional, abstracte i universal (MacKinnon, 1983).

2.2. Treball de camp: Entrevistes semiestructurades

La investigació s'ha fonamentat en l'anàlisi des d'una perspectiva qualitativa, dissenyant l'anàlisi amb l'aplicació de la tècnica de l'entrevista semiestructurada per aconseguir el major grau d'aproximació a la realitat de les ordres de protecció en casos de violència de gènere.

El treball de camp s'ha organitzat en 3 fases: Fase 1. Variables i disseny del guió d'entrevistes; Fase 2. Realització i transcripció d'entrevistes; Fase 3. Anàlisi de dades i informe de resultats.

2.2.1. Variables i disseny del guió d'entrevistes (fase 1)

S'han estudiat els discursos de les principals afectades, les dones víctimes de violència de gènere que han sol·licitat una ordre de protecció, i les principals intervinents en el procés de les ordres de protecció, les/els professionals del sistema judicial, policial, serveis de l'administració pública especialitzats en violències de gènere i entitats/associacions/fundacions tenint en compte diferents variables aconseguint una

mostra el més diversa i representativa de la realitat. L'accés als discursos de les/els professionals s'han dut a terme mitjançant la realització d'entrevistes semiestructurades.

Les variables tingudes en compte per a l'elecció de les dones i professionals a entrevistar han estat les següents: col·lectiu professional; partits judicials; percentatges d'adopcions d'ordres de protecció³; províncies; comarques; món rural/urbà.

S'ha dissenyat un guió d'entrevistes per a cada col·lectiu⁴ ordenat segons els blocs temàtics següents:

- Bloc I. La denúncia
- Bloc II. La valoració del risc
- Bloc III. La valoració de l'ordre de protecció
- Bloc IV. La Seguretat
- Bloc V. El seguiment
- Bloc VI. Actuació de les/els professionals

La recerca de les dones i professionals a entrevistar es va fer mitjançant el correu electrònic enviant una carta de presentació de l'estudi on s'exposava una breu presentació de l'equip investigador, els objectius de la recerca i la demanda concreta de participació. Ens els casos de l'administració pública es va sol·licitar l'autorització a la responsable del servei/recurs pertinent, amb la resposta positiva en tots els casos.

2.2.2. Realització i transcripció d'entrevistes (fase 2)

El número d'entrevistes realitzades ha estat de 50⁵. El treball de camp s'ha desenvolupat entre el juliol de 2019 i el desembre de 2019. La duració de les entrevistes ha oscil·lat entre 19 minuts la de menys durada i 1 hora i 33 minuts la que més temps va requerir per a la seva realització. Les entrevistes per col·lectius són les següents:

³ Amb elevat percentatge d'adopcions d'ordres de protecció: Més del 80% d'ordres de protecció adoptades; amb percentatge similar d'adopcions i denegacions d'ordres de protecció: entre el 50-80% d'ordres de protecció adoptades; amb baix percentatge d'adopcions d'ordres de protecció: menys del 50% d'ordres de protecció adoptades.

⁴ Veure Annex 1.

⁵ La mostra de persones entrevistades no ha pretès ser representativa en número, però sí que ha estat suficientment àmplia i profunda, com per aportar informació que permeti l'anàlisi de les ordres de protecció en casos de violència de gènere a Catalunya.

- 10 dones sol·licitants d'una ordre de protecció en casos de violència de gènere (*codi D + número*);
- 10 advocades/advocats especialitzades/ts en casos de violència de gènere (*codi A + número*);
- 10 jutgesses/jutges dels Jutjats especialitzats en Violència sobre la Dona (VIDO) (*codi J + número*);
- 10 entitats/associacions/fundacions i serveis de l'administració pública especialitzades en l'atenció a dones víctimes de violència de gènere (6 entitats/associacions/fundacions i 4 serveis de l'administració pública) (*codi E + número*);
- 10 Mossos d'Esquadra (6 integrants dels Grup d'Atenció a la Víctima i 4 integrats de les Oficines d'Atenció a la Ciutadania) implicats en l'elaboració dels atestats policials, valoració del risc policial i seguiments dels casos de les ordres de protecció per violència de gènere (*codi P + número*).

En la totalitat de les entrevistes efectuades s'ha proporcionat a la persona entrevistada un document de consentiment informat amb contingut respecte a la protecció de les seves dades, l'anonimat i la confidencialitat. Totes les respostes incloses en aquesta recerca s'han traduït al català amb independència de l'idioma original.

A l'annex 2, s'ofereixen els registres d'entrevistes ordenats per col·lectius i dades o variables considerades rellevants per a l'anàlisi.

2.2.3. Anàlisi de dades i informe de resultats (fase 3)

Per garantir l'anonimat i confidencialitat de les persones entrevistades, s'ha utilitzat al llarg de l'anàlisi de les entrevistes un sistema de codis que identifica el col·lectiu, sexe, província, categoria del partit judicial, món rural/urbà, data de l'entrevista i duració corresponent, entre d'altres variables (com per exemple, la formació en violència de gènere, la formació especialitzada concreta, existència de filles/fills, l'edat) considerades interessants segons el col·lectiu en qüestió.

La categorització, codificació i anàlisi de les dades de les entrevistes s'ha fet seguint la tècnica CAQDA (*Computer-Aided Qualitative Data Analysis*) amb el programa ATLAS.ti, una eina informàtica que té com a objectiu facilitar l'anàlisi qualitatiu de

grans volums de dades textuais, com és el cas de les 50 entrevistes realitzades en la present investigació.

Posteriorment s'han interpretat els resultats per col·lectius i redactat els principals resultats.

3. Marc teòric

El primer capítol del present treball està compost pel marc teòric que s'exposarà a continuació, l'estructura del qual es troba dividit en:

L'apartat 1 “*Breu estat de la qüestió*” fa una breu explicació sobre què és una ordre de protecció, quina és la seva finalitat i quins són els límits de les concepcions legals vigents.

L'apartat 2 “*Ampliar els horitzons de la seguretat: d'una visió negativa a una visió positiva de la seguretat com a dret a la prevenció*”, s'analitzen els problemes al voltant de la seguretat com a visió negativa, de mínims o posterior a les agressions, i les exigències del principi de deguda diligència estatal.

A l'apartat 3 “*Les necessitats de les dones*” es fa un recorregut sobre quines necessitats van expressar les dones en situació de violència, en relació amb la seguretat, en diferents recerques.

L'apartat 4 “*Problemes al voltant de la idea del risc*” fa referència a la manca de consideració de la percepció d'inseguretat en la tramitació d'ordres de protecció que manifesten les dones en situació de violència masclista, tant en relació amb la sol·licitud, com amb la seva concessió i supervisió.

Finalment, l'apartat 5 “*Repensar la protecció*” vincula les reflexions feministes al voltant de la seguretat amb el respecte a l'autonomia com a principi que ha de regir les intervencions en situacions de violència masclista.

El segon capítol es centra en l'anàlisi i crítica de les ordres de protecció (OP). La valoració de les ordres de protecció s'ha dut a terme mitjançant la lectura de bibliografia especialitzada en la matèria, l'extracció d'estadístiques referents a les ordres de protecció i la seva traducció, així com a través de la realització i posterior anàlisi d'entrevistes semiestructurades⁶ a una àmplia varietat d'agents que conformen l'iter

⁶ Les entrevistes, de caràcter semiestructurat, han brindat l'oportunitat de realitzar altres preguntes que l'entrevistadora ha considerat oportunes a mesura que avançava el relat fàctic i jurídic. En tot moment es garanteix l'anonimat de les persones entrevistades.

processal que suposa la sol·licitud, concessió i posterior seguiment i control d'una ordres de protecció: començant per les dones que han patit violència, les i els professionals de l'advocacia que les atenen, les associacions/entitats i serveis/recursos especialitzats en violències masclistes, així com a Mossos d'Esquadra i personal integrant del Poder Judicial.

D'aquesta manera, seguint l'estructura de l'íter processal de les ordres de protecció pel qual ha de passar (i sobrepassar) qualsevol dona que les sol·liciti, l'anàlisi i crítica es realitza respecte les fases de: en primer lloc, sol·licitud, admissió i inadmissió; en segon lloc, l'audiència/compareixença de l'article 544 ter del Reial Decret de 14 de setembre de 1882, pel qual s'aprova la Llei d'Enjudiciament Criminal (en endavant, LECrim); en tercer lloc, la notificació de l'Auto que concedeix o denega l'ordre de protecció i, finalment, l'execució de l'ordre de protecció. A mesura que apareixen les/els diferents agents intervinents a qui s'ha entrevistat, es fa una referència a cada uns/un d'elles/s. A continuació, s'esmenten els factors de risc (els que són valorats i els que s'haurien d'incloure) i una reflexió sobre la (in) eficàcia de les OP des del punt de vista de les dones i del personal professional.

Abans de començar amb l'exposició teòrica, és precís assenyalar que a nivell conceptual, i seguint el llenguatge emprat per la Llei 5/2008, del 24 d'abril, del dret de les dones a eradicar la violència masclista, també s'utilitzarà en aquest treball el terme *violència masclista* (VM) per entendre que aquest engloba diferents expressions de violència (és a dir, els diferents tipus de violència que pot patir una dona: la violència física, psíquica, econòmica i sexual). S'ha buscat emprar un llenguatge inclusiu, i s'han evitat aquells termes que comporten un etiquetatge negatiu cap a la persona (per exemple, s'ha utilitzat la paraula *dona* o *supervivent* en comptes de *víctima*, doncs s'entén que aquest últim el que causa és assenyalar amb el dit a la dona amb un cert paternalisme social-institucional).

Finalment, volem agrair el temps que ens han dedicat les dones entrevistades: la seva força és digna d'admiració. I, per descomptat, també a les/els professionals de l'advocacia, del Poder Judicial, personal d'entitats, associacions i serveis/recursos especialitzats en violències masclistes, i al cos dels Mossos d'Esquadra – Policia de la Generalitat de Catalunya.

3.1. Breu estat de la qüestió

L'ordre de protecció és una resolució judicial que pretén protegir de manera integral a les dones que pateixen violència de gènere (VG)/violències masclistes davant l'existència d'indicis fundats de la comissió de delictes de violència de gènere, i on hi ha una situació objectiva de risc per a la dona, mitjançant l'adopció de mesures cautelars de caràcter civil i penal, que es complementen amb altres mesures de caràcter assistencial - social.

Les ordres de protecció estan regulades a la Llei 27/2003, de 31 de juliol, reguladora de l'Ordre de protecció de les víctimes de violència domèstica (Llei 27/2003), que estableix un procediment judicial ràpid i senzill davant d'un Jutjat d'Instrucció/Jutjat de Violència sobre la Dona perquè les dones en situació de violència de gènere puguin obtenir una protecció integral, que compren mesures penals, civils i socials (essent aquestes últimes d'assistència i protecció social).

Segons el Protocol per a la implementació de l'ordre de protecció de les víctimes de violència domèstica⁷, l'ordre de protecció es basa en els principis de protecció de la víctima i de la família, d'aplicació general, d'urgència, d'accessibilitat, d'integritat i, finalment, el principi d'utilitat processal.

Els trets distintius - en la seva conceptualització - es podrien resumir en celeritat (en un màxim de 72 hores es celebrarà compareixença), senzillesa (la seva petició no exigeix ni formalismes ni un cost addicional), integritat (confereix un estatut integral de protecció, atès que les mesures poden ser penals, civils i/o assistencials), temporalitat (són provisionals fins que es dicti sentència) i revocabilitat (només per l'autoritat judicial).

Com s'ha exposat en línies anteriors, en el marc de l'ordre de protecció es poden dictar qualsevol de les mesures cautelars previstes a la LECrim, sense oblidar que la seva finalitat és la de garantir la protecció de les dones, i no el propi resultat del procés.

⁷ Disponible a:

http://www.violenciagenero.msssi.gob.es/profesionalesInvestigacion/seguridad/protocolos/pdf/Protocolo_implantacion_orden_proteccion.pdf

3.1.1 Mesures cautelars de caràcter penal

Pel que fa a les mesures penals (art. 544 ter punt 6 LECrim), la Llei Orgànica 14/1999, de 9 de juny, de modificació del Codi Penal de 1995, en matèria de protecció a les víctimes de maltractaments i de la Llei d'Enjudiciament Criminal (LO 14/1999), va optar per la restricció de drets a l'agressor; en concret, per la restricció dels drets previstos a l'art. 19 de la Constitució Espanyola (CE) (la llibertat de circulació i residència), mitjançant la introducció de l'art. 544 bis LECrim.

Ens trobem amb les següents mesures penals:

- L'adopció d'una ordre d'allunyament sobre la víctima, que suposa, tant la prohibició d'aproximació per part de l'agressor d'anar a un determinat lloc, barri, municipi, província, o altra entitat local o comunitat autònoma, o lloc on es trobi la víctima, que aquesta freqüenti o persones del seu entorn; així com la fixació d'una determinada distància a la qual l'agressor no es pot acostar a la víctima. Aquesta mesura es podrà aplicar a les persones que preveu l'art. 173.2 del Codi Penal (CP) i a aquelles que assenyali la víctima.
- Prohibició de comunicació amb la víctima per qualsevol mitjà.
- Retirada d'armes o altres objectes perillosos.
- I la més greu, la presó provisional.

Els supòsits per la seva adopció, són dos: el *fumus boni iuris* - existència d'indisidències fundades de delictes - i el *periculum in mora* - es dona una situació de perill per a la dona - (De la Rosa Cortina, 2015). D'aquesta manera, les mesures penals s'adoptaran atenent, d'una banda, al criteri de necessitat de protecció immediata i integral de la dona i, de l'altra, la situació econòmica, familiar, laboral i de salut de l'agressor. La Llei es preocupa de forma especial per la situació laboral de l'agressor atès que, en tot cas, es tindrà en compte la possibilitat de continuïtat d'aquesta.

Seguint l'articulat de la LECrim, l'incompliment de la mesura acordada podrà donar lloc a l'adopció d'altres mesures de major restricció de la llibertat, sense perjudici de les responsabilitats que de l'incompliment es poguessin derivar.

3.1.2 Mesures cautelars de caràcter civil

Les mesures de caràcter civil poden consistir en l'atribució de l'ús de l'habitatge familiar, la decisió sobre el règim de guarda i custòdia dels fills o filles menors (si n'hi ha), el règim de visites i comunicació amb aquests o aquestes, i estada amb els i les menors o persones amb la capacitat judicialment modificada. Així mateix, el règim de pensió d'aliments, així com qualsevol disposició que es consideri oportuna a fi d'apartar d'un perill o d'evitar perjudicis (art. 544 ter 7 LECrim).

Pel que fa a la seva vigència, a diferència de les mesures de caràcter penal – que tenen, en principi, una durada indefinida, si la jutgessa o el jutge no es pronuncia en un sentit contrari -, les mesures de caràcter civil tenen una durada de 30 dies, quedant supeditada a la presentació de la corresponent demanda de separació o divorci.

L'estatus integral de protecció comprèn les mesures assistencials i de protecció social (art. 544 ter punt 8). Tal com estableix Llei 27/2003, en la seva Exposició de Motius, l'element més innovador és l'activació dels instruments de protecció social de les diferents Administracions Públiques (estatal, autonòmica i local). Aquestes mesures assistencials i de protecció social, són⁸:

- Dret a l'assistència jurídica gratuïta i especialitzada.
- Renda activa d'inserció: inclou un ajut en el supòsit de canvi de residència.
- Ajut econòmic per a les dones amb dificultats per trobar feina i amb rendes inferiors al Salari Mínim Interprofessional (SMI).
- Accés a habitatges protegits i residències públiques per a gent gran.
- Drets laborals i de Seguretat Social.
- Sol·licitud de la regularització de residència (prevista per a dones estrangeres en «situació irregular»).

És important ressaltar que la Llei no habilita l'òrgan judicial per la seva adopció, sinó que aquest ha de posar en coneixement de les autoritats competents l'existència de

⁸ Es troben recollides als arts. 20 i ss. de la Llei orgànica 1/2004, de 28 de desembre, de mesures de protecció integral contra la violència de gènere (LO 1/2004), i arts. 30 i ss. de la Llei 5/2008, de 24 d'abril, del dret de les dones a eradicar la violència masclista (Llei 5/2008).

l'ordre de protecció per a l'adopció de mesures de protecció, ja siguin de seguretat, d'assistència social, jurídica, sanitària, psicològica o de qualsevol altra índole i, en aquest sentit, s'establirà un sistema integrat de coordinació administrativa per agilitar les comunicacions.

La Llei Orgànica 1/2004, de 28 de desembre, de Mesures de Protecció Integral contra la Violència de Gènere (LO 1/2004), desplega la protecció penal i judicial de les dones.

Al llarg de tot l'articulat de la Llei es presenten previsions que afecten a la seguretat de les dones. Com a novetats, intensifica la tutela jurisdiccional de les que estan en situació de violència de gènere, obligant a la jutgessa o al jutge a definir una distància mínima en relació a les ordres d'allunyament, i planteja un ampli catàleg de mesures cautelars, que se sumen a les ja previstes a la LECrim, recollides als articles 544 bis i 544 ter. Ara bé, tot i l'avenç que va suposar la LO 1/2004, no reconeix el dret a la seguretat a les dones que pateixen violència, i únicament n'és reconeguda la seva tutela penal. La Llei suposa una protecció contra la vulneració del dret a la seguretat un cop ja s'ha produït la violència, però no una garantia efectiva d'aquest dret abans de la seva violació (FUNDACIÓ SURT, 2011).

En aquesta recerca ens hem proposat analitzar quin és el nivell d'efectivitat de les ordres de protecció respecte a les dones víctimes de violència de gènere a Catalunya, i quins factors incideixen en l'atorgament o la denegació. També s'ha indagat en la percepció de seguretat de les dones, doncs és una qüestió clau per valorar l'efectivitat de les mesures; quina i com és la percepció del risc per part dels cossos policials, per buscar explicacions a les omissions constatades en el control, i quin és l'acompanyament a la implementació de les mesures de protecció judicials.

3.2. Ampliar els horitzons de la seguretat: d'una visió negativa a una visió positiva com a dret a la prevenció

3.2.1. La violència masclista és un problema de seguretat

La violència masclista s'ha consagrat com una problemàtica social⁹ i, per tant, com una clara violació dels Drets Humans. Dins d'aquests Drets Humans¹⁰ el dret a la seguretat està reconegut a l'art. 3 de la Declaració Universal dels Drets Humans: “*Tot individu té dret a la vida, a la llibertat i a la seguretat de la seva persona*”.

És en aquest concepte de seguretat on encaixa (o hauria d'encaixar) l'ordre de protecció. No obstant això, quan un dels mecanismes que donen vigència i cos al dret és de difícil, insuficient i insatisfactòria realització, aquest dret a la seguretat es desdibuixa per requerir de la protecció estatal per a fer-ho efectiu. I, de fet, diferents estudis en relació amb l'accés a la justícia en situacions de violència de gènere donen compte d'això (Bodelón et al., 2016; Bodelón, 2013a; Luna i Bodelón, 2015).

Un problema que apareix com a recurrent és el *desballestament* que en els tractaments institucionals es fa de la violència masclista. En primer lloc, molt s'ha criticat la inexplicable retallada de la LO 1/2004 que només tracta la violència de gènere en l'àmbit de les parelles o ex-parelles (Barrère, 2008; Bodelón, 2013a). La Llei 5/2008, si bé desborda aquest limitat àmbit, també resulta incompleta, ja que no regula les diverses formes de violències masclistes en àmbits institucionals, a mode d'exemple. Una altra retallada que desdibuixa l'habitualitat i continuïtat de la gran majoria de les històries de violència masclista es comprova en la selecció dels fets que fa qui pren la denúncia, en moltes ocasions fragmentant els relats, les experiències i les històries fins a *desballestar-les* en uns pocs fets aïllats o, pitjor encara, reduint-la a l'últim episodi de violència.

I és aquesta retallada la que serveix de base per a organitzar la protecció, el dret a la seguretat de les dones en situació de violència masclista. No és d'estranyar que recerques etnogràfiques en Audiències i Jutjats on es tramiten ordres de protecció (Luna i Bodelón, 2015: 113) assenyalin que:

“(...) En general, a les dones se les veia i se les escoltava desanimades, frustrades, i/o decebudes del funcionament del sistema penal (...). Moltes

⁹ Així es recull en l'Exposició de Motius de la LO 1/2004: “(..) *no és un problema que afecti l'àmbit privat. Al contrari, es manifesta com el símbol més brutal de la desigualtat existent en la nostra societat. Es tracta d'una violència que es dirigeix sobre les dones pel fet mateix de ser-ho.*”

¹⁰ Convé aclarir que els Drets Humans s'emmarquen a nivell internacional, mentre que els Drets Fonamentals, recollits a la CE de 1978, responen a una visió estat-centrista.

dones consideraven que ni tan sols havien estat escoltades per les autoritats. Semblava que en els jutjats no hi havia ningú que escoltés la seva història personal més enllà d'uns fets concrets referits a un moment i un lloc precisos(...). Sovint, els/les mateixos/es advocats/es que les representaven no les escoltaven, ja que en la majoria de les ocasions, les coneixien el mateix dia de l'audiència de vistes (...).”

Si en la gestió de l'accés a la seguretat es fa desaparèixer el context, les dones no tindran possibilitat d'explicar ni provar la reiteració de les conductes, actituds i episodis de maltractaments. Si quan declaren en l'àmbit policial o judicial les/els funcionàries interrompen els relats, retallant-los constantment, la protecció que s'organitzi a partir de les retallades serà insuficient. L'habitualitat o reiteració de les violències masclistes en les relacions sexo-afectives es desprèn de nombrosos treballs teòrics i empírics sobre el tema (Romito, 2006; Bosch i Ferrer, 2002). Com explica Encarna Bodelón (2013a: 137), el sistema de justícia penal no està treballant amb la realitat completa del fenomen, sinó només amb algunes manifestacions parcials.

Les dades quantitatives ratifiquen que els Jutjats consideren majoritàriament que la violència de gènere *denunciable*, la que té més possibilitats de prosperar, és la que descriu agressions físiques, amb marques recents i documentades amb un informe mèdic¹¹. Per contra, és freqüent que no prosperin aquelles que relaten violència de gènere habitual¹² de caràcter psíquic, en la qual no hi ha testimonis i que, paradoxalment, és la que les dones descriuen més freqüentment a les entrevistes

¹¹ Diferents investigacions del Grup de recerca Antígona que han fet anàlisi d'expedients judicials, com el projecte europeu WOSAFEJUS entre els anys 2009 i 2011 i el projecte de recerca en el marc del Pla Nacional I+D+i 2008-2011 *El Dret d'Accés a la Justícia: el cas de la Violència de Gènere*.

¹² Un estudi realitzat pel Grup de recerca Antígona en el qual es van analitzar 230 expedients de jutjats de Barcelona entre els anys 2009-2011 assenyala que només el 4,8% dels expedients feien referència a maltractament habitual (art. 173), en canvi el gruix de casos (58,7%) tractaven violència puntual (art. 153).

(Bodelón, 2013: 129)¹³. A tot això subjau la desconfiança institucional en el testimoni de les dones i l'escassa força probatòria que se li atribueix¹⁴.

3.2.2. La seguretat no es pot reduir a termes negatius, sinó que ha de ser compresa com a seguretat positiva i dret, des d'una perspectiva feminista

L'objectiu de les ordres de protecció és fer cessar i/o evitar agressions i/o amenaces, tots ells fets constitutius de violència masclista. Això comprèn les diferents formes de violència masclista: no només la violència física, sinó també la psicològica, sexual, econòmica, en qualsevol dels àmbits previstos per la legislació¹⁵. Majoritàriament es fa incidint sobre l'esfera de llibertat de l'investigat, amb restriccions a la seva llibertat de circulació i de residència, tot i que l'àmbit d'incidència de les OP és més ampli: existeix marge jurídic per dictar mesures de protecció per fer cessar la violència econòmica, per exemple (embargaments, intervencions judicials en l'explotació de negocis comuns, prohibicions de contractar o disposar de béns, entre d'altres).

Les ordres de protecció tenen (o haurien de tenir) un paper clau com a part de la tasca de prevenció en aplicació del principi de deguda diligència estatal en relació amb el dret de les dones a viure una vida lliure de violències masclistes. Però l'elevat percentatge de denegació d'ordres de protecció ens posa davant d'un problema de seguretat de les dones i d'accés a drets: Catalunya és la comunitat autònoma amb el percentatge més baix d'ordres de protecció concedides (46%) i, per tant, amb el percentatge més elevat d'ordres de protecció denegades (54%). Cal tenir en compte que la mitjana a l'Estat espanyol és del 65% d'ordres de protecció concedides, i del 35% de denegades. De la mateixa manera que la violència masclista no entén de classes socials, ètniques o culturals, tampoc entén de geografia. És un fenomen que, malauradament, es dona a tot

¹³ La forma en com és tractat el tema pel sistema penal fa que violències masclistes greus es converteixin en "conflictes de parella", "incidents puntuals", violències banalitzades i ressituades en l'univers de la violència interpersonal. Encarna Bodelón (2014: 142) parla de la *desmaterialització de la violència* com una forma de violència institucional produïda pel mateix procés penal.

¹⁴ "(...) Aquest procés de selecció té la particularitat que als mecanismes tradicionals de selecció de la justícia penal (criminalització de les conductes que es donen als sectors socials més precaris) s'afegeixen els mecanismes de selecció vinculats amb les pràctiques sexistes i l'ús d'estereotips de gènere en la justícia penal." (Bodelón, 2013: 136)

¹⁵ Arts. 4 i 5 de la Llei 5/2008.

el territori estatal però, que segons les dades del *Consejo General del Poder Judicial* (CGPJ, 2019), el lloc on es denuncia sí que condiciona l'obtenció/denegació de l'ordre de protecció. I hi ha unes diferències preocupants entre una comunitat i una altra, motiu que provoca un desequilibri i una inequitat territorial.

En aquest marc, doncs, és imprescindible analitzar a què responen els rebutjos de les ordres de protecció, atenent molt especialment al fet que les omissions en la prevenció de les violències masclistes constitueixen en si mateixes situacions de violència institucional¹⁶:

“De manera creixent, s’ha visibilitzat que l’Estat pot ser també un agent que comet formes de violència de gènere institucionalitzada, no sols perquè a través dels seus agents es realitzen actes de violències físiques, psicològiques o sexuals, sinó també per la responsabilitat que té l’Estat i els seus agents en la prevenció, sanció i eradicació d’aquestes violències contra les dones.” (Bodelón, 2014:133)

Diverses autores critiquen un enfocament androcèntric, neoliberal i racista de la seguretat (Pitch, 2009; O'Malley, 1992; Wacquant, 2000), mostrant la seva preocupació pel pas de la visió de l'ordre públic a l'alarma al voltant de la seguretat ciutadana. Des d'aquesta perspectiva, doncs, quan la seguretat es defineix des d'un subjecte hegemònic, deixa fora, entre d'altres problemes, els de seguretat de les dones. Una de les conseqüències del traspàs d'ordre públic a seguretat ciutadana és la privatització de les respostes. Així, es transmet socialment que les i els ciutadanes/ns són les/els primeres/rs que s'han d'ocupar de la seva seguretat (Pitch, 2009). Quan la denegació d'ordres de protecció és majoritària, hauríem de preguntar-nos si podríem llegir-les com a part d'aquest ideari.

¹⁶ En l'àmbit criminològic es parla de victimització secundària per a fer referència a la qual sorgeix de la relació de la víctima amb el sistema de justícia, i es distingeix de la victimització primària que deriva d'haver patit una situació delictiva (Luna i Bodelón, 2015: 109). És una noció definida en l'àmbit internacional i nacional. Nacions Unides la defineix com aquella que no és conseqüència directa de l'acte delictiu sinó de la resposta inadequada personal i institucional a la víctima (ONU, 2010: 17). L'article 3 de la Llei catalana 5/2008 defineix la revictimització com el maltractament addicional exercit contra les dones que estan en situacions de violència masclista com a conseqüència directa o indirecta dels déficits (quantitatius o qualitatius) de les intervencions dels organismes responsables o altres agents implicats.

Respecte de les situacions de violència masclista això es tradueix en transmetre un missatge social i institucional revictimitzant: les dones són les responsables d'evitar els riscos de patir-la, i això es fa amb restriccions a les llibertats que van des de les advertències de «no anar sola de nit, o per llocs obscurs, o a determinades hores», fins a les denegacions massives d'ordres de protecció, o els atorgaments que inclouen prohibicions perimetrals recíproques.

3.2.3. Entendre la seguretat amb perspectiva de gènere

Implica identificar i desarrelar els fonaments de les resolucions judicials de les ordres de protecció: mites, estereotips i concepcions ancorades a la cultura patriarcal; fer una revisió crítica dels models de seguretat que s'han fet d'esquena a les dones sense pensar, per exemple, en les diferents manifestacions de violència masclista, com un dels problemes de seguretat més greus que afecten les nostres vides (Bodelón, 2009)¹⁷:

“(El dret a la seguretat) el seu contingut històricament va ser definit en funció de la seguretat prototípica que necessitava un home burgès: la seguretat en l'espai públic, específicament la seguretat d'un ciutadà propietari en l'espai públic. Així es deixa fora del contingut del dret a la seguretat altres significats de la seguretat de les persones, com la seguretat en el treball, la seguretat de gaudir del medi ambient i la seguretat en l'espai de les relacions personals.” (Bodelón, 2009: 80)

3.2.3.1. La noció de subjecte de dret

Si revisem el llistat de normativa, independentment de l'àmbit, rang o ordre, verificarem que la legislació pren com a «model» de subjecte de dret a l'home (i blanc). En els processos de violència masclista s'hauria de partir d'una “concepció de dones com a

¹⁷ “(...) En este sentido, durante gran parte del siglo XX, garantizar el derecho de las mujeres parecía que requería únicamente la aplicación de los modelos de seguridad ya existentes, sin tener en cuenta que el diseño de estos modelos y en la propia configuración del derecho a la seguridad no se habían incorporado las características de las agresiones y las violencias que sufren las mujeres (...)” (Bodelón, 2009: 80)

agents actius que intenten posar fi a la seva situació amb els mitjans i recursos que disposen.” (Cala i García, 2014: 93)

Ens hem de plantejar des de quin prisma s’ha construït el concepte de seguretat jurídic-penal, i la resposta és senzilla: ens trobem davant d’una construcció androcèntrica del concepte de seguretat, que freqüentment no recull les necessitats de les dones que han patit violència. Encarna Bodelón (2009: 88) posa com a exemple una consigna que es va popularitzar en els anys noranta en diferents estudis i polítiques públiques: *“una ciutat segura per a les dones ho és també per a tots, mentre que una ciutat segura per als homes no ho és per a tothom”*. Aquest lema volia mostrar que les concepcions tradicionals del dret a la seguretat, pensades des d’un ideal de ciutadà *home*, no havien incorporat el tipus d’inseguretats que més pateixen les dones, com les violències masclistes (Bodelón, 2009: 88).

La violència masclista en passar de ser una preocupació sociopolítica a ser un problema de seguretat, des de la perspectiva de gènere es tradueix en por, i contextualitzar la violència masclista en un problema de seguretat comporta que, fins que no es denuncia, no es pot accedir a l’ordre de protecció.

3.2.3.2. Perfil de víctima ideal i real, de bones i males víctimes, i de dona instrumental

Els perfils estan presents en diferents recerques sobre respostes judicials en situacions de violència de gènere (Cook i Cusack, 2009; Asencio *et al.*, 2010), cosa que produeix resolucions esbiaixades i exigències desproporcionades en la tramitació d’OP; per exemple, és sabut que a les dones se’ls exigirà una declaració idèntica a totes les fases i una immediata¹⁸, i que s’observa amb lupa el seu comportament; tot el que significa la presència d’estereotips de gènere com els de *«dona honesta, dona mentidera, dona instrumental, dona co responsable, dona fabuladora.»*

Per altra banda, l’estatus de víctima pot desplaçar l’eix de la qüestió dels drets, doncs sovint es posa més el focus en el patiment, que en els drets que s’han vist vulnerats. I

¹⁸ Encara que no són requisits legals, per exemple, l’exigència d’immediatesa xoca amb el temps de prescripció que tenen els delictes, que suposa tot el temps que tenen les dones per a prendre la decisió de denunciar.

això té riscos, perquè exposa a les dones en situació de violència al fet que siguin les institucions les que “mesurin” aquest patiment i atorguin o deneguin l’estatus de víctima, que sovint es fa des de mirades estereotipades de com hauria de “ser, fer o semblar” una víctima.

La construcció dels perfils de víctimes solen ser rígids, i això és problemàtic per a qui queda dins (“*les bones víctimes*”), en tant que es tendeix a situar-les en un lloc fix, estanc i passiu. Hi ha certa tendència a associar passivitat i incapacitat amb el fet de ser víctima, cosa que impedeix veure tot el que les dones fan per a auto protegir-se i sobreviure a la violència, i també reconèixer-li protagonisme en el procés de sortida i recuperació. La construcció de perfils rígids també és problemàtica per a les que queden fora (“*les males víctimes*”, per exemple moltes adolescents i dones que pateixen violència sexual) perquè sovint es jutgen les seves conductes en els recorreguts institucionals (per exemple, tenir una sexualitat activa, propositiva i amb diferents parelles sexuals, o en el cas de dones en situació de violència que es defensen de la mateixa) i moltes vegades per això no obtenen la deguda protecció pels drets que els han estat vulnerats (González y Bacci, 2015).

Sovint la condició de víctima és projectada en una dimensió permanent, essencialitzada i gairebé identitària. Per això assenyallem l’error de referir-se a les dones en situació de violència masclista com a “*grups vulnerables*”, doncs es confon una condició natural amb una situació de desigualtat socialment construïda. En tot cas, parlarem de *grups vulnerabilitzats*, com a efecte de la situació de desigualtat.

3.2.3.3. Desmitificar la creença que l’espai privat és segur

En general, en l’imaginari social, i també en el judicial, l’espai domèstic és concebut com un espai de seguretat.

Aquests imaginaris són contradits per les estadístiques de violència masclista en l’àmbit domèstic o familiar, per les de feminicidis, i per les de violència sexual a nenes, adolescents i dones adultes. Totes elles han justificat considerar la violència masclista com una qüestió que desborda l’àmbit privat per a situar-se en el sí de l’ordre públic.

El fet en sí mateix de que les cases siguin espais d'inseguretat per a les dones, nens i nenes és una de les mostres més evidents de la persistència de desigualtats sexogenèriques¹⁹. Tot i així, ens costa significar les cases d'aquesta manera: com a espais que també poden ser de violència, tancament, silenci i mort. La mirada estereotipada i idealitzada de l'espai privat esbiaixa sovint la intervenció en situacions de violència i dificulta valorar els nivells d'inseguretat que requereixen de mesures judicials de protecció. La falta d'acció enfront dels estereotips de gènere en l'Administració de Justícia ha estat entesa per diferents sentències de Tribunals Regionals de Drets Humans com una manera de violar el deure de no discriminació (cas *Maria Da Penha c. Brasil* (2000); cas *González y otras ("Campo Algodonero") vs. México* (2009); cas *González Carrero c. Espanya* (Comunicació 47/2012, emès el 18 de juliol de 2014).

Per altra banda, i vinculat a aquesta idea de l'espai privat com a segur, i com fora d'intervencions institucionals, persisteix la idea que els agressors no són com "qualsevol altre delinqüent", i això està present socialment, en l'àmbit judicial i en les pròpies dones que pateixen la violència masclista.

3.3. Necessitats de les dones

3.3.1. La importància de la denúncia i d'un espai especialitzat per fer-la

A tenor de l'art. 2.3 de la Llei 27/2003, de 31 de juliol, reguladora de l'Ordre de protecció de les víctimes de la violència domèstica, podrà sol·licitar-se directament davant de l'autoritat judicial, el Ministeri Fiscal, bé davant les forces i cossos de seguretat de l'Estat, les Oficines d'Atenció a la Víctima (OAC) o els Serveis Socials o institucions assistencials dependents de les Administracions Públiques.

¹⁹ En aquest sentit, Encarna Bodelón aclareix que "(...) Les agressions sexuals, les mutilacions genitals, la prostitució forçada són formes de violència que afecten majoritàriament la seguretat de les dones. Però no afecten majoritàriament les dones per casualitat. La major afectació de les dones respon al fet que es tracta de formes de violència que formen part de tot un conjunt de mecanismes que van més enllà de la violència interpersonal i que són expressió de tota una història de discriminació (...)." (Bodelón, 2009:81; Stanko, 1990; Romito, 2007)

La sol·licitud es realitzarà mitjançant un model protocol·litzat²⁰, el qual es caracteritza per la seva accessibilitat i simplicitat. Pel cas que no s'hagi fet davant l'autoritat judicial, s'ha de trametre immediatament a aquesta.

Les persones legitimades per sol·licitar-la són la pròpia dona, qualsevol persona que mantingui amb la dona alguna de les relacions previstes a l'art. 173.2 del Codi Penal, el Ministeri Fiscal, l'òrgan judicial o les entitats coneixedores d'algun delictes de violència masclista.

Si bé es comprova que la majoria de les denúncies es fan a la comissaria²¹, això pot generar problemes per la manca d'especialització amb perspectiva de gènere dels cossos policials, en especial, en el que respecta als reduccionismes que fan d'allò que entenen que és violència masclista i per a la comprovada falta de deguda diligència estatal en la investigació, entre d'altres problemes que presenten²². En aquesta línia, hauria d'explorar-se la possibilitat d'enfortir altres institucions professionalitzades i amb formació especialitzada per la intervenció en situacions de violència masclista amb presència territorial.

L'atestat policial i la valoració del risc tenen un pes central en l'atorgament o denegació en seu judicial i, tot i que el document no és vinculant per al tribunal, influeix en la decisió final. D'aquí la importància que té el redactat de la denúncia. Aquesta és la primera declaració de la dona, motiu pel qual ha de ser el més detallada i exacta possible, i no s'ha de limitar a l'últim capítol de violència, donat que potser no sigui el més greu, i el risc en general apreciat pot passar desapercebut. A més, és important que

²⁰ El Model està disponible a:

<http://www.poderjudicial.es/cgpj/es/Temas/Violencia-domestica-y-de-genero/La-orden-de-proteccion>

²¹ “La majoria de les denúncies són presentades davant de la policia, especialment davant dels Mossos d'Esquadra (89,1%). Les denúncies davant del jutjat de guàrdia és molt baixa (1,8%).” (Bodelón, 2013: 140)

²² Així, per exemple, ningú pren com a factor de risc l'absència de denúncia (és possible que la dona no presenti denúncia perquè hi ha algun tipus d'amenaça cap a la seva persona o descendents, pateix violència i dependència econòmica, o bé per què l'agressor sap guanyar-se, novament, la seva confiança, malgrat que sigui a força de mentides i promeses falses). En aquest cas, l'absència de la denúncia seria el reflex de la situació de vulnerabilitat de la dona, factor que surt contínuament però que no és tingut en compte pel Poder Judicial.

reculli tots els detalls, doncs és possible que, a la dona, un cop ja és al jutjat, se li demani simplement que ratifiqui la seva declaració davant la policia²³.

A les dones també se'ls ha d'informar sobre l'existència de l'ordre de protecció, el dret a l'assistència lletrada, la possibilitat de regular la situació en el supòsit de ser estrangeres o de l'existència de Serveis Socials d'assessorament i acompanyament a les dones en situació de violència. D'altra banda, també s'hauria de fer una diligència de l'estat emocional de les dones quan denunciïn, incloent de manera literal com es senten, de quines coses tenen por i la seva percepció de risc. Ningú coneix millor la situació de risc a la qual està exposada que la pròpia dona que la pateix. Però aquesta diligència demanaria una escolta activa i eines professionals especialitzades que, per ara, els cossos policials no practiquen.

Probablement hauríem de preguntar-nos si aquesta porta d'entrada a la sol·licitud d'ordre de protecció és la que pot aconseguir de manera més eficaç les finalitats de les ordres de protecció, o si hauríem de repensar tota l'organització de la protecció judicial en una altra clau. I/o bé, podríem pensar en enfortir altres recursos amb presència territorial per a què fossin habilitats, reconeguts i referenciats per les pròpies dones (Punt d'informació i Atenció a les Dones, PIAD, Servei d'Intervenció Especialitzada, SIE, Equip d'Atenció a les Dones, EAD, entre d'altres) per tramitar la sol·licitud de l'ordre de protecció?

Ens trobem amb la fragilitat del dret de les dones a la seguretat, a obtenir protecció davant la violència patida o la seva amenaça quan la porta d'entrada per demanar justícia és la dels cossos policials.

3.3.2. La consideració de l'autonomia de les dones

Una qüestió que sorgeix sobre la forma en què es van concebre les ordres de protecció és la fatal dependència entre les mesures de protecció i la denúncia, és a dir, de l'impuls de la persecució penal de l'agressor. Aquesta dependència no hauria de ser forçosa, en tant que les ordres de protecció no tenen els mateixos objectius que la persecució penal.

²³ Qüestió a part és si això constitueix una mala praxi del nostre ordenament donat que, d'una banda, els Jutjats de violència (VIDO), deixen de realitzar la funció d'investigació i, de l'altra, no es permet ampliar la declaració a la dona.

Moltes vegades les dones no volen aquesta última, però sí la protecció i els drets que dóna el reconeixement de la “condició de víctima de violència de gènere”.

En aquest sentit el Conveni del Consell d'Europa sobre prevenció i lluita contra la violència contra la dona i la violència domèstica (o més conegut com a Conveni d'Istanbul), va afirmar que l'obtenció de beneficis jurídic-assistencials no havia de dependre de si la dona empenia, o no, accions legals. I això posa en valor l'autonomia de les dones per a decidir si volen/poden dur a terme un judici penal, si ho consideren necessari per la seva seguretat, podent independitzar procediments amb objectius diferents, i es respecten els temps de les dones en la presa de decisions.

Entrevistes a dones realitzades en el marc de dues investigacions desenvolupades pel Grup de recerca Antígona entre els anys 2008-2011²⁴ assenyalen que moltes dones es queden a la meitat del camí en el procés penal, renuncien a continuar i no presten declaració contra el seu agressor. Altres van trencar la relació amb l'agressor i van tramitar un procés judicial de divorci (Bodelón 2013a:125). Aquestes dones, per diverses raons, no volen impulsar la persecució penal dels seus agressors, però, probablement, sí que haurien volgut una ordre de protecció. Aquesta situació ens porta a pensar en la necessitat que aquestes puguin estar vinculades a processos com el de divorci en contextos de violència masclista, i això requereix revisar l'entramat legislatiu per fer-ho possible. Així, podríem posar fi a la perversitat del nus entre trencar el silenci per la violència masclista patida i la necessitat d'impulsar la denúncia per accedir a una ordre de protecció.

L'íter processal de les ordres de protecció ens posa davant diferents problemes. Hem assenyalat els que genera l'elevat nombre de denegacions de mesures de protecció, però n'hi ha d'altres vinculats a l'audiència/compareixença de sol·licitud de les ordres de protecció. Aquesta hauria de complir amb els requisits vinculats a la seguretat i autonomia de les dones: es caracteritza per la seva celeritat (s'ha de celebrar en un màxim de 72 hores des de la sol·licitud de l'ordre de protecció) i és on es determina el contingut i vigència de l'ordre de protecció. A tenor de l'art. 544 ter, apartat 4 LECrim, l'òrgan ha de convocar a la dona (víctima) o al seu representant legal, al sol·licitant, el

²⁴ Projecte Europeu WOSAFEJUS (www.wosafejus.org) i el projecte *El dret d'accés a la justícia: l'àmbit de la violència de gènere* (Pla Nacional d'I+D+i).

presumpte agressor i la seva assistència lletrada, i al Ministeri Fiscal. En qualsevol cas, i seguint el precepte:

“(…) Ha d’adoptar les mesures oportunes per evitar la confrontació entre el presumpte agressor i la víctima, els seus fills i la resta de membres de la família. A aquests efectes ha de disposar que la seva declaració en aquesta audiència es faci separadament.”

Aquest mandat també es troba a l’art. 20 de la Llei 4/2015, de 27 d’abril, de l’Estatut de la víctima del delict (Llei 4/2015), perquè és en moltes ocasions definitori de la decisió de les dones de declarar o abstenir-se i del contingut de la declaració. En aquesta fase ens trobem amb la primera declaració de la dona davant l’òrgan sentenciador²⁵. Aquesta declaració no s’hauria de limitar a l’últim episodi de violència viscut, sinó que hauria de ser el més exhaustiva possible, ja que és probable que aquest últim capítol, encara que hagi estat el desencadenant per presentar la denúncia, no hagi sigut el més greu, quedant el risc subjacent desaperebut.

Però per a què això sigui possible és imprescindible l’assistència lletrada prèvia. Les dones haurien de tenir informació de l’objectiu de l’audiència, de la importància judicial de les circumstàncies de temps, manera i lloc dels fets, d’expressar les seves emocions i necessitats a l’òrgan judicial, per arribar amb claredat i seguretat a aquest moment processal. Els recorreguts institucionals, per ser desconeguts, poden afavorir retallades i oblitats en el relat, la desorganització d’aquest, blancs en el moment de declarar. Cal tenir en compte que una audiència és una situació molt estressant per una persona que està sotmesa a una situació de risc per la seva vida, drets i/o integritat.

Un altre punt d’examen és la no declaració de la dona²⁶, que moltes vegades provoca un arxiu (sobreseïment) del procediment. Sovint, a l’òrgan judicial li passa inadvertida la possibilitat que la negativa a declarar no sigui voluntària, sinó que obeeixi a una dependència econòmica i/o amenaces per part de l’agressor i/o la seva família. De nou, ens trobem amb el factor oblidat de la situació de vulnerabilitat de les dones.

²⁵ No podem oblidar que la dona «està obligada» a reiterar contínuament els fets, cosa que provoca una revictimització. En un món ideal, hi hauria una perfecta comunicació i coordinació entre totes i tots les/els agents que intervenen en el procés.

²⁶ L’art. 416 LECrim recull la dispensa a no declarar contra el cònjuge o persona unida per anàloga relació d’afectivitat.

En aquest punt existeix una tensió entre l'ordre públic, que mana perseguir el delictes, i l'autonomia de les dones, que hauria de ser re discutida: per una banda, com que el delictes és públic, cal la possibilitat d'acudir a altres proves com, per exemple, la declaració de la Policia, informes mèdics o testimonis; i, per altra banda, hauria de plantejar el motiu pel qual en dictar una sentència de conformitat no s'estableix cap mesura de protecció.

El problema és, una altra vegada, la confusió entre el dret a rebre protecció, i la persecució penal dels delictes, que no són la mateixa cosa. No tenen els mateixos objectius i no haurien de ser tractades institucionalment com la mateixa cosa perquè es consagra la desprotecció com a resposta a la violència masclista. A més a més, per poder fer una bona valoració del risc, l'òrgan judicial hauria d'indagar més enllà de l'últim episodi de violència i els motius pels quals la dona ha decidit no declarar.

És important assenyalar que els obstacles legislatius s'han anat resolent. En un primer moment, la LO 1/2004 exigia per poder acreditar la «condició de víctima de violència de gènere» i, per tant, poder ser beneficiària del conjunt de drets, la denúncia o l'obtenció de l'ordre de protecció. Amb l'entrada en vigor del Reial Decret Llei 9/2018, de 3 d'agost, de mesures urgents per al desenvolupament del Pacte d'Estat, l'obtenció d'aquests beneficis deixa d'estar vinculada a l'acreditació penal, tal i com estableix la normativa comunitària²⁷.

Un cop s'hagi adoptat l'ordre de protecció, mitjançant interlocutòria, i un cop delimitat el contingut (és a dir, quan s'hagin determinat les mesures penals, civils i assistencials), l'ordre de protecció ha de ser notificada a les parts, i comunicada per la/pel Lletrada/t de l'Administració de Justícia immediatament, mitjançant testimoni íntegre, a la víctima i a les Administracions Públiques competents per a l'adopció de mesures de protecció, ja siguin de seguretat o d'assistència social, jurídica, sanitària, psicològica o de qualsevol altra índole (art. 544 ter, apartat 8 LECrim).

El testimoni de la resolució acreditarà la «condició de víctima de violència de gènere», de manera que la dona ja podrà sol·licitar els drets recollits a la LO 1/2004. A més, també se l'ha d'informar sobre la situació penitenciària de l'agressor.

²⁷ La Llei catalana, al seu art. 33, va desvincular des d'un principi l'acreditació penal per ser titular de determinats drets.

3.3.3. Percepció de seguretat per a les dones i construcció de seguretat amb les dones

Diferents recerques fan referència a la necessitat de sentir-se segures que manifesten les dones en situació de violència masclista com una necessitat prioritària al llarg de tot el procés d'enfrontament de la violència, sigui en l'àmbit de les relacions sexo-afectives o d'altres formes de violència masclista (Fundació SURT, 2009).

Un altre punt pel que fa a la seguretat està relacionat amb les omissions en l'acompanyament integral després de ser dictades les mesures, i el control del seu compliment; tasques que insuficientment la Llei encomana als cossos policials²⁸. Des de les perspectives feministes es posa l'accent en la necessitat de construir amb les dones les estratègies per la seva seguretat, acompanyar el procés de reconstrucció de vincles familiars i comunitaris. Les dones no es senten més segures només amb una polsera electrònica i una ordre de protecció, sinó quan viuen en entorns socials actius per fer front a les possibles agressions. Tot això ens fa tornar a la necessitat de pensar les ordres de protecció i la seguretat en termes integrals, i d'escoltar el què les dones necessiten i demanden a la justícia, d'obrir un ventall d'opcions per a acompanyar els processos de reconstrucció de la seguretat en la vida quotidiana.

Aquest aspecte desborda l'objectiu d'aquest treball, en tant que compromet transversalment a les institucions. Ara bé: no podem deixar d'esmentar-ho, doncs el pes i la importància que té per a les dones l'obtenció d'una ordre de protecció probablement és una mostra d'una consciència col·lectiva en la qual es pensa que “l'única cosa que pot mantenir allunyat a l'agressor és la presó, o una mesura perimetral vigilada per la Policia”, quan la realitat mostra que això és insuficient i demanda repensar la ciutat, les relacions veïnals, comunitàries, l'organització de la vida quotidiana i, és clar també,

²⁸ Segons les dades de l'*Informe Anual de l'Observatori Estatal de Violència sobre la Dona 2016* (Delegación del Gobierno para la Violencia de Género, Ministerio de la Presidencia, Relaciones con las Cortes e Igualdad), de les 672 dones víctimes per violència de gènere a l'Estat espanyol (registrades en el període 2006-2016), l'agressor havia estat denunciat en 179 casos (26,5%); 143 dones van sol·licitar mesures de protecció i van ser concedides a 124 dones. En el moment de l'assassinat, 90 dones tenien mesures de protecció en vigor. En 48 dels 90 casos, l'agressor va trencar les mesures de protecció. La Llei 05/2008, de 24 d'abril, del dret de les dones a eradicar la violència masclista preveu en l'article 31 que “la Policia de la Generalitat - Mossos d'Esquadra (amb col·laboració de les policies locals) ha de vigilar i controlar el compliment exacte de les mesures acordades pels òrgans judicials” (s'inclourien les ordres de protecció).

l'accés a la justícia de les dones que requereixen prevenció i protecció davant la violència masclista que pateixen.

3.3.4. Manifestacions de violències masclistes ateses per la xarxa i diversitat de dones

3.3.4.1. El reduccionisme de la protecció de les violències masclistes a les violències en l'àmbit de la parella

La *Diagnosi de la Xarxa d'Atenció i Recuperació Integral per a les dones en situació de violència masclista*²⁹ conclou que, si bé les enquestes de victimització catalana, espanyola i europea mostren que les violències masclistes afecten una gran diversitat d'àmbits i de maneres diferents, aquesta varietat de situacions de violències masclistes no és encara suficientment atesa a la xarxa d'intervenció, ja que la gran majoria de situacions de violència masclista ateses per la xarxa han sigut violències en l'àmbit de la parella (Bodelón et al., 2016: 16).

Si les violències masclistes fora de l'àmbit de la parella són escassament ateses a la xarxa catalana d'atenció i recuperació integral per a les dones en situació de violència masclista, això impacta en la possibilitat que aquestes violències obtinguin una ordre de protecció per a evitar-les i impedir la seva repetició. La legislació estatal i el seu reduccionisme en la manera d'organitzar la protecció davant la violència de gènere, per ser una Llei que vincula la protecció al Dret Penal, imposa les seves omissions a la resta de l'Estat. Per la seva part, la legislació catalana, si bé té una vocació més àmplia, no ha aconseguit impactar en l'atenció i organització de la protecció en situacions de violència masclista fora de l'àmbit de la parella, com per exemple, les diferents violències institucionals, les mutilacions genitals, els matrimonis forçats, les violències sexuals o les violències laborals, entre d'altres³⁰. L'atenció també és deficitària respecte de les filles i fills de dones en situació de violència masclista i de dones joves³¹.

²⁹ Disponible a: http://dones.gencat.cat/ca/ambits/violencia_masclista/estudis-ambit-violencies-masclistes/diagnosis-xarxa-atencio-i-recuperacio-dones-vm/

³⁰ En la Diagnosi esmentada s'afirma que "(...) Les professionals de la Xarxa manifesten estar capacitades per abordar o realitzar les derivacions oportunes en relació a les situacions de violències en l'àmbit de la parella. Per contra, algunes professionals de la xarxa manifesten no tenir les competències adequades o disposar dels recursos oportuns per fer front a violències masclistes tals com la mutilació genital femenina o els matrimonis forçats (exceptuant certs serveis de la demarcació de Girona i

3.3.4.2. El reduccionisme de la protecció pels curtcircuits amb altra legislació com la d'estrangeria

Per evitar situacions de violència masclista institucional, la tramitació de les ordres de protecció ha de tenir en compte la diversitat de dones i de situacions de vulnerabilitat que les travessen. En aquest sentit, s'hauria d'atendre als curtcircuits que provoca la Llei d'estrangeria, en tant que funciona com a barrera d'accés a la protecció per a dones migrants en situació administrativa irregular i situació de violència masclista, doncs disposa que, en cas de sentència absolutòria, es pot incoar un procediment d'expulsió³². Com assenyala Encarna Bodelón (2013a: 128) (Bodelón, 2015), el requisit d'aconseguir una sentència ferma que acrediti la violència de gènere cal analitzar-lo en el marc de l'activitat dels Jutjats de VIDO, que propicia que bona part de les denúncies no acabin en sentència condemnatòria. S'ha constatat que aquest context és utilitzat pels agressors per desincentivar-les de denunciar els abusos, essent un instrument per la impunitat del qual els agressors en són molt conscients i en fan ús.

Catalunya Central). Moltes manifesten la seva voluntat d'incorporar l'atenció a aquestes situacions de violència en els seus circuits, però una manca de recursos per poder fer front a tot el ventall existent de violències masclistes... Els serveis de la Xarxa no són la via més habitual per detectar i intervenir en situacions de tràfic i explotació sexual de dones i nenes... L'assetjament sexual o assetjament per raó de gènere en l'àmbit laboral constitueix una violència que només s'ha atès pels serveis de la Xarxa en comptades ocasions (...)." (Bodelón et al. , 2016: 18-20)

³¹ "(...) Respecte a la situació especial de nenes, adolescents i joves les memòries dels serveis de la Xarxa i les i els professionals entrevistats/des consideren que el nombre de dones d'aquesta franja d'edat que puguin patir violències masclistes i que accedeixen als serveis de la Xarxa és molt baix. Aquesta infrarepresentació no significa que les dones joves i adolescents no pateixin situacions de violència, sinó que els serveis de la xarxa difícilment hi arriben (...). La Llei 5/2008 i el Protocol Marc prescriuen que les filles i fills de les víctimes de violència masclista han de tenir els mateixos drets que les seves mares de ser subjectes de processos d'atenció, recuperació i reparació. El treball de recerca qualitativa ha evidenciat que la normativa no arriba a complir-se en la pràctica i les filles i fills de les víctimes s'han convertit en una de les parts més vulnerables de la intervenció contra la violència masclista (...)." (Bodelón et al., 2016: 21-23)

³² "(...) Les situacions més explícites de doble discriminació són les que pateixen algunes dones migrants a causa de la seva situació d'estrangeria i les dificultats comunicatives derivades del desconeixement de l'idioma. Per una banda, els recursos de la xarxa atenen les dones independentment de la seva situació administrativa, en compliment d'allò establert als estàndards del Protocol Marc: "Garantir en qualsevol moment del procés el respecte dels drets de les dones i de les seves filles i fills, des d'una perspectiva dels drets humans i de gènere, independentment de la seva situació administrativa". Tanmateix, el fet de "no tenir papers" (trobar-se en situació administrativa irregular) els pot condicionar al moment de denunciar davant les autoritats policials la situació de violència, atès que si la sentència no és condemnatòria, se'ls pot incoar un procediment d'expulsió. A més, els impedeix accedir a les prestacions socials (com per exemple la RAI) i, per tant, a recursos econòmics que facilitin la seva independència. Finalment, la manca de competències lingüístiques provoca moltes vegades impossibilitat de prestar assistència psicològica (...)." (Bodelón et al. , 2016: 21)

La perspectiva de gènere interseccional reclama prioritzar la prevenció i protecció davant les violències masclistes perquè ens trobem davant d'una qüestió de Drets Humans, del dret de les dones a viure lliures de violències masclistes, i això està per sobre de les qüestions administratives en matèria d'estrangeria. D'altra banda, no es pot oblidar que una sentència absolutòria no vol dir que no hi hagi violència masclista, sinó que aquesta no ha pogut ser provada amb les exigents regles del Dret Penal: presumpció d'innocència, benefici del dubte i/o el principi "*in dubio pro reo*", entre d'altres.

3.4. La idea del risc

Un problema que es presenta quan es parla de factors de risc és que es confonen amb les causes mateixes de les violències masclistes i, a més a més, s'oblida que els factors de risc també estan associats a factors estructurals que escassament apareixen descrits. Un plantejament de la protecció de les dones basat en els seus drets requereix deixar de considerar-les com a "*víctimes*" per passar a adoptar un paradigma basat en el dret a viure lliure de totes les formes de violència masclista.

Tamar Pitch (2009) posa èmfasi en els problemes de construir perfils en els quals el risc va connectat amb característiques de les persones que pateixen les violències, en tant que és un mecanisme restrictiu de les seves llibertats i que es pot definir com a opressiu (Alfageme, 2013; Freixanet, 2012). Així, per exemple, a les dones en general, i algunes dones en particular, com les solteres, les joves, les que fan ús de l'espai públic en la nit, han de vetllar per la seva pròpia seguretat personal, perquè si no ho fan, se'ls atribuirà més fàcilment la responsabilitat de la victimització (Pitch, 2009: 33).

D'altra banda, es fa una selecció dels riscos sobre els quals es construeixen perfils de víctimes potencials que deixen fora que, pel que fa a les dones, la inseguretat està relacionada majorment amb esdeveniments i situacions de la vida privada, a mans de coneguts, a les cases, als llocs de treball o d'estudi; i que no es tracta de fets aïllats, no són problemes puntuals, sinó que són fenòmens i problemàtiques compartides, socials, i, en general, vulneracions de Drets Humans (Alfageme, 2013: 174).

3.4.1. La manca de consideració de la percepció d'inseguretat que manifesten les dones en la tramitació de les ordres de protecció

Aquesta idea reproduïx els problemes que es veuen des d'una concepció tradicional i pretesament neutral de la seguretat, posant de manifest que els estereotips i prejudicis de gènere esbiaixen l'avaluació del risc que realitzen tant els cossos policials com les i els operadores/rs sòcio-jurídiques/cs.

Preguntar a les dones a què temen, per què, què creuen que podria fer-los l'agressor, quines violències tenen por de patir, etc., són qüestions que per a moltes/s operadores/rs policials i judicials no sembla massa important. Això posa de manifest que subjau una idea desvalorada d'allò que les dones pensen, senten i diuen. No obstant això, atendre a la percepció de seguretat és clau per a conèixer el context de violència i el grau de risc que enfronta cada dona violentada.

D'altra banda, la falta de consideració de la percepció d'inseguretat de les dones és, en sí mateixa, una vulneració de drets: si les dones tenim dret a la seguretat, tenim dret a no viure amenaçades, amb por quotidiana al fet que ens danyin. En cas contrari, aquesta sola percepció deteriora la seva/la nostra qualitat de vida³³. Això és quelcom que les mesures de protecció, que tenen conceptualment la potencialitat de fer cessar l'amenaça de patir violència, haurien de realitzar.

En aquesta línia, Tamar Pitch (2009) assegura que en molts casos l'experiència d'inseguretat de les dones és invalidada i es creu que la seva inseguretat és fruit de la seva imaginació. Això no és altra cosa que l'expressió d'estereotips de gènere com per exemple que *«les dones són exagerades, poregoses, especuladores, instrumentalistes (volen aconseguir altres finalitats amb les ordres de protecció), fàcilment influenciables, làbils emocionalment»*, entre d'altres. L'autora citada assegura que és molt important reconèixer la legitimitat de la inseguretat de les dones precisament perquè és un fet.

Però els protocols de valoració del risc busquen *altres indicis, més objectius*. D'aquesta manera, en no tenir en compte les idees i les percepcions de les dones en situació de violència, deixen fora elements que són claus per valorar el risc amb precisió, incorrent amb això en victimització secundària i/o violència institucional perquè la pròpia por i la inseguretat de les dones constitueixen ja una violació dels Drets Humans. La por i la

³³ La por, per exemple, a patir una agressió sexual, influeix i condiciona la vida de pràcticament totes les dones (Larrauri, 2007; Alfageme, 2013).

inseguretat actuen com a mecanismes de control de la vida de les dones, limitant la seva llibertat de moviment, acció i pensament de forma diària i permanent (Fundació SURT, 2009: 16).

3.4.2. La valoració del risc en seu judicial

Per petició de l'òrgan sancionador i del Ministeri Fiscal, l'any 2016, la Policia catalana va començar a valorar el nivell de risc de les dones que patien violència masclista³⁴.

Aquesta valoració dóna lloc a una sèrie de preguntes que haurien de ser respostes per avaluar l'eficàcia de les ordres de protecció:

- 1) Quina és la finalitat d'aquesta valoració del risc, és a dir, quines actuacions o accés a drets la tenen com a porta d'entrada;
- 2) Quin tipus de prova configura?
- 3) Quines expressions de violència masclista es tenen en compte per fer la valoració (física, sexual, econòmica, psicològica)?
- 4) Són els cossos policials els que tenen millors eines per valorar de manera integral el risc al qual està exposada una dona en situació de violència?
- 5) Aquesta valoració del risc té en compte perfils oberts, amplis de víctimes o, per contra, afavoreix una visió restrictiva, estandarditzada i rígida d'elles?
- 6) El secret al voltant d'aquesta eina de valoració del risc podria considerar-se com un fet que viola el dret de les dones a rebre protecció en situacions de violència masclista?
- 7) Quin pes donen les jutgesses i els jutges a aquesta valoració del risc?

En qualsevol cas, ni el qüestionari ni la valoració del risc feta per la Policia és vinculant per a l'òrgan judicial, si bé sí que és una prova i hauria de ser útil. El mateix efecte també es produeix en contrari, encara que no s'hagi concedit l'ordre de protecció, el cos policial pot fer el seguiment si considera que hi ha risc.

³⁴ GARCÍA, Jesús (2015). *Los Mossos rectifican e informarán del riesgo de las víctimas de violencia*. A *El País*. Disponible a: https://elpais.com/ccaa/2015/12/21/catalunya/1450726136_354794.html

GONZÁLEZ, Germán (2015). 25 preguntas para valorar el riesgo de un caso de violencia de género. A *El Mundo*. Disponible a: <https://www.elmundo.es/cataluna/2015/12/21/567836b046163f443a8b4652.html>

Els indicadors de risc que utilitzen són:

- Tipus d'agressió i, si és possible, si ha estat en presència de descendents;
- Freqüència/reincidència;
- Trencament de l'ordre de protecció o altres mesures;
- Antecedents penals/judicials;
- L'agressor està en tractament psicològic³⁵, és consumidor habitual de substàncies psicotròpiques o alcohol, o bé té permís d'armes;
- Existència d'un procés de separació;

La ponderació del risc es farà en una escala que comprèn 5 nivells, que va des de la *inexistent i baixa* (la protecció es convertirà en informació sobre els recursos existents), *mitja* (es realitzen acompanyaments concrets) i *alta i molt alta* (es dona en situacions extremes, com per exemple, inclou la protecció policial durant les 24 hores del dia). Com s'ha exposat, l'eina policial no té en compte el factor subjectiu o personal.

En relació amb la valoració judicial del risc, un punt on és necessari indagar és quins ítems es valoren per l'òrgan judicial i el per què. *Amnistia Internacional*, en l'informe *¿Què justícia especialitzada? A set anys de la Llei Integral contra la Violència de Gènere: obstacles a l'accés i obtenció de justícia i protecció* (Amnistia Internacional, 2012) ja va evidenciar la dificultat d'acreditar les violències que no deixen marca.

Un altre punt de partida que judicialment s'hauria de tenir en compte és que la majoria de les situacions de violència masclista sobre les quals els toca pronunciar-se - en l'àmbit de parelles o ex-parelles, o relacions sexo-afectives en general -, no són assimilables a altres delictes, en tant que el seu context no és, com assenyala Alba Alfageme (2013: 177), el d'una inseguretat puntual, sinó constant, mantinguda en el temps, que sol tenir conseqüències devastadores per a la salut integral de les dones que la pateixen. Sentir-se constantment en perill, viure sotmesa a la por en l'espai de convivència és clau per comprendre que les emocions que les dones expressessin estan construïdes sobre el principi de la contradicció, desafiant el paradigma racionalista de la no contradicció.

³⁵ Això és estigmatitzant. Que una persona estigui en tractament psicològic hauria de ser considerat com una bona notícia, una mesura d'autocura de la salut mental, i no com un indicador de risc. D'altra banda, hi ha diverses raons per les quals una persona pot estar en tractament psicològic, i no totes poden interpretar-se de la mateixa manera.

3.5. Repensar la protecció

3.5.1. Compliment de la legislació vigent

D'una banda, és gairebé innecessari dir-ho, la legislació sobre les ordres de protecció ha de complir-se íntegrament. Això requereix tenir en compte en totes les fases i per totes/ts les i els operadors/rs judicials les finalitats de les ordres de protecció, i recordar que aquestes són una eina per a impedir, fer cessar i evitar la repetició de totes les formes de violència masclista.

Les ordres de protecció haurien de protagonitzar, no només la protecció *post facto*, sinó també la *prevenció*, en clau de deguda diligència estatal. El compliment també té a veure amb el respecte a l'autonomia de les dones que demanen una ordre de protecció i la informació i assessorament necessaris per a donar cos a l'autonomia, com per exemple l'assistència lletrada oportuna³⁶.

La tasca de l'advocacia es centra en la traducció del llenguatge jurídic i en ser la veu que informa i acompanya a la dona i, seguint a Jenny Cubells, Andrea Calsamiglia i Pilar Albertín (2010), la continuïtat del procediment judicial serà més fàcil si la dona se sent acompanyada.

És important que a la dona se l'informi, des d'una perspectiva jurídica, sobre la denúncia i les seves conseqüències. Tot i que la majoria de dones saben, en més o

³⁶ La COMISSIÓ DE SEGUIMENT DE LA IMPLANTACIÓ DE L'ORDRE DE PROTECCIÓ (Prevista a la Disposició Addicional segona de la Llei 27/2003), com el *Protocol d'actuació i coordinació de Forces i cossos de seguretat de l'Estat i Advocats i Advocades davant la Violència de Gènere regulada a la LO 1/2004*, així ho aconsellen. Disponible a:

http://www.violenciagenero.igualdad.mpr.gob.es/profesionalesInvestigacion/seguridad/protocolos/pdf/Protocolo_Actuacion_Coordinacion_Fuerzas_Cuerpos_Seguridad_Estado_Abogados_Abogadas_mejorar_asistencia_juridica.pdf

Per altra banda, els arts. 20 i 40 de la Llei estatal i catalana, respectivament, garanteixen, però no de manera preceptiva, l'assistència lletrada des d'un inici (tot seguit, exigeixen una formació específica en violència de gènere). Aquesta manca d'obligatorietat fa que la presentació (lletrada - dona - lletrada) es produeixi en el mateix jutjat, minuts abans de prestar declaració.

menys grau, què és una ordre de protecció, a la dona se l'ha d'informar que la denúncia és l'inici d'un procediment penal on s'estan manifestant uns fets aparentment delictius i les conseqüències que comporta el seu seguiment i continuïtat. A més, se l'ha d'advertir que de «*manera clara, concisa i directa*» ha de relatar tots els episodis de violència, inclosa la psicològica, si és que n'hi ha hagut i, si s'escau, per què no va denunciar, la presència de testimonis, aportació d'altres proves com els informes mèdics, gravacions de trucades telefòniques o missatges amenaçadors per *WhatsApp*, o qualsevol altre mitjà probatori admès en Dret. Finalment, l'assistència lletrada ha d'alertar i informar sobre la importància de rellegir la denúncia abans de signar-la per verificar que s'han recollit tots els extrems (com ja s'ha recalcat en apartats anteriors, és possible que després només hagi de ratificar-la en seu judicial).

Diferents estudis demostren que la falta d'informació està vinculada a la renúncia (Trigo, Sala y Calderón, 2012; entre d'altres).

També ha d'assumir-se, com a tasca contínua i permanent, la formació especialitzada amb perspectiva de gènere de totes les persones que intervenen en el procés de la sol·licitud, concessió i seguiment d'una ordre de protecció, perquè això pot canviar els punts de partida, d'abordatge dels casos, i perquè és mandat legal autonòmic, estatal i europeu.

Així, per exemple, ni els cossos policials ni jutgesses ni jutges poden desconèixer que les dones que han patit violència masclista per part de la parella o ex-parella, de manera habitual, tal i com demostren diferents estudis al llarg del temps (Tamaia, 2007; Bosch i Ferrer, 2002; Bodelón, 2013) segueixen un procés llarg, de vegades de bastants anys, fins a interposar una denúncia, en aquells casos en què finalment ho fan (Bodelón, 2013: 124; Sigma dos, 2006: 21)³⁷.

Cóm és possible que es comprovi, recerca rere recerca, la presència d'estereotips de gènere i de mites com el de les *falses denúncies* en els discursos d'operadores i operadors judicials? Quin salt lògic porta a interpretar les retractacions de les dones com a *falses denúncies*, quan la més bàsica explicació del cicle de la violència de gènere

³⁷ Alba Alfàgeme destaca que diferents estudis mostren que aquestes situacions poden arribar a cronificar-se més de una dècada i indiquen que el 50% de les denúncies policials arriben després de 10 anys de relació abusiva (Echeburúa i Corral 1998, 2002; Amor *et al.*, 2002; Alfàgeme, 2013: 186).

dóna eines per a interpretar-la en aquest marc explicatiu? Per què la violència institucional no apareix com co-causal explicativa de les revinculacions de dones amb els agressors després d'un temps de separació?

La persistència de totes aquestes qüestions en els raonaments policials i judicials parla de la insuficiència de formació amb perspectiva de gènere i de la necessitat de vèncer les resistències que les i els operadores/rs judicials puguin presentar respecte als models d'intervenció basats en conceptes i metodologies feministes (Bodelón, 2013a).

3.5.2. Pensar les transformacions legals possibles

Si l'objectiu de les ordres de protecció és justament protegir i donar seguretat, apareix la necessitat d'explorar, no només com millorar els circuits vigents, sinó també la possibilitat de pensar en altres fórmules legislatives que puguin resultar més protectores. Vincular la protecció de les dones a la persecució penal dels delictes no és una bona idea, perquè estem davant procediments amb objectius molt diferents: ni totes les dones que demanen protecció penal volen que els agressors vagin a presó o hagin d'enfrontar un procés penal, ni els processos penals són els espais més adequats per a atendre les necessitats de les dones que pateixen violència masclista³⁸.

De l'estudi *Violència de gènere i les respostes dels processos penals* (Bodelón, 2013a) sorgeix que només una tercera part de les dones que inicien un procés obtindran una sentència de condemna del seu agressor. Però no totes les dones que pateixen violència denuncien, segons la *Macroenquesta de victimització* de l'any 2011 només el 27,4% de les dones que van dir haver patit violència de gènere alguna vegada a la vida, van indicar que havien denunciat al seu marit/parella o ex-marit/ex-parella. Per aquest motiu l'estudi conclouïa que de totes les dones que pateixen violència en la parella, només el 9,8% ha obtingut com a rescabament una sentència condemnatòria. Aquesta dada

³⁸ En aquest sentit Encarna Bodelón va assenyalar que "(...)La idea que la protecció dels drets de les dones en els codis penals està garantida per la igualtat formal, oblida que aquests codis es van configurar d'esquena, oblidant i negant, a les violències més freqüents que pateixen les dones, les violències masclistes. La qüestió de fons és clarament què diferencia a les violències masclistes en l'àmbit de la parella d'altres violències. La idea que una lesió, física o psíquica, contra la dona en la parella no continua sent més que una lesió, que en tot cas pot ser agreujada pel vincle de parentiu, continua sent una idea constant en el discurs penal. Plantejar l'androcentrisme dels conceptes penals és un pas previ per a comprendre com s'articulen els fenòmens de violència institucional en casos de violència de gènere." (Bodelón, 2014: 137)

desmenteix la idea que s'hagi produït un procés de criminalització massiva de les conductes de violència masclista en la parella.

Per altra banda, com destaca Encarna Bodelón (2013a: 132), en relació amb dos projectes de recerca del Grup de recerca Antígona, on destaquen que si bé, en general, les persones entrevistades consideren que la denúncia té un paper molt important, entre algunes de les professionals entrevistades existeix certa preocupació relacionada amb l'oportunitat de la denúncia perquè, de vegades, les dones no estan preparades per fer front a les conseqüències que comporta la posada en marxa del procés judicial, especialment en els moments immediatament posteriors als fets de violència, però la organització de la protecció i l'accés als drets reconeguts depenen, en gran part, d'aquesta.

Dit això, podríem pensar en un altre futur i en una altra porta d'entrada a les ordres de protecció? El dret de família, per exemple, és un àmbit més pròxim a les dones. Els seus principis són, de fet, més integrals i protectors que els del Dret Penal. És important destacar que existeixen en el dret comparat experiències, amb bons resultats, en aquest sentit. Si bé això hauria de ser analitzat en un altre projecte de recerca, cal considerar que, a vegades, pot ser necessari, per a obtenir eficàcia, re-pensar tot l'engranatge de les ordres de protecció.

Enfoquem-nos, per exemple, en la fase d'admissió o inadmissió a tràmit de l'ordre de protecció: en el supòsit que l'ordre de protecció no s'hagi sol·licitat davant l'autoritat judicial, s'ha de remetre immediatament a l'òrgan judicial competent, és a dir, al Jutjat de VIDO o, sinó, al Jutjat de Guàrdia. Correspon a l'òrgan judicial determinar si la sol·licitud s'ajusta, o no, als supòsits esmentats a l'art. 544 ter, apartat 1 LECrim, és a dir, si hi ha indicis de la comissió d'un delictes contra la vida, integritat física o moral, llibertat sexual o seguretat de les persones, anomenades a l'art. 173.2 CP (*fumus boni iuris*), i la situació objectiva del risc (*periculum in mora*). En qualsevol cas, la inadmissió s'ha de resoldre en resolució motivada i comporta la no celebració de l'audiència.

En aquesta fase apareixen, *a priori*, dos problemes: el primer és que no tota situació de violència masclista pot ser fàcilment enquadrada en un tipus penal, i això genera desprotecció. Hi ha formes de violència de gènere, com l'econòmica, que tenen poca

presència als Tribunals i que, quan hi és, s'ha d'indagar en cada cas concret. Per exemple, en l'àmbit de relacions sexe-afectives és una de les violències més habituals.

D'altra banda, les institucions haurien d'activar mecanismes protectors com les ordres de protecció només comprovant una situació objectiva de risc, encara que no s'hagin comprovat indicis de delictes, justament pel dret a la seguretat de les dones i a viure lliures de violència masclista, així com la seva prevenció. La qüestió probatòria és clau: no és el mateix provar una situació de risc i un context de violència masclista que, a més, provar indicis de delictes. Llavors és recomanable explorar les possibilitats de desvincular les ordres de protecció de la recerca penal per tornar-les a la seva finalitat preventiva i protectora.

4. Les dones

En el marc del projecte s'han realitzat un total de 10 entrevistes a dones de diferents nacionalitats, amb residència a diferents llocs de Catalunya. Totes elles, víctimes de violència de gènere, que van denunciar en alguna (o més) ocasions a la seva parella, marit o ex-parella per la violència patida.

L'objectiu de les entrevistes a dones que han patit violència de gènere és, principalment, poder conèixer si les ordres de protecció compleixen amb la seva funció i garanteixen la seguretat de les dones. Conèixer quins factors han incidit en l'atorgament o denegació de les ordres de protecció; i, per últim, valorar els mecanismes de seguiment de les dones que han patit violència de gènere a Catalunya.

4.1. La denúncia

L'any 2007 es va publicar per part del *Consejo General del Poder Judicial* (CGPJ) el *Protocolo de actuación y coordinación de Fuerzas y Cuerpos de Seguridad del Estado y Abogados ante la violencia de género regulada en la Ley Orgánica 1/2004, de medidas de protección integral contra la violencia de género*³⁹. Aquest protocol, específicament, determina que l'advocada/t, abans de la formulació de la denúncia o sol·licitud de l'ordre de protecció, s'entrevistarà reservadament amb la víctima per tal de prendre coneixement del cas i prestar-li assessorament jurídic adequat a aquest. Amb aquesta finalitat, a les dependències policials se li facilitarà la possibilitat i condicions per a aquesta entrevista, se l'informarà de les actuacions dutes a terme abans de la seva personació a les dependències policials i del contingut de l'atestat, si estigués elaborat.

Així mateix, amb anterioritat, a l'any 2005, el *Consejo General del Poder Judicial* (CGPJ) va publicar el *Protocolo de actuación de las Fuerzas y Cuerpos de Seguridad y coordinación con los órganos judiciales para víctimas de violencia doméstica y de género: (adaptado a la LO 1/2004, de Medidas de Protección Integral contra la*

³⁹ Disponible a: <http://www.poderjudicial.es/cgpj/es/Temas/Violencia-domestica-y-de-genero/Guias-y-Protocolos-de-actuacion/Protocolos/Protocolo-de-actuacion-y-coordinacion-de-Fuerzas-y-Cuerpos-de-Seguridad-del-Estado-y-Abogados-ante-la-violencia-de-genero-regulada-en-la-Ley-Organica-1-2004--de-medidas-de-proteccion-integral-contra-la-violencia-de-genero>

Violencia de Género)⁴⁰. Aquest protocol ja establia que amb antelació a l'inici de les declaracions, s'informarà a la víctima del dret a sol·licitar defensa jurídica especialitzada i, si és el cas, gratuïta, de manera immediata, o bé a designar una/un advocada/t de la seva elecció. Si ho sol·licita la víctima es requerirà la presència d'una/un advocada/t pertanyent al Servei de Guàrdia de 24 hores allà on hi hagi aquest recurs i en la forma en què es presti, permetent en aquest cas conèixer el contingut de l'atestat.

Malgrat això, les dones entrevistades verbalitzen que elles no van rebre aquest assessorament per part dels agents que les van atendre, creient moltes d'elles que es trobaven assessorades des d'un inici per tenir una/un advocada/t disponible en seu judicial. En tots els casos es refereixen a denúncies interposades a dependències del cos de Mossos d'Esquadra de la Generalitat de Catalunya:

«En aquell moment no n'hi havia, però tampoc, em sembla que no me'l van oferir.»
(D1)

«No, a la denúncia policial no. Va ser allà quan me'n van assignar un [...] Després de declarar, abans no.» (D2)

«No, quan jo vaig anar als Mossos ningú em va dir res d'un advocat, mai (...) A part, no ho sabia, que podia tenir un advocat durant la denúncia (...) A mi l'únic advocat que em van assignar va ser un cop que estava posada la denúncia i que em van trucar a Martorell al jutjat a declarar, allà va ser quan em van oferir un advocat d'ofici.» (D3)

«Des del primer moment [...] No, jo vaig posar la denúncia i després va arribar l'avvocada.» (D4)

Malgrat la manca d'informació sobre la possibilitat de ser assistides per una/un advocada/t del torn d'ofici amb anterioritat a la interposició de la denúncia, les dones sí que manifesten que la informació entorn a la ordre de protecció els hi va proporcionar la/l'agent que va recollir la seva denúncia. Essent les advocades les que van

⁴⁰ Disponible a:

<http://www.poderjudicial.es/cgpj/es/Temas/Violencia-domestica-y-de-genero/Guias-y-Protocolos-de-actuacion/Protocolos/Protocolo-de-actuacion-de-las-Fuerzas-y-Cuerpos-de-Seguridad-y-coordinacion-con-los-organos-judiciales-para-victimas-de-violencia-domestica-y-de-genero----adaptado-a-la-LO-1-2004--de-Medidas-de-Proteccion-Integral-contra-la-Violencia-de-Genero-->

proporcionar aquesta informació a la víctima en els casos que estaven assessorades amb anterioritat a la interposició de la seva denúncia:

«Un Mosso d'Esquadra.» (D2)

«Mossos (...) Des del primer moment, sí.» (D4)

«Sí, un advocat d'ofici que... aviam, no vaig passar a fer la denúncia fins que no va arribar l'advocat (...) L'advocada.» (D6)

«No, no en van oferir perquè el vaig buscar per el meu compte.» [...] «La meva advocada.» (D7)

4.2. La valoració del risc policial

De les entrevistes es pot observar el desconeixement que presenten les dones sobre el funcionament del procés judicial, la denúncia, els drets que les emparen, la valoració del risc i de les ordres de protecció. En concret, es mostren desconexores sobre què és la valoració de risc policial, ni tan sols van ser avaluades:

«És que no sé ni de què m'estàs parlant!..» (D2)

«De risc? No, que ni sé el què és...» [...] «Que va! No, mai m'han fet això.» (D3)

«Què és això?... No sé...» (D5)

«Jo vaig passar per Mossos però no tinc la sensació hagin avaluat aquest risc...» (D7)

La valoració policial del risc és una eina que ha de permetre a la Policia, de manera més protocol·litzada, dur a terme una valoració encara més aproximada del risc de ser víctimes de violència masclista en què es poden trobar determinades dones i, d'aquesta manera, articular una millor resposta operativa. Aquest instrument, emmarcat en la implantació del Sistema Integral d'Atenció a les Víctimes, ha de permetre un seguiment més individualitzat de les situacions de risc, adequant la deguda atenció policial a les víctimes en les circumstàncies de cada moment.

Aquest instrument, s'emmarca dins de les accions preventives contra la violència envers les dones que ha de permetre detectar situacions de risc de forma primerenca i realitzar un seguiment d'aquestes situacions⁴¹.

4.3. Valoració de l'ordre de protecció

Les ordres de protecció de les víctimes de violència de gènere van ser creades per la [Llei 27/2003, de 31 de juliol, que regula l'Ordre de Protecció de les Víctimes de la Violència Domèstica \(Llei 27/2003\)](#). L'objectiu d'aquesta mesura és que, a través d'un ràpid i senzill procediment judicial davant del Jutjat d'Instrucció, les víctimes de violència domèstica puguin obtenir un estatut integral de protecció que compregui mesures civils, penals i assistencials i de protecció social.

L'Ordre de Protecció, tal i com defineix el CGPJ “és **una resolució judicial** que, en els casos en què existeixen indicis fundats de comissió de delictes o faltes de violència domèstica i existeix una situació objectiva de risc per a la víctima, **ordena la seva protecció** mitjançant l'adopció de mesures cautelars civils i/o penals, a més a més “activar les mesures d'assistència i protecció social necessàries, per remissió de l'Ordre de Protecció als Punts de Coordinació de les Comunitats Autònomes”⁴².

En canvi, de l'anàlisi de les entrevistes de les dones, es pot concloure que l'existència d'una situació objectiva de risc depèn de les circumstàncies i factors del cas, que són avaluades segons el jutjador de manera diferent, que s'objectiva de forma comú front l'existència de lesions físiques. A Catalunya, l'any 2018, es van sol·licitar un total de 5.252 ordres, segons estadístiques de la *Delegación del Gobierno para la violencia de genero*⁴³. Només se'n van concedir 2.680⁴⁴.

⁴¹ GENERALITAT DE CATALUNYA. (2018). *Pla de seguretat i atenció a les víctimes de violència masclista i domèstica, 2015-2018*. Disponible a:

https://interior.gencat.cat/web/.content/home/030_arees_dactuacio/seguretat/violencia_masclista_i_domestica/pla_de_seguretat_i_atencio_a_les_victimes_de_violencia_masclista_i_domestica/PSAVVMD_DEF.pdf

⁴² Disponible a: <http://www.poderjudicial.es/cgpj/ca/Temes/Violencia-domestica-i-de-Genere/L-ordre-de-proteccio/>

⁴³ Disponible a: estadisticasviolenciagenero.igualdad.mpr.gob.es/

⁴⁴ Dades corresponents al 2018 del CGPJ.

«Jo tenia el llavi trencat, l'ull inflat, tenia les cames i els turmells també, crec, que estaven morats i, “*bueno*”, emocionalment estava molt malament.»(D1)

«Se'm va abalçar a sobre, em va agafar del coll i em va començar a asfixiar. Abans d'això va pegar amb les tisores un plat, va trencar un plat increpant-me que li digués si havia estat amb algú (...) Em va pegar al pòmul (...) “*bueno*”, tenia cops al pòmul, al colze quan vaig caure, al coll. A tot això, quan jo aconseguixo desempallegar-me d'ell, truco corrents a la Policia. Ell què fa? Agafa la nena, a la nena li deia sempre que la mama és la dolenta, que jo li havia pegat (...) Vaig anar a posar la denúncia amb els meus morats i els meus cops, i amb el que m'havia passat, i ell aleshores va posar una altra denúncia com que jo l'havia agredit a ell i havia hagut de sortir corrents amb la nena [...] *Aleshores, no et van concedir ordre de protecció?* No, no, no, no [...] No en tinc ni idea, potser per això perquè jo no l'havia sol·licitat o no ho sé, a mi és que ningú em va dir res d'ordre de protecció, jo vaig pensar que això t'ho concedien automàticament quan hi havia una denúncia.» (D3)

«Perquè van veure risc, van veure perill. Tant com les amenaces i “*bueno*”, suposo que “*lo*” físic també va fer bastant.» (D4)

4.3.1. L'eficàcia de les ordres de protecció

En termes generals, les dones entenen que les ordres de protecció són eficaces a instància de la voluntat de les parts, no per ser un mecanisme que de forma autònoma o suficient pot garantir que elles puguin exercir els seus drets de forma lliure. Per tant, consideren que són eficaces, bé si la compleix l'agressor i/o la víctima pren les mesures necessàries per tal que es compleixi:

«Eficaç perquè jo la respectava i ell també la va respectar, però no hi havia un impediment físic si ell no hagués respectat, no hagués... hagués pogut transgredir-la.» (D1)

«No, en el meu cas no (...) Perquè ell pot fer el que vol igualment (...) Ho ha perdut tot i li és igual, aleshores no serveixen per res.» (D2)

«Jo personalment crec que sí, però també havent viscut el què he viscut en moltes ocasions ell ha tingut accés a mi tranquil·lament (...) Jo sempre explico que tinc un àngel de la guàrdia que és un “Mosso”, que et truca, que et ve a visitar, que tal... Però després és això... ell no hi és. Ell només hi és pel tema aquest del control i tal...» (D4)

«No, que finalment si vol em pot trobar. I qui ho impedirà doncs jo no tinc a ningú que quan el vegi arribar el pari.» (D6)

«Qui l'ha executat ha sigut el meu fill de 13 anys... El pare no l'acatava.» (D7)

Enfront aquesta situació, les dones es troben en una sensació de desprotecció contínua per considerar que l'ordre de protecció, si no va acompanyada d'altres mesures, resulta ineficaç. Qüestionen que finalment la responsabilitat i la limitació de llibertat la tenen elles en pro de la seva protecció, i sol·liciten més mesures de control sobre els agressors:

«L'única solució és condicionar la meua vida, no la d'aquesta persona, no donen més opcions (...) Tot han sigut conseqüències que ell no ha pagat, sinó que les paguem nosaltres i els fills.» (D2)

«Jo penso que després de patir una violència aquesta persona no pot quedar al carrer, perquè va quedar al carrer (...) Quina protecció tenim si no tenim ni un policia no tenim a ningú que ens pugui defensar (...) Perquè aquesta persona vagi a la presó fins al dia del judici perquè una pugui caminar tranquil·la o posar, no sé, algú que et vigili l'esquena.» (D6)

En conclusió, les dones valoren molt positivament tenir una ordre de protecció, malgrat que afirmen que no garanteix la seva protecció de forma autònoma, reclamant altres mesures per tal que puguin complir el seu objectiu:

«Jo crec que això de fer un seguiment més, més permanent, bé em van estar trucant després de la comissaria per veure si és que no havia transgredit l'ordre l'altra part, però també he de reconèixer que jo també tenia ganes de transgredir-la al principi.» (D1)

«Crec que hi hauria d'haver molt més control (...) El que tinguis més vigilància, potser.» (D4)

«Un recolzament psicològic a la dona, i no fer-la sentir culpable, i sobretot amb les nenes, jo volia de totes maneres que elles no patissin i que tinguessin un pare. “Aviam”, han viscut sense pare després, i mira, perfecte, però mira, jo no volia trencar la família. I jo crec que fa falta molt recolzament psicològic, que ens facin creure que pensem en nosaltres i en les nenes, com realment és, i no com ens pensem que hauria de ser.» (D5)

4.3.2. La tutela judicial

Des de l'entrada en vigor de la Llei 1/2004, de 28 de desembre, de Mesures de Protecció Integral contra la Violència de Gènere (Llei 1/2004), són nombrosos els protocols d'actuació en casos de violència de gènere, així com les guies de bones pràctiques o guies de criteris d'actuacions judicials enfront la violència de gènere.

Així mateix, amb la Llei 1/2004, van ser creats els Jutjats de Violència sobre les Dones (VIDO), dins de les mesures jurídiques per garantir un tractament adequat i eficaç de la situació jurídica i familiar de les dones que han patit violència de gènere. Per tant, són Jutjats d'Instrucció (amb determinades competències civils) especialitzats.

En canvi, del discurs de les dones, podem observar com diferents operadors jurídics, i en concret, jutgesses i jutges tendeixen a fer sentir a les dones que estan essent qüestionades durant el procés de denúncia i exercici dels seus drets durant el procés judicial. Les dones continuen sentint-se qüestionades per les jutgesses i jutges d'aquests Jutjats.

Les ordres de protecció es solen demanar quan s'interposa la denúncia o durant l'oferiment d'accions al jutjat de VIDO, malgrat que es poden sol·licitar mitjançant un formulari estandarditzat i, fins i tot, davant de Serveis Socials. El Jutjats competents per resoldre aquesta sol·licitud d'ordre de protecció són aquests Jutjats o els Jutjats d'Instrucció en funcions de guàrdia, en virtut del que disposa l'article 544 ter de la Llei d'Enjudiciament Criminal.

«Diverses vegades... Primer, quan vaig posar la denúncia, quan els policies em preguntaven: “però estàs segura del que estàs dient, mira que això és molt greu, que ell pot anar a la presó, que això no és qualsevol cosa...”, em vaig sentir ... Vaig dir “però què està passant” (...) I això després quan anava al metge forense, al metge diferents vegades vaig anar al Jutjat de Martorell, que també em sentia una mica (...) em posava nerviosa els dies abans d'anar-hi... havia de tornar a recordar tot pel què m'anava a preguntar. És clar el cas de la violació, el físic així físic, en la pell i el cos no hi havia, no? Després perquè van ser diversos anys després, però psicològicament sí que estava malament, i això em causava angoixa (...) També pels meus propis advocats que ells (...) no entén el que està passant o no confia en mi, sentia que no em creia.» (D1)

«Molt, moltíssim, i em segueixo sentint observada amb una lupa. Com a mare em sento que miren cada pas que dono i que no hi ha ni un sol pas en fals, però al pare no el mira ni se li fa res.» (D3)

«Sí, moltes, com que els cops no eren veritat, així em deien que no eren veritat, que com havia estat que... Per què no ho havia denunciat, que per què no vaig anar al metge... Coses així em deien també si ell va ser qui et va pegar per què tu no vas anar a fer la denúncia i la vens a posar ara, les amenaces...» (D6)

«Doncs per part de la Fiscal, a l'interrogatori dels Jutjats de Martorell. Sí, al judici del divorci sí que em vaig sentir malament, perquè la Fiscal em mirava amb una cara... I això que era una dona “*eh*”.. Però és que no em creia.» (D5)

«En concret per la jutgessa.» (D7)

4.4. La seguretat

Les entrevistes fetes reflecteixen que les dones que han patit violència masclista per part de la parella o ex-parella habitualment segueixen un procés llarg, de vegades de bastants anys, fins a interposar una denúncia, en els casos en què ho fan. A aquesta mateixa conclusió han arribat molts altres treballs, com per exemple Tamaia (2007), Esperanza Bosch i Victoria Ferrer (2002) i Encarna Bodelón (2013b). Això fa que les dones tinguin la percepció de trobar-se en una situació d'inseguretat contínua:

«Abans de posar la denúncia, no tenia ni por ni res, estava en *shock* total, no sabia res.» (D1)

«Jo no tenia cap seguretat.» (D2)

«Jo vivia amb por i amb atacs de pànic.» (D3)

La manca de seguretat i la percepció de por que les dones presenten es mostren com un obstacle per accedir al sistema de justícia penal, i fa que les ordres de protecció siguin el màxim objectiu de les mateixes. Totes les dones entrevistades verbalitzen por de les seves parelles amb qui conviven, por per la seva integritat física i la de les seves filles i els seus fills.

«Por... perquè com el temps que jo esperava després de posar la denúncia que ell es comunicés amb mi, i no ho va fer (...) potser algun cop sí que tenia algun temor que pogués venir o trobar-me'l al carrer... o de venjança.» (D1)

«Por no, pànic...» (D2)

«Sobretot amb el tema de la nena sempre vaig tenir por. Ell no em deixava venir aquí. Jo per venir aquí havia de venir d'amagades. Aleshores a mi la por em bloqueja i és clar, això és el que m'ha passat sempre, per culpa de la por sempre aquests bloquejos que em donen ell aprofita per utilitzar-ho.» (D3)

«Sí, tens por. Extrema, no. No m'ha pegat mai, però porta molts anys fent amenaces.» (D7)

Ni la sensació de d'inseguretat ni la sensació de por desapareixen amb la denúncia i la concessió de l'ordre de protecció, doncs, com s'ha vist, refereixen la necessitat d'altres mesures d'acompanyament, control i/o protecció.

«Després de denunciar, doncs, la veritat que molta seguretat tampoc. Mai saps el que passarà (...) No sé amb què he d'anar a la comissaria, amb un ull fora perquè em feuc cas? És que no em sento segura per la Policia, per descomptat. Per res.» (D3)

«No, no... al contrari. Jo sentia més por.» (D4)

«Sí, sí, sí, perquè a més pensava que estaria molt rabiós. “Bueno”... “a por todas...”» (D5)

4.5. El seguiment policial i social de les víctimes de violència de gènere

El seguiment de les dones que han patit violència de gènere es fa principalment des de l'àmbit policial (GAV - Mossos d'Esquadra) i des de l'àmbit social. Quan es concedeix una ordre de protecció, tal i com disposa la Llei 27/2003, l'ordre de protecció disposada pel jutge de guàrdia activa els instruments de protecció i assistència social previstos per les Administracions Públiques (estatal, autonòmica i local).

A l'àmbit social es disposa de l'ATENPRO, un servei telefònic per a dones que han patit violència de gènere. És un dispositiu de telefonia mòbil i telecomunicació que permet

que les usuàries puguin entrar en contacte en qualsevol moment amb un centre atès per personal específicament preparat per donar una resposta adequada a la seva situació⁴⁵.

El seguiment policial depèn del risc en què es troba la dona, per assignar quines són les mesures de seguiment que es realitzaran i quina serà la seva freqüència. En els casos de les dones entrevistades, el principal seguiment que s'ha realitzat ha sigut el telefònic:

«La Policia de Martorell, sí, la comissaria, m'anaven trucant al principi cada tres mesos crec (...)» (D1)

«Em trucaven de tant en tant a veure com estava, Mosso d'Esquadra d'atenció a la dona (...) Cada 15 dies, si la cosa anava tranquil·la, un cop a l'any (...) El dia que va sortir de la presó, em van trucar.» (D2)

«M'han trucat mensualment per saber com anaven les coses, sempre m'han trucat.» (D6)

«El seguiment? A mi em truquen un cop al mes, em pregunten “com vas”, si aquesta persona et molesta o no.» (D8)

De totes les dones entrevistades, només 3 d'elles sabien i havien disposat o disposaven de mesures socials de seguiment (*ATENPRO*). D'altra banda, 7 d'elles van estar en seguiment policial per haver tingut concedida l'ordre de protecció.

Les dones valoren molt positivament les mesures de seguiment, però no totes consideren que les/els professionals estan formades i presenten empatia amb opinions molt diferents:

«Jo aquesta noia que em va trucar de Mossos, em vaig sentir molt bé amb ella, perquè m'anava trucant i jo li anava consultant també, que jo no sabia què fer perquè ell havia de venir a buscar els nens i a mi em feia por el que els hi pogués fer.» (D5)

«Fan la seva feina, fan el que han de fer, porten el seu protocol i s'ha acabat, no hi ha més.» (D2)

⁴⁵ Més informació a: www.violenciagenero.igualdad.mpr.gob.es/informacionUtil/recursos/servicioTecnico/docs/Triptico_ATE_NPRO_castellano.pdf

Les mesures de seguiment descrites estan dirigides a les víctimes. L'objectiu d'aquestes és garantir la seva seguretat, però les dones manifesten continuar vivint amb por i que reben un doble càstig per la situació de violència patida. L'esforç que implica denunciar i enfrontar-se al procés judicial i, d'altra banda, el fet de sentir diàriament que no ets una persona lliure perquè, finalment, el compliment de les ordres de protecció depèn exclusivament de l'agressor i els seguiments no s'equiparen a una protecció eficaç immediata.

4.6. Actuació de les professionals

4.6.1. L'actuació dels cossos de seguretat

Davant la pregunta «*Com van actuar els cossos de seguretat?*», les dones presenten queixes de les actituds de les/dels agents actuant o que van recollir la denúncia:

«L'última amenaça li va dir al seu propi fill, al meu fill més petit de 14 anys, dient-li: “tant me fa que em caiguin 25 anys, em carregaré la teva *puta* mare”. Però bé, amb un policia present aquí, què li van dir al meu fill? “No li facis cas al teu pare que va borratxo”. Bé, aquesta és la protecció (...) En comptes de protegir al meu fill, em van trucar i em van dir que anés a recollir al meu fill.» (D2)

«Quan li estava explicant això la Policia em va dir: vostè ha begut? “Sí”, li dic, “jo sí que m'he begut tres cerveses amb les pizzes, la mateixa quantitat que ell”, i jo amb un atac d'ansietat que em moria (...) La Policia em va dir que la nena se n'anava amb ell, que la deixaven amb ell i que jo m'havia de calmar perquè així no em podia quedar amb la nena (...) Jo fins al dia d'avui, m'agradaria tenir-los al davant a ells per dir-li que això no es fa amb una dona.» (D3)

«Ell hi era, va dir: “*Gorda!* Però què ha passat?” Com si no hagués passat res. I llavors, un d'ells, dels Mossos va dir: “Una altra discussió de parella com una altra qualsevol”. “*En plan*”, ara estaran junts una altra vegada dins de casa i ja està. “No estem aquí per perdre el temps”. Va ser la seva resposta. I llavors jo vaig agafar aquella nit i me'n vaig anar a casa d'una amiga. I el dia de la denúncia jo aquella nit vaig dormir en un hotel. Ell va dormir a casa, com si res, tan tranquil·lament... » (D4)

«No sé, als Mossos, una de les crítiques que els hi faria, que a mi m'ha perjudicat (...) Quan vaig anar a denunciar-ho, els Mossos van començar a fer una sèrie de preguntes: estàs separada? Sí. Tens conveni? Sí. Et passa la pensió? No... Jo no vaig anar a denunciar això però és el que van agafar i tal com es va dirigir la meva declaració es va posar una cosa que per mi era irrellevant.» (D7)

En conclusió, les dones no acaben de valorar positivament l'actuació d'aquests. No es pot afirmar que aquesta valoració sigui de la unitat especialitzada, però sí és generalitzada al cos policial. Manca de formació, manca de recursos i de personal especialitzat, són les principals deficiències detectades.

4.6.2. L'actuació de les advocades i advocats

Totes les dones actuant van personar-se com acusació particular al procés judicial i van declarar a seu judicial amb advocada. Només dues eren advocades de confiança de la dona, contractades per ella. Desconeixem si comptaven amb formació específica en casos de violència. L'avvocada/t de les altres dones entrevistades era d'ofici i, per tant, han rebut una formació habilitadora per accedir al torn de víctimes de violència.

En els dos casos en que les/els advocades/ts actuaven de forma privada, en cap dels dos casos es refereix bona opinió de la seva actuació judicial:

«Molt bé, però ella diu que denunciï tot, i jo no em vull passar la vida denunciant, és un estrès (...) Jo no he posat tantes denúncies com m'ha recomanat, però sí que és veritat que la majoria les he perdut, m'han costat diners i ella es guanya la vida amb això. Jo entenc que ella vulgui que insisteixi, però també entenc les que no denuncien o tiren enrere la denúncia, perquè jo tinc tots els recursos del món, entorn, de feina, econòmics... i m'he sentit poc estimada pel sistema.» (D7)

«Deficient, molt deficient, perquè es veu que no ha fet gairebé res, perquè s'han passat un a l'altre el cas, que no li han donat importància, no estaven preparats per a aquest tipus de casos (...) Privats (...) Quatre més una noia que em va acompanyar un parell de vegades.» (D1)

En els casos de les advocades/ts d'ofici, les opinions són més dispers, però les dones, en general, presenten millor opinió:

«Jo, si no arriba a ser per ella... Doncs potser estaria a casa amb ell ara (...) “*Bufff*”, El millor! El millor! I així anem, el mantindré fins a l’últim moment. Perquè és el que dic: no és només advocada. És advocada, és psicòloga... tot.» (D4)

«Va ser molt bona la veritat, em va ajudar moltíssim i m’ha ajudat amb les Lleis (...)Tot m’aconsellava d’això, això és millor per a tu, això no ho facis així, així m’ha guiat perquè jo li vaig dir jo d’això no en sé res.» (D5)

«Si, molt bé totes, tant la primera com la segona, molt bé.» (D8)

Malgrat la bona opinió que presenten de les i els professionals adscrits al Torn d’Ofici, les dones reclamen que les condicions en les que van ser ateses no eren les més òptimes. La queixa més comuna és la manca d’inversió de temps que l’advocada/t fa i que la/el coneguis 5 minuts abans de la declaració judicial. Queixa que no tenen les dones que van ser assistides per aquella/ll lletrada/t en seu policial durant la declaració:

«El primer advocat que vaig tenir d’ofici, mare meva! Jo crec que no estava preparat aquest noi. Perquè no em va defensar res, no em va assessorar res. A més, el vaig veure una estoneta, és clar, a gairebé tots els veus una estoneta abans d’entrar, no? (...) Ell va demanar el que a ell li semblava i jo no estava tampoc d’acord en això.» (D3)

«Em vaig sentir assessorada 5 minuts... perquè és d’ofici i ho ha de fer... Però els d’ofici estan per ajudar-nos als que no tenim recursos llavors... Haurien d’actuar com si fos un privat, així que entenc que deuen cobrar molt poc, així que jo crec que haurien d’haver-hi més recursos perquè es pogués atendre amb més temps i millor, perquè jo crec que cobren molt poc i entenc que no es poden dedicar totalment a nosaltres, no els hi dono totalment a ells la culpa, perquè s’ha de veure, i jo penso que cobren molt poc. Jo em vaig sentir això, visita de metge.» (D5)

«Els advocats d’ofici, les experiències que tinc jo... Era molt impersonal, com si portés deu casos alhora. Com dient que “*¿Que vas a retirar la denuncia? Su madre dice que la retiremos... Bueno pues la retiramos...*” Jo no em vaig sentir amb seguretat per tirar endavant, i amb el meu advocat em vaig sentir com un número... com “*te ha tocado este número*”. Però, és clar, el vaig conèixer allà, no abans... No sé, potser era molt precipitat, no sé...» (D5)

4.6.3. Valoració de l'actuació dels Jutjats

L'experiència de les dones davant dels Jutjats no és positiva. Estudis anteriors (Bodelón, 2013b), ja han assenyalat la desconfiança que presenten les dones vers el sistema judicial i, concretament, com a sistema de protecció front la violència de gènere.

S'observen dos clares deficiències en la inicial actuació judicial: el funcionament judicial i el qüestionament que les dones manifesten sentir quan accedeixen al sistema, inclús quan el Jutjat és un Jutjat de VIDO.

«Sí, jo m'he sentit molt maltractada pels jutges, he sortit plorant pel que em dèiem (...) Era la Paquita... La famosa Paquita, la capdavantera de... En fi, que és igual perquè estic escarmentada... I aviat s'acaba l'ordre de allunyament i penso "ja hi tornem"... No confio gens en el sistema.» (D7)

«Molt fredament trobo, jo estava molt espantada, perquè passava molta por, i això d'estar a prop d'ell m'aterrava, i quan em van demanar l'ordre d'allunyament no en tenia... Por no, pànic de sortir d'allà, quan ell sortia tenia pànic que em seguís, fins i tot vaig demanar que m'acompanyessin, però em van dir que no em podien acompanyar.» (D5)

Només en un únic cas, s'al·ludeix a un bon funcionament judicial, i és quan es fa referència a la presència i assistència d'un membre de l'Oficina d'Atenció a la Víctima del Delicte (OAVD):

«La primera vegada que surts a declarar, sí que és cert que allà em vaig sentir bastant protegida. Perquè estava ell a la sala i jo en una habitació... I fins que ell no va sortir dels Jutjats no em van deixar sortir (...) Hi havia un psicòleg en tot moment amb mi... En aquest aspecte sí, molt bé.» (D4)

5. Personal del cos de Mossos d'Esquadra⁴⁶

5.1. La denúncia

De les entrevistes fetes obtenim la dada majoritària que la denúncia la recull quasi sempre l'OAC (Oficina d'Atenció al Ciutadà). Les i els entrevistades/ts manifesten que les persones que recullen aquestes denúncies No tenen una especial formació en la matèria, més enllà d'alguna formació genèrica que reben o han rebut en la que s'inclou, entre d'altres matèries, formació sobre violència de gènere. Tenir formació específica per recollir les denúncies de violència de gènere no és un requisit, i rebre les formacions és una qüestió voluntària de les i els agents.

La totalitat de les persones entrevistades manifesten que ofereixen a la denunciant la possibilitat de ser assessorada i acompanyada en la interposició de la denúncia per una advocada o advocat, oferiment que constaten que forma part del formulari policial. En algun cas s'ha exterioritzat que informen també del temps d'espera que pot suposar demanar l'advocada o advocat i que comparegui a seu policial. Si bé aquesta afirmació de l'oferiment que es fa de crida d'una advocada o advocat és unànime, en les entrevistes realitzades a les dones, aquestes manifesten de forma majoritària no haver rebut aquest oferiment, i les advocades entrevistades es pronuncien en el sentit que, si bé és cert que informen a les dones d'aquest dret, les desincentiven pel termini d'espera.

Una vegada iniciat el tràmit de la denúncia, les manifestacions de la denunciant són recollides per una/un agent, normalment de l'OAC, que escolta i escriu segons explicita la pàgina web dels Mossos⁴⁷, que recull:

“Les OAC són els grups de la PG-ME amb formació especialitzada per recollir les denúncies d'àmbit penal presentades per la ciutadania i en concret també les de

⁴⁶ Les entrevistes fetes als cossos policials van tenir les particularitat que, en tots els casos, va ser el mateix cos dels diferents municipis qui va decidir qui havia d'ésser la persona entrevistada, no donant opció a què fóssim les entrevistadores les que escollíssim la persona entrevistada. Es van demanar les preguntes per endavant, i les entrevistes van ser preparades, portant les persones entrevistades anotacions escrites sobre les respostes a donar.

⁴⁷ Disponible a: <https://mossos.gencat.cat/es/temes/dones/Atencio-personalitxada-i-com-denunciar/>

violència masclista i domèstica. Es troben a totes les comissaries de Mossos d'Esquadra. L'escoltaran i escriuran en un document els fets explicats (li prendran declaració).”⁴⁸

A la Llei d'Enjudiciament Criminal es recull sobre la denúncia a l'article 267 que:

“Quan la denúncia sigui verbal, l'autoritat o el funcionari que la rebi n'ha d'estendre una acta, en la qual, en forma de declaració, s'han d'indicar totes les notícies que tingui el denunciant relatives al fet denunciat i a les seves circumstàncies, que han de signar tots dos a continuació. Si el denunciant no pot signar, ho ha de fer una altra persona a petició seva.”

Respecte a l'atestat, és a dir, del conjunt d'actuacions policials, la mateixa Llei d'Enjudiciament Criminal recull a l'article 297 que:

“Els atestats que redactin i les manifestacions que facin els funcionaris de la Policia judicial, a conseqüència de les investigacions que hagin practicat, s'han de considerar denúncies als efectes legals. Les altres declaracions que prestin han de ser signades, i tenen el valor de declaracions testificals en tot allò que es refereixi a fets de coneixement propi.”

No hi ha disposicions legals que recullin cap més detall, més enllà que la denúncia serà verbal, es recollirà la declaració en forma d'acta i es firmarà. No es recull si la declaració ha de ser gravada i reproduïda per escrit fidelment, o recollida fidelment per l'agent que la reculli de forma escrita.

A la pràctica no es produeix una transcripció literal de les manifestacions de la dona ni es grava per tenir testimoni fidel i complet de les declaracions que la dona fa a l'hora de confeccionar la denúncia, sinó que les manifestacions són filtrades o resumides per l'agent que recull la denúncia, que pot resumir els fets explicats per la dona, des de la seva subjectivitat. Un cop fetes les declaracions, la teoria és que la dona hauria de llegir la denúncia recollida per l'agent assegurant-se que aquesta conté totes les manifestacions fetes tal i com s'han fet isignar-la. I la realitat és que moltes vegades la dona signa directament la denúncia amb la creença, o davant la manifestació dels propis agents, que aquesta ha estat recollida literalment.

⁴⁸ Disponible a: <https://mossos.gencat.cat/es/temes/denuncies/>

El fet que en un percentatge molt alt, les dones vagin a denunciar i no tinguin assistència lletrada perquè no se'ls ofereix, com manifesten les dones, o bé perquè el rebutgen en seu policial però el demanen en seu judicial que, segons Mossos d'Esquadra, és una situació que les perjudica de forma evident.

«Aquest exemple en concret, són mínimes les dones que venen amb el seu advocat i jo no posaria l'èmfasi perquè fos l'advocat privat o d'ofici sinó en el fet de l'assessorament amb el qual ella ja entra. [...] Exacte, llavors independentment l'advocat sigui d'ofici o privat si aquesta persona ha pogut pagar a un professional, li ha fet veure, li ha filtrat la informació, on estan els fets més rellevants on està la part penal per significativa pels Jutjats... Quan tot això ja està més treballat i mastegat el relat en la manifestació és més potent i d'això en resulta una actuació per una ordre de protecció. Però jo no posaria l'èmfasi en què vingui d'un advocat d'ofici o no...» (P10)

La dona declara a comissaria quan explica els fets, majoritàriament sense assistència lletrada, en un moment complicat emocionalment per a ella, com es desprèn de les manifestacions dels Mossos, que exposen haver de contenir la dona, parar la declaració, i dubten sobre si continuar o no. Després, torna a declarar altra vegada a la seu judicial, on ja sí que té assistència lletrada, que l'assessora, la informa i l'ajuda a fer un relat més detallat dels fets; a recordar i a donar importància a tipus de violència que ella no ha identificat com a violència.

La diferència entre les declaracions fetes en seu policial i en seu judicial, la perjudiquen i són interpretades en clau d'incongruència, falta de versemblança i incoherència. El fet que no tinguin assistència lletrada, com les mateixes lletrades entrevistades manifesten, pot fer que el seu relat sigui desordenat, incomplert pel moment psicològic en el que es troben, i la falta de formació i de perspectiva de qui recull la denúncia i de qui jutja, fa que aquestes mancances no siguin enteses com a normals i acceptades com a pròpies del procés de la víctima i, consegüentment, siguin valorades en un sentit negatiu per ella que automàticament és qüestionada. L'agressor, que té assistència lletrada ja en seu policial, on no declara pràcticament mai, difícilment podrà ser incongruent o incoherent perquè només ha fet (o fa) una declaració; i ja en seu judicial, es troba preparat per la/el seva/seu advocada/t a la compareixença per la concessió o denegació de l'ordre de protecció.

La denúncia la recullen agents de les OAC, que són les/els encarregades/ts en la majoria de les ocasions de fer la valoració del risc. Segons manifesten, no reben una formació específica en violència de gènere, més enllà d'una formació genèrica dins la qual hi ha alguns temes que tenen a veure amb la violència de gènere, com hi ha la resta de temes dedicats a altres tipus de delictes. Tot i això, la percepció que tenen és que la formació que han rebut és suficient.

«La formació que tenim ara, és la... O sigui és suficient per dir-ho d'alguna manera.» (P1)

«A Mossos tenim varies formacions que estan, no només encarades als GAV, sinó a seguretat ciutadana, per quan es troben situacions de violència. [...] Sempre hi poden haver més formacions.» (P2)

«La casa ens permet molt i valoren molt la formació d'aquests agents. Jo, des de queestic en aquest grup, he fet tres cursos a l'Escola i després fora, a entitats.» (P3)

«A veure, nosaltres estem plens, val? El cos policial de Mossos s'entrena en l'àmbit de la violència de gènere, cada unitat específicament en el sentit de la part que són especialistes i són les que es duen a terme. [...] Bé, potser en algun moment seria possible que aquesta formació fos més contínua.» (P4)

«Normalment és el sergent amb mi, caporal d'atenció a la víctima, i la resta de caporals que estan, que anem formant, “vale”, a la resta d'agents quan hi ha novetats, “o lo” que sigui, doncs els anem formant [...] Formació ja se'ls hi dóna, el problema està que al torn de nit pot ser que agafin una denúncia avui, i fins al cap d'un mes que no tornin a fer nits no agafin una altra denúncia.» (P5)

«Suposo que tot és millorable, però en principi tots els agents que estan a l'OAC han de fer un curs especialitzat per tal de ser capaç d'instruir atestats i ser capaç d'estar a l'OAC. I sabem que es posa molt d'èmfasi en el tema de la violència masclista.» (P6)

«No, jo crec que està ben pensada, per no ser allò molt difícil per fer-ho en aquell moment, valoració com a tal.» (P7)

«A nivell de formació de violència de gènere i com funciona la tramitació, i com funciona els procediments judicials i el procediment judicial en violència de gènere també estem, jo crec que estem bastant coberts [...] Bé, potser d'aquest caire, sí,... de la banda psicològica possiblement sí ens faltaria “lo” que t'he dit abans, segurament ens faltaria

més formació més cap a les persones, que no pas cap al procediment penal, procediment policial en sí, que ja dominem, sinó pel tractament amb aquest tipus de víctimes, possiblement sí.» (P8)

«Ara per ara, en principi n'hi ha prou, perquè al cap i a la fi l'únic que fa la valoració del risc és, simplement, que ha de tenir cura que les respostes del qüestionari quedin reflectides en la compareixença per no haver d'inventar-se res.» (P9)

«Per l'argumentació que et deia abans, jo crec que no. A l'escola de Policia es comenta molt, i posteriorment les actuacions t'ajuden a prendre consciència, i el dia a dia també et va formant, i les que estem en aquesta oficina, a més, també una altra. Jo crec que formació... Sempre pots anar formant-te més i anar a les xerrades que anem de tant en tant, però formació com a mancança, com a tal no.» (P10)

Veiem en les respostes que la majoria entenen que la formació que han rebut els agents de les OAC que recullen les denúncies és suficient, sobre com omplir el qüestionari policial de valoració del risc, com instruir atestats, o sobre la seguretat ciutadana en general. Expliquen també que la pràctica és una eina de formació important. Veiem, però, que la formació a la que han fet referència no és una formació específica en violència de gènere, sinó que es fa referència a la violència de gènere com a matèria incardinada en altres cursos genèrics, fer atestats, omplir QPVR⁴⁹, o seguretat ciutadana, però no reben cursos específics que versin, en exclusiva, sobre la violència de gènere.

En el mateix sentit es pronuncien respecte la perspectiva de gènere, entenent que no falta, que hi és, perquè és un dels ítems (P1); perquè el qüestionari es va treballar des d'aquesta perspectiva (P2), i és exclusiu per denúncies de violència de gènere i, per tant, està pensat per aquest àmbit (P4). Tot un atestat de violència sobre la dona és molt diferent d'un que no ho és (P7), i altres, tot i manifestar que el cos els hi permet molt, i que valoren molt la formació dins i fora de l'escola policial, manifesten que no s'aplica la perspectiva de gènere en la valoració del risc (P3). Un altre dels agents entrevistats s'expressa dient que podria faltar perspectiva des del moment que l'agent que recull la denúncia, que no és especialista en atenció a la víctima (cosa que hem vist que succeeix en molts casos), tenen la formació mínima per recollir una denúncia amb els mínims que es necessiten, faltant-li tota aquesta formació més específica en quant al cicle de tot

⁴⁹ Qüestionari Policial de Valoració de Risc

el que representa aquesta violència (P9). Hi ha qui parla d'una formació transversal obligatòria en tots els àmbits del cos (P6), i hi ha qui posa de relleu una falta de perspectiva de gènere en tots els àmbits de la societat, i a la Policia també (P8).

També es manifesten en una posició de suficiència en quant als recursos, en el sentit de que per fer la valoració del risc, els recursos existents són suficients (P8). També es recull que si n'hi hagués més, serien benvinguts i possibilitarien una millor actuació, sobretot si n'hi hagués de més efectius especialitzats (P3). Però, en general, falten recursos en general, a tot arreu (P1), (P2) (P7). Un dels entrevistats diu que troba a faltar formació en la part psicològica de la víctima:

«Saber com funciona aquest procediment de violència de gènere dins d'una víctima, com ho viu, ... Quina percepció té del procediment judicial, per quin moment personal està passant, aquí possiblement encara ens faltaria una mica més de formació. [...] I aquesta part psicològica, els Mossos no la tenim encara, tenim una experiència, però la formació en psicologia, d'empatia, d'entendre el moment pel que està passant, potser encara ens falta una mica de formació.» (P8).

No es plantegen la necessitat de poder accedir a una valoració psicològica de la dona a través d'una/un metgessa/metge forense de manera prèvia a la valoració del risc, o accedir a serveis socials o entitats on les dones manifesten que els hi fan seguiment per veure quina és la situació de la dona i el procés en el què es troba; dades que ampliarien la informació disponible per fer una valoració del risc més particularitzada i més encertada.

5.2. La valoració del risc

Ens expliquen que la valoració del risc la fa qui recull la denúncia, normalment de l'OAC.

El risc que es valora per les/els agents entrevistades/ts és sempre el risc físic. Un dels agents entrevistats defineix que el risc que es valora és:

«Risc a patir una agressió greu o molt greu, o el de patir la mort. Llavors, mirar indicadors que busquen aquesta conseqüència de les circumstàncies en les que es troba la

víctima. El que fan és mirar quins són els indicadors que s'ha valorat que, estadísticament, donen un resultat de lesions greus o mort.» (P2)

«Al qüestionari les preguntes es van fer per casos més greus, val? De mort o de víctimes que puguin tenir un perill de mort o de tenir unes lesions greus.» (P1)

«S'intenta fer un perfil general de la possibilitat que aquesta dona torni a patir una lesió física.» (P3)

«L'enfocament principal del qüestionari que es fa una vegada la víctima presenta la denúncia, és de patir una agressió física molt greu.» (P5)

«I, per finalitzar, aquest sistema de valoració policial està destinat a detectar el risc, prevenir els episodis de major gravetat en l'àmbit de la violència de gènere.» (P6)

L'entrevistat ens parla de donar,

«Valor als indicis de perill, que ella explica, i que puguin significar per la integritat física és el més prioritari.» (P10)

El risc és contemplat des de la seva vessant física i, com manifesten les/els entrevistades/ts, és sempre un risc a patir una agressió física greu o molt greu. No parlen de risc a patir una agressió física qualsevol, sinó que a les entrevistes trobem que la valoració de risc, la consideració que recull el qüestionari, és a patir una agressió física greu, molt greu, i de mort.

Entitats i advocades/ts parlen de la falta de perspectiva a l'hora de valorar només el risc, deixant fora d'aquesta valoració altres tipus de violències que minen les vides de les dones. Sobre la necessitat de valorar també altres tipus de risc com per exemple el psicològic:

«Està inclosa també però és cert que a nivell legal, per les particularitats que té a nivell legal, poder acreditar el dany psicològic, sabem que no té la mateixa importància. [...] El que passa és que les experiències diuen que només un relat que vagi en “lo” psicològic, després el “*feedback*” que rebem de les dones és que el jutjat no ha tingut la consideració que si tens un maltractament físic.» (P10)

La valoració del risc que es fa per part del cos de seguretat dels Mossos d'Esquadra és a través d'una eina informàtica denominada QPVR - Qüestionari Policial de Valoració de Risc - consistent en un qüestionari d'unes 25 o 30 preguntes, que es fa a les dones, no directament (és a dir, no es llegeixen les preguntes una per una, sinó que és a través de la pròpia declaració de la dona que els agents van contestant aquest qüestionari), sense fer-li la bateria de preguntes expressament. Aquest qüestionari no és públic ni compartit pels cossos de seguretat. Segons manifesta l'entrevistat P4, les preguntes que es fan tenen a veure amb «factors de la pròpia víctima, factors de l'agressor i també factors de la relació d'ells dos»; segons P3 «es mira l'agressivitat de l'autor, la vulnerabilitat, l'entorn.»

Aquest qüestionari, que s'incorpora a l'atestat policial i forma part després de les actuacions judicials constituint una prova (que no vincula, i a valorar pel jutge, Fiscal i lletrades/ts de la denunciant i l'investigat), no és públic ni es facilita l'accés al formulari (ni emplenat ni sense emplenar), dificultant així, no només el qüestionament del formulari en concret en cada cas per part de jutgesses/jutges, Fiscals i advocades/ts en els procediments individuals, sinó el qüestionament, des d'una mirada constructiva, de com està configurada l'eina, d'on parteix, què valora i què deixa de valorar, a quines agressions dóna importància i quines deixa de valorar, tot i ser igualment agressions o quins drets pretén protegir. Una de les persones entrevistades es manifesta en aquest sentit:

«És que normalment el que és el qüestionari en sí, nosaltres no l'explicitem mai. És una eina que utilitzem de forma interna. És interna. Detalls sobre això sí, això no, o “*de qué manera*” no crec que siguin respostes que jo estigui habilitada, ni que tampoc aportin específicament. Com ja t'he dit anteriorment, es tenen en compte factors de la pròpia víctima, del propi agressor, i també de la relació entre ells. [...] És que no vull entrar a explicar exactament detalls concrets del contingut d'aquest qüestionari.» (P4)

Com veurem en el mateix sentit sobre el desconeixement del qüestionari, més enllà del que intuïtivament podem pensar que forma part d'ell, es pronuncien jutgesses i jutges i advocades/ts.

Sobre la situació de risc que es valora, les/els agents entrevistades/ts parteixen de la base que el risc de cada dona és una situació objectivable. Expressen que amb les preguntes del qüestionari poden concloure si una dona està o no en situació de risc:

«El que fem és la valoració del risc totalment objectiva [...] Es fa un qüestionari que és totalment objectiu, és una eina objectiva que tenim per valorar.» (P4)

«Lavors es basa en molt ítems del que siguin les circumstàncies de la víctima i el seu entorn per a valorar un nivell de risc més elevat o menys elevat, “*val*”? Sobretot es basa en això. I després tenim una eina, que és el qüestionari policial de valoració de risc, que és un qüestionari que és uns algoritmes informàtics, que és com una bateria de preguntes d’unes 30 preguntes que també et dona un nivell de risc.» (P8)

«Hi ha uns paràmetres informàtics establerts que són els que ens donen el nivell de risc de la víctima [...] Doncs, qui va decidir i dissenyar aquest qüestionari policial de valoració de risc va pensar aquestes vint-i-cinc preguntes amb respostes tancades i, suposo, que això, doncs, ja està establert informàticament amb alguns algoritmes per tal de determinar aquell nivell de risc que ha viscut.» (P9)

«A nivell de qüestionari policial hi ha unes preguntes marcades que són unes preguntes molt concretes i especialitzades per tal risc, a partir d’aquí, l’ordinador, el programa ens dona un risc.» (P10)

Expliquen que a través d’aquesta eina poden concloure sobre el perill que té la dona de patir una agressió física greu, molt greu o inclús la mort. D’altra banda, les dones entrevistades manifesten no saber què és aquesta valoració del risc i, per tant, no ser conscients que els Mossos d’Esquadra han fet aquesta valoració.

A l’hora de valorar l’eina en sí, ens expliquen que és una eina bona, valorada positivament pel cos de Mossos d’Esquadra, i que l’entenen com a una eina objectiva, positiva, informàtica pura. Manifesten que són algoritmes que calculen si la víctima està o no en perill i, si ho està, en quin grau, baix, mitjà, alt o molt alt. Donen molt valor al que manifesten com a objectivitat de l’eina, i la perceben com un avenç a l’hora de valorar la situació de risc de la dona:

«És bona, però a veure, com tot es podria millorar, però és bona, és una eina bona.» (P1)

«Jo bona, penso que és una eina objectiva que sempre són les mateixes preguntes.» P(3)

«La valoro positivament perquè és una eina objectiva. En aquest sentit, per a mi és una eina vàlida, i la valoro positivament perquè és totalment objectiva. Ens dona una valoració objectiva de la situació [...] Quin és el risc que a data d'aquest moment, en aquest moment, amb la informació que ens pot aportar la víctima tenim...» (P4)

«Positivament, perquè fins fa uns anys no teníem res i... Depenia de qui, no, depèn de la percepció de la gent, i és positiva perquè és específica en violència de gènere i està tot focalitzat per això.» (P5)

«Jo la valoro com molt molt bona, [...] Aquesta eina ha sigut un abans i un després en el seguiment i valoració del risc de les víctimes. A vegades el risc és molt relatiu. [...] També pot ser relativa, perquè no sabem mai com pot reaccionar aquesta persona, no?» (P6)

«És una eina súper important i molt precisa, a més, és informàtica pura [...] Ens va molt bé per a, per a, diguérem, partir de la base que la màquina, l'eina, el sistema informàtic ja ens diu que la víctima és de nivell mitjà o és de nivell...» (P8)

«És correcte pel que he dit abans, perquè són respostes tancades que no donen peu a una subjectivitat, a una interpretació, a unes respostes obertes...» (P9)

Contràriament al que manifesten els Mossos, com veurem per part de la judicatura i de l'advocacia, es conclou majoritàriament sobre la consideració de l'eina, que no és bona, ni el resultat que dona, correcte. El fet de desconèixer l'eina i les preguntes que la conformen impediria, a priori, la seva valoració. Però veient què manifesten les persones entrevistades de judicatura i de l'advocacia, i que el resultat de les valoracions sigui en la majoria dels casos no apreciat o baix, fa que l'eina, de cara a altres sectors que participen en el procés, no sigui ben valorada, no considerant-la una eina que doni una pauta de la situació real de risc de la dona, fins al punt que s'han manifestat en el sentit de que no valoren o no fan cas del resultat del qüestionari. Expressen, alguns membres de judicatura, que amb riscos no apreciats o baixos donen ordres de protecció. Moltes vegades només quan els arriben valoracions de risc alt o molt alt, tenen en compte el resultat sobre la base de que si normalment no aprecien el risc, encara que existeixi, quan ho aprecien és que la situació pot ser molt greu.

Aquestes opinions recollides de l'advocacia i judicatura, confrontades amb les opinions dels Mossos d'Esquadra, ens donarien una pista del que podríem dir que sigui una de les deficiències del qüestionari. Si les/els Mossos entrevistades/ts ens diuen que el risc valorat és a partir d'agressions greus, molt greus o inclús la mort, estem obviant que per sota de les agressions greus, hi ha agressions no menors, que poden ser mereixedores de la consideració de situacions de risc, perquè impedeixen a la dona viure sense violència de cap tipus. Per part del QPVR no es valora, mentre que per altres sectors sí perquè, finalment, són agressions que condicionen, coarten i limiten.

En alguns casos, aquests sectors que es mostren descontents, en la seva majoria, amb l'eina de valoració de risc i els seus resultats, han deixat entreveure que el fet que el qüestionari doni com a resultat un risc mitjà, alt o molt alt, suposa l'articulació de dispositius de seguretat per la dona, i un seguiment per part de Mossos pels quals no tenen efectius.

Tot i que consideren l'eina com un element que pot valorar objectivament la situació de risc, moltes/s de les/els agents entrevistades/ts entenen que hi ha una part subjectiva, de percepció de qui recull la denúncia, que s'ha de valorar també. Aquesta incorporació de la part subjectiva de qui recull la denúncia en la valoració de la situació de risc, manifesten, es pot fer mitjançant la incorporació de preguntes al test, o pujant la valoració de risc si entenen que no s'adequa a la situació de risc que elles/s estan percebent de manera subjectiva en què es troba la víctima:

«Perquè a part de “lo” que pugui explicar la víctima, hi ha coses, que és la percepció que tu tens.» (P1)

«Ha de saber quin és el qüestionari, mirar, saber quins són els indicadors, i llavors té la possibilitat perquè a nivell de pericial policial, doncs, hi ha vegades que l'experiència evidentment et dona el plus que no té la màquina, per pujar el nivell de risc si dius no, aquesta persona, pel que m'està explicant, necessita una protecció policial, i pel que sigui, el qüestionari no dona. Llavors, té la potestat de pujar el nivell de risc.» (P2)

«Perquè a vegades com, clar, que valores una agressió física molt greu, clar, això valora quelcom molt greu, però potser el qui està recollint la denúncia percep que hi ha un risc i no li agrada el nivell que ha donat. Té el poder de pujar-lo un nivell...» (P5)

«Tu com a persona ja valores, veus també la situació psicològica de la víctima, en quin punt es pot trobar del cicle de la violència, si està en un moment... Que està molt empoderada, i està molt ben informada, i sap molt bé el procediment o si va molt perduda, és la primera vegada que denuncia, està molt atemorida, “*pos estos ítems*” fan pujar o baixar el nivell [...] El problema que ens estem trobant és que ens fa falta posar més de la part personal, més la part policial de la percepció que pots tenir tu com a persona i no tancar-nos només amb l'eina policial... » (P8)

«És un suport important però jo crec que no substitueix la percepció que rep el policia quan parla amb la persona, es complementa. [...] Tu detectes en la persona unes manifestacions i això va acompanyat d'una afectació emocional, i hi ha matisos que t'ajuden a valorar el risc que pot tenir la senyora. [...] El millor predictor del maltractament és la por. Llavors aquesta por l'olores, quan una persona et diu estic en risc, l'olores, la veu l'explica, difícilment una persona que doni un nivell de risc difícilment aquesta persona no anirà en consonància amb el què està dient, sinó que seria com una disfunció, de la pròpia persona.» (P10)

Tenint en compte quin tipus de formació reben sobre la matèria concreta, una formació en la majoria de casos, segons manifesten, genèrica i no específica, voluntària i no obligatòria, que la fan uns agents però no tots. Quan són tots els que poden acabar redactant les denúncies, formació que té a veure amb com omplir atestats i com omplir el qüestionari policial de valoració del risc, i que no recull la part psicològica del fenomen de la violència i el procés de la víctima, reflexionem sobre com es pot aplicar aquesta percepció subjectiva, amb aquesta formació no específica i una pràctica assentada en certs estereotips, creences de les víctimes ideals, denúncies retirades i denúncies falses per obtenció de beneficis en l'àmbit civil amb les mesures sol·licitades amb l'ordre de protecció. Això, a diferència de l'aplicació de la percepció subjectiva obtinguda d'una manera raonada, obtinguda després d'una percepció feta lliure d'estereotips, des de l'escolta i no des del judici previ, ja que aquesta valoració pot significar una valoració concreta i una modificació a l'alça, o no, del nivell de risc, que determinen quines mesures policials de protecció estableixen per la dona i si els hi fan un seguiment o no.

Algunes/s de les/els entrevistades/ts manifesten que tot i valorar molt positivament l'eina, entenen que s'ha d'anar actualitzant:

«És una eina que funciona, tot i que, de fet, ja s'està treballant, no és un tema tancat que es deixi de mirar, sinó que és una eina que ara està amb actualitzacions.» (P2)

«Penso que és una eina objectiva que sempre són les mateixes preguntes. Sé que s'ha anat modificant i suposo que s'anirà modificant al llarg del temps per millorar-la, però jo crec que és molt bona.» (P3)

Específicament, l'ús de l'eina i qui confecciona el qüestionari és, a la pràctica, la persona o l'agent que agafa la denúncia. Hem vist que en la majoria de les ocasions els agents de l'Oficina d'Atenció al Ciutadà, ens expliquen que el qüestionari no és un llistat de preguntes que es formula directament a la dona que denuncia, sinó que s'omple mitjançant les manifestacions que fa la dona, d'una manera indirecta, no en format pregunta i resposta. Això dona lloc a què sigui la mateixa persona que recull aquestes manifestacions qui ompli el formulari:

«L'agent que agafa la denúncia, que té el màxim d'informació i mitjançant la informació que transmet la víctima.» (P1)

«Sí, perquè la valoració es fa amb la declaració de la víctima.» (P2)

«Sí, la fa el mateix, jo crec que qui més veu el risc que té aquella dona és qui parla amb ella des d'un primer moment...» (P3)

«La valoració del risc inicial és la que fem en el moment en què es recull en la declaració de la senyora, es fa immediatament o es fa en el mateix tràmit de la declaració.» (P4)

«El mateix agent que està amb la víctima.» (P7)

«El mateix company que fa la recepció de la denúncia, el company de la OAC.» (P8)

«El mateix agent que recull la denúncia ha de tenir present aquest qüestionari.» (P9)

Conclouen que per fer aquest formulari l'intervinent que té més informació per fer-lo és el cos dels Mossos d'Esquadra:

«La persona que té la relació amb la víctima és la persona que ha de fer la valoració i que té més elements, clar.» (P1)

«En principi seria el GAV, perquè som qui va... Però això amb el temps perquè anem fent un seguiment de la víctima i tenim tota la informació. Clar, l'OAC és del moment, del que passa, en aquest moment.» (P5)

«En un inici l'instructor de les diligències, perquè es qui té un coneixement dels fets en una primera instància i, posteriorment, al GAV, que es qui farà el seguiment, estarà en contacte amb la víctima i podrà valorar la situació en funció de les entrevistes que anirà mantenint amb ella i de les incidències que puguem detectar.» (P6)

«Nosaltres [GAV], jo crec.» (P7)

Algunes/s entrevistades/ts manifesten que el GAV - Grup d'Atenció a la Víctima - que ens indiquen, intervé normalment després de la recollida de la denúncia, seria el grup que més informació tindria sobre el risc real de la dona, perquè parla més amb ella, i a posteriori de la interposició de la denúncia, pot parlar amb serveis socials, amb l'entorn de la víctima. Ens expliquen que, a més del Qüestionari Policial de Valoració del Risc – QPVR -, hi ha un Qüestionari Policial de Revisió del Risc – QPRR -, que es fa posteriorment al QPVR per contrastar si alguna circumstància ha canviat i la qualificació del risc feta inicialment és vàlida en moments posteriors o, havent canviat alguna circumstància, la qualificació s'ha de revisar. El QPRR correspondria fer-lo al GAV.

«Més elements, està clar que el GAV per mi ... Per això se li dona l'opció que el modifiqui a posteriori, si el GAV veu que hi ha alguna cosa no recollida, que no reflecteix el resultat. [...] Si el GAV detecta que ha sortit un nivell baix, però pel que li explica la dona a posteriori, pel que parla amb serveis socials, pel que va aconseguint de dades del seu entorn si creu que l'ha de pujar...» (P3)

També, en algun cas, posen de relleu que quan des de Mossos fan la valoració del risc, no disposen de la declaració de l'agressor, i aquesta mancança l'interpreten com a falta d'informació per valorar correctament el risc:

«Jo crec que dins el sistema, dins la xarxa de... La persona que té més, més informació per a valorar el risc jo crec que són els jutges i els Fiscals. Són els que tenen... perquè ells també tenen la part de l'agressor, perquè nosaltres moltes vegades procedim a la detenció de l'agressor, però en seu policial no ens declara. Llavors la relació dels Grups d'Atenció a la Víctima amb l'agressor és nul·la o molt poca. En canvi, el jutge sí que possiblement

ha tingut accés a la versió de l'agressor en sí, a les circumstàncies de l'agressió tal i com s'han produït [...] Nosaltres normalment només tenim la part de la informació de la víctima, les circumstàncies de la víctima.» (P8)

Una persona de les entrevistades, en el mateix sentit que es pronuncien de forma majoritària les entitats, manifesta que qui té més elements per valorar el risc és la dona, la persona que ho diu:

«Per un costat, la persona que ho diu, la dona, després la Policia amb l'experiència i l'escolta del relat que explica, hi ha fets que els podem atribuir certa importància i és la mateixa persona que ens diu “no, no si yo esto lo conozco”... » (P10)

Hem vist que les i els entrevistades/ts valoren positivament l'eina, considerant que és una eina que, amb dades que es recullen en la declaració de la denunciant, obté una valoració que es considera objectiva de la situació de risc de la dona. Han manifestat, però, que en alguns casos també és important la percepció subjectiva de qui recull la denúncia, i en aquest mateix sentit positiu, es pronuncien a la pregunta de si entenen que la valoració del risc que fa el qüestionari és correcta:

«Per mi és l'objectiu que tenim.» (P3)

«Jo crec que és correcta, sí que ho valoro com a objectiu i en el sentit el resultat que puguem tenir sí entenc que és correcta.» (P4)

«Normalment sí. No obstant, si creiem que no està ajustada, hi ha la possibilitat de l'instructor o del responsable del Grup d'Atenció a la Víctima d'augmentar el nivell de risc policial...» (P6)

«Sí, en un 90% dels casos, jo diria que sí, el qüestionari està ben fet, la valoració és correcta. Després “claro” sempre es pot entrar en debat. De vegades ens passa en alguna víctima, que a posteriori entrem una mica en el debat de dir “m'ha sortit una víctima de nivell baix, però jo el pujaria, tu com ho veus?”...» (P8)

5.3. La valoració de les ordres de protecció

Les i els entrevistades/ts continuen manifestant-se positivament pel que fa a l'efectivitat de les ordres de protecció. Consideren que és una eina útil. La Llei 27/2003, de 31 de juliol, reguladora de l'Ordre de protecció de les víctimes de la violència domèstica (Llei 27/2003), en la seva exposició de motius, defineix l'ordre de protecció com un instrument que *“unifica els diferents instruments d'emparament i tutela a les víctimes d'aquests delictes i faltes. Pretén que a través d'un ràpid i senzill procediment judicial, substanciat davant del Jutjat d'Instrucció, pugui obtenir la víctima un estatut integral de protecció que concentri de forma coordinada una acció cautelar de naturalesa civil i penal. Això és, una mateixa resolució judicial que incorpori conjuntament tant les mesures restrictives de la llibertat de moviments de l'agressor per impedir una nova aproximació a la víctima, com les orientades a proporcionar seguretat, estabilitat i protecció jurídica a la persona agredida i a la seva família, sense necessitat d'esperar a la formalització del corresponent procés matrimonial civil. L'ordre judicial de protecció suposarà, a la vegada, que les diferents Administracions Públiques estatal, autonòmica i local, activin immediatament els instruments de protecció social establerts en els seus respectius sistemes jurídics.”*

Des d'aquest punt de vista, de quina és la finalitat de l'ordre de protecció, segons els Mossos d'Esquadra, sí que la compleix perquè proporciona a la víctima seguretat i sensació de protecció, com veiem que també es manifesten advocades i entitats. No hem d'oblidar que la valoració del risc i l'ordre de protecció les han vinculat des d'aquest cos, segons es desprèn de les entrevistes, al risc de patir una agressió greu, molt greu, o mort, deixant, per tant, fora de la valoració agressions que no siguin greus o molt greus, però que són agressions. Podríem dir que entenen que és:

«Sí, perquè de cara a la víctima li donen protecció, li dona seguretat, li dona... Se sent recolzada d'alguna manera pels estaments jurídics, pels judicials, etc.» (P1)

«La majoria d'ocasions, sí. Dic, en la majoria d'ocasions, perquè comporten moltes vegades una aturada de la situació de violència. [...] Llavors, hi ha situacions que donen ordre d'allunyament, però no de comunicació. Aquestes, per nosaltres, són horribles perquè no serveixen per res. Serveixen per castigar a la víctima a través dels fills, però normalment són ordres que donen per dir “Bueno” perquè hi hagi comunicació amb els fills [...] càstig psicològic.» (P2)

«Sí, donen seguretat a la víctima, se senten protegides i l'autor també veu que hi ha alguna cosa que no està fent bé, que no s'ha d'apropar i, en el cas que s'apropi, se'l pot detenir i se'l pot presentar un altre cop davant l'autoritat judicial i podrà tenir més conseqüències.» (P3)

«Crec que són eficaços, però també ho són posades en conjunt. Sí? No només l'ordre de protecció, sinó l'ordre de protecció que acompanya la prohibició d'acostament i no-comunicació. Acompanyada de tots els altres recursos que la senyora té, que són un seguiment posterior que tenim les forces policials del cas, l'accés a altres tipus de recursos d'assistència que puguin ser necessaris o útils, així com, sobretot, el suport especialitzat emocionalment, també per fer una bona recuperació en tots els sentits. [...] En aquest sentit, si no es pot acostar, la possibilitat d'agredir ja està tallada. S'acompanya novament per una prohibició de comunicació perquè existeix, no només la violència física en la violència de gènere: també parlem de violència psicològica, constant i continuada.» (P4)

«Eficaç? A veure, qui no vol fer cas perquè hi ha una ordre, no el fa. [...] Sí, sí, que això dóna molta seguretat a la víctima, per tenir una ordre d'allunyament.» (P5)

«Crec que són eficaces. Quan el jutge d'instrucció, el jutge de violència emet una ordre de protecció, ja que aquesta ordre pot contenir mesures penals, mesures civils i mesures de protecció social. [...] Especialment davant de la víctima, perquè els dóna seguretat. Al mateix temps, és un reconeixement o una confirmació del què ha costat tant explicar, i al mateix temps, a denunciar, i que té una resposta del Poder Judicial: sap que si l'agressor la trenca, hi ha conseqüències policials i judicials. L'agressor és advertit perquè sap que les conseqüències posteriors poden ser més greus.» (P6)

«L'ordre de protecció és eficaç. No és l'única mesura cautelar que es pot acordar, i són eficaces si van conjuntament amb altres coses. També depenen molt de les necessitats de la víctima en aquell moment.» (P7)

«Sí. Entre cometes si vols. Sí, perquè és el que tenim, llavors, com que és el que tenim, també de moment és el millor que tenim, les ordres de protecció. Sí, perquè en determinats casos si l'agressor és la primera vegada que ho fa o, depenent del perfil de l'agressor, sí que una ordre de protecció és bastant efectiva. [...] Per a què la senyora estigui més tranquil·la, per a què la senyora estigui més protegida [...] Contrapartida? Que l'ordre de protecció no deixa de ser una cosa, un paper, un document, no és una barrera infranquejable.» (P8)

«Quan l'agressor té por a perdre alguna cosa, llavors sí que serveix l'actitud del Jutjat que si fas això tindràs una conseqüència que està penalitzada amb la presó, però és cert que hi ha vegades hi ha homes que no tenen por a perdre. Aquests casos són especialment perillosos.» (P10)

Veiem que la sensació general als Mossos és que sí són efectives les ordres de protecció, si bé manifesten que hi ha un component incontrolable que és l'agressor, que vulgui obeir o no l'ordre, que tingui por a perdre o no, reconeixent que no deixa de ser un paper. Explícitament parla d'això un entrevistat que entén que no són eficaces:

«No, perquè una ordre de protecció és un document. No és un impediment físic. Realment l'ordre de protecció no la podem eliminar. Sort que tenim aquesta ordre de protecció, però realment no ens enganyem: no deixa de ser un paper, un document en el qual diuen que vostè no es pot apropar, vostè no es pot comunicar, i els incompliments els tenim diàriament.» (P10).

Tot i que es pronuncien positivament sobre l'eficàcia de les ordres de protecció, a l'hora de manifestar-se sobre què modificarien, conclouen que recursos:

«Sí que modificaria alguna cosa. Home, el que està clar el que dèiem, si hi hagués més recursos, es podrien fer d'una altra manera; aleshores ja estan fetes a màxims, els casos ja estan com a qüestionats, al qüestionari les preguntes es van fer per casos més greus, val? De mort o de víctimes que puguin tenir un perill de mort o de tenir unes lesions greus. Les ordres de protecció igual, clar, qui té més protecció és una persona que té més perill. Clar, si hi haguessin molts més recursos podries anar baixant el grau. [...] Es podria fer de moltes maneres, és el que dèiem abans, com més recursos tens, ja siguin econòmics, personals, etc. es poden fer sempre moltes més coses.» (P1)

«Hi ha gent que viu en un poble. Llavors, això fa que s'hagin de mirar una per una i realment no posar 500 metres, 100 metres, 1000 metres. Potser haurien d'estar un "*pelet*" més personalitzades i haurien de ser més personals, per exemple, a l'hora de decidir.» (P2)

«Sí que he vist ordres que la restricció d'allunyament és molt petita, he vist ordres que eren de 5 metres, i clar, i sensació d'aquella dona.» (P3)

«Mira, castigar més severament els trencaments i també a veure com ho dic... D'alguna forma considerar a les dones que no respecten la seva ordre de protecció, és a dir responsabilitzar-les més.» (P10)

És important posar de relleu les manifestacions de tres de les/dels agents entrevistades/ts, que manifesten que en altres països el focus es posa, o s'està començant a posar, sobre l'agressor, i no tant sobre la víctima, i treballant amb més informació sobre l'agressor:

«Per a segons quin tipus d'agressor, fossin més dures, o el control sobre ell fos més dur, hi estaria a favor, en segons quins casos i valorant-ho tot, però sí que és veritat que a banda de l'ordre de protecció podria ser... Per a fer-la més efectiva, hi haurien d'haver altres mesures més... D'un nivell una mica més alt, un control més exhaustiu de l'agressor, on està, per on es mou, seria... Seria útil, ho veuria jo en bons ulls.» (P8)

«Intentar, doncs, posar mitjans físics. Si no físic real, doncs això perquè no poden posar una tanca, una barrera, doncs implementar més mitjans telemàtics que aquí a Catalunya no s'implanten.» (P9)

«He sentit d'altres persones més professionals, que en saben més, i que els arriben *inputs* d'altres països, i trobo interessant que nosaltres fem molt d'èmfasi en el seguiment del que fa la víctima en sí, però no de l'agressor. I en altres països estan començant molt a treballar amb agressors, amb informació dels agressors, i, “*bueno*”, potser jo crec que també seria interessant enfocar-ho per aquí una mica. [...] La polsera [...] Potser es podria fer d'una altra manera que no hagués de portar la víctima [...] Li poses una polsera a ell i un receptor aquí a Tarragona centre, en algun lloc oficial, ja no cal que porti res la víctima. Ja no se la trucaria a ella. [...] Llavors hem de mirar de no afectar més a la víctima.» (P7)

Preguntades/ts les i els agents sobre si troben diferències en la concessió d'ordres de protecció segons l'advocada/t sigui d'ofici o privat, nacionalitat de l'agressor o de la denunciant, si hi ha denúncies creuades, tipus de violència, o diferències d'altres tipus, la resposta en general és que no:

«Que el jutge tingui en compte la nacionalitat a l'hora de donar la ordre o no? Jo crec que no em correspon a mi valorar això, però jo crec que no i vull creure que no.» (P1)

«Clar, les circumstàncies personals sí que, evidentment, estan relacionades amb si es dona una ordre o no, però no entenc que sigui tant a nivell de nacionalitat. [...] Sí que sabem que a Catalunya es donen menys ordres de protecció i no sabem perquè [...] Tampoc tenim coneixements per saber per què.»(P2)

«No, jo en aquesta no trobo cap ítem que sigui rellevant, que hi hagi diferències.» (P3)

«No, no trobo diferències en aquest sentit. De totes maneres, per exemple, mai pensem en aquestes qüestions.» (P4)

Manifesten expressament contestant a aquesta pregunta *i respecte als tipus de violència, trobes diferència en la concessió d'ordres segons sigui física, psicològica, verbal,...?*

«Anem a veure. Normalment, quan venen a denunciar és que sempre hi ha hagut violència psicològica, no hi ha només violència física... Sempre hi ha violència psicològica, però també pot ser que es tracti de denunciar només la violència psicològica, que mai hi hagi hagut cap agressió. Així que això, si no hi ha testimonis, també és més difícil de provar, llavors pot ser més difícil concedir una ordre de protecció.» (P6)

Tot i manifestar la dificultat d'obtenir una ordre havent denunciat violència psicològica, seguidament manifesta que sí que hi ha casos en què les ordres en aquest tipus de violència es donen.

Sobre la complicació que resulta acreditar una violència psicològica i l'obtenció de l'ordre d'allunyament, es pronuncien en aquest sentit:

«Molt difícil, molt difícil perquè és complicat de demostrar. El problema dels delictes en l'àmbit de la llar, tal i com acabo de dir, és un delicte que ha succeït a la llar, en l'àmbit privat moltes vegades i, a no ser que malauradament algú entri i es trobi a aquella víctima que l'han atonyinat, amb marques visibles d'alguna agressió, amb violència ambiental perquè t'has trobat el pis destrossat i els veïns que han sentit crits i demés, allò cas de llibre. A les altres violències masculines que hi ha, en quant a aquesta violència psicològica i altres tipus, que n'hi ha d'econòmiques, socials... Això és molt complicat de demostrar.» (P9)

Troben una opinió generalitzada entre les advocades, les dones i les entitats vers el fet que demanar una ordre de protecció denunciant una violència psicològica és pràcticament impossible l'obtenció d'aquesta.

En relació amb les diferències en l'obtenció o no de l'ordre en funció de què l'advocada/t sigui d'ofici o privat, en general diuen que no, però hi han veus que manifesten que:

«En relació a l'advocat, d'ofici o privat, doncs sí, a vegades sí que hi ha diferències.» (P6)

«Clar, Clar, és que això... Això forma part de les mateixes circumstàncies de la víctima, suposo que sí que hi ha diferències entre si l'acompanya un advocat d'ofici o particular. L'advocat particular, normalment, l'experiència que tenim és que l'advocat particular sempre vetlla perquè aquesta ordre de protecció es faci efectiva, i poder aconseguir-la i si pot ser de 800 metres, millor que de 300. Potser l'advocat d'ofici, segons quin, també depèn de l'advocat d'ofici.» (P8)

O en cas de denúncies creuades, es fa un comentari que reflecteix un dels estereotips que persegueixen a les dones que sol·liciten les ordres de protecció, que és la consecució per la via penal i mitjançant la sol·licitud de l'ordre, de beneficis a través de l'establiment de mesures civils de forma més ràpida:

«No, per nacionalitat i fills, no que jo hagi vist. Però denúncies creuades sí que alguna vegada n'he vist, o he tingut la impressió de què... Però, “*bueno*”, tampoc no he estat en desacord, de dir “Això realment potser no s'hauria d'haver judicialitzat”, o “hem arribat a la via penal i potser no s'hauria d'haver enfocat per la via penal”. Potser és que la via necessària, que necessita en aquest cas la dona, si se li hagués ofert una via civil més àgil, potser hagués acudit a la via civil.» (P7)

5.4. La seguretat de les dones

Com molts dels conceptes amb els que estem treballant, per exemple, la por, el risc, o la valoració del risc, la seguretat no deixa de ser un concepte amb marges difosos quan es pretén fer una definició objectiva i que es defineix amb claredat en la subjectivitat de cadascú.

Des del punt de vista dels Mossos, el fet d'enfocar la valoració del risc i la protecció de les dones en la majoria de les ocasions des de la vessant física, i que valora la protecció

quan el risc és a patir una agressió greu, molt greu o l'assassinat, podem concloure que la seguretat la defineixen des d'un punt de vista físic.

Des d'aquesta definició del concepte de seguretat, es deixen al marge del concepte l'assetjament, el dret a viure en pau i assossec, i no només la seguretat física, també la psicològica, que també és un dret.

«No és una cosa necessàriament que tinguin que afrontar elles soles, sinó que estem els cossos policials, amb la resta de serveis també, que estan per ajudar-les. Cadascú en l'àmbit que li toca, però que se senten evidentment escoltades, informades, assessorades en tot moment i, sobretot, acompanyades i protegides [...] No ens posem mai un temps d'atenció. A cada persona se li dedica el temps que necessita, el que faci falta.» (P4)

Les paraules que defineixen l'estat de les dones abans de demanar l'ordre de protecció es repeteixen majoritàriament entre les persones entrevistades i són: por, temor i desconeixement de l'instrument jurídic. Aquest desconeixement sobre l'ordre de protecció que tenen les dones quan van a denunciar, i que de forma majoritària reconeixen les i els agents entrevistades/ts, faria caure una de les creences o dels estereotips que sovint s'utilitzen en contra de les dones, que és que aquestes demanen l'ordre per aconseguir de manera ràpida mesures sobre qüestions civils que per la via civil trigarien potser dos o tres mesos. De les respostes obtingudes observem que difícilment poden buscar obtenir aquests beneficis si, com les i els agents diuen, desconeixen la pròpia existència de l'instrument, en què consisteix i què poden demanar:

«Depèn de la víctima, però la majoria ... Se senten vulnerables totalment, se senten... Bé, que són víctimes, que perquè m'ha de passar a mi, se senten, és que normalment no volen sortir, no volen sortir clar. Clar, pensa que l'ha agredit la persona amb la qual confia més. [...] Clar, a més a més, moltes vegades se'ls desmunta tota l'estructura familiar. [...] I bé, ja no parlem, si a més tenen dependència econòmica. Que doncs encara és un obstacle més gran per superar.» (P1)

«En general, penso que hi ha la por. Sempre hi ha la por de denunciar perquè "Si no em donen l'ordre, tornaré a casa. Si estem vivint junts, tornaré a casa amb la persona que he denunciat".» (P2)

«Desconeixen que puguin sol·licitar aquest dret, i quan els ho expliques, normalment el sol·liciten.» (P3)

«La gran majoria no saben el que passarà, venen aquí i hi ha qui ve que ja ha parlat amb l'advocada, amb alguna amiga o perquè ja anava al psicòleg per algun recurs [...] Però quan s'explica, la immensa majoria no saben el què és una ordre d'allunyament.» (P5)

«La meua impressió és que venen amb un problema de molt de temps i molt greu. És com que s'han esperat molt, molt, molt, i al final diu "Vaig a la Policia i ràpid es solucionarà", i no és així.» (P7)

«"Lo" que he observat és que estan una mica perdudes, com a l'expectativa, a moltes els hi has d'explicar com funciona el sistema judicial i el procediment que seguirà el seu cas.» (P8)

«Si és la primera vegada hi ha desconeixement [...] Algunes tenen una mínima idea, aquí se'ls explica.» (P9)

«Es veuen confoses, atemorides i desconfiades. Perquè hi ha una barreja, de desconeixement d'aquest món, perquè he de fer "*algo*", m'estic atrevint a donar el pas, però com que no sé com serà després, hi ha el sentiment de confusió, que si tinc por de que després de la denúncia a veure que m'acabarà passant, si el sistema la pot ajudar i, evidentment, la majoria dels casos molta por de què no saps què passarà d'ara en endavant.» (P10)

Quan aconseguixen l'ordre de protecció, segons els Mossos d'Esquadra, les dones se senten cregudes, protegides, els hi dona seguretat:

«Quan l'aconsegueixen se senten protegides, com que li han donat la raó, recolzades como a norma general.» (P3)

«Se senten més protegides [...] Els hi dona seguretat.» (P5)

«Bé, la sensació pot ser molt diversa, encara que sorprengui, però és així. Normalment, si es concedeix aquesta ordre protectora, estan contentes, ja que significa que se les ha cregut. [...] Hi ha dones que, tot i tenir l'ordre de protecció, poden tenir igualment por de l'agressor.» (P6)

«Elles entenen que han fet un pas molt important, que els ha costat molt [...] Cada dia que passa o setmana que passa sense la presència de l'agressor, jo crec que li va molt bé i suposo que se sent alleugerida.» (P8)

«La sensació és d'alliberades. [...] Se senten també més segures.» (P10)

Quan, demanada l'ordre de protecció, les dones reben la denegació, els Mossos entenen que les dones se senten decebudes, insegures, amb por de que no se les han cregut:

«Has de sortir de casa amb por. Clar, t'has de sentir vulnerable al 100%. Clar, si tu confies amb una societat, confies amb un sistema policial, confies amb un sistema judicial i després tu no reps d'ells el que tu esperes dius “*vale*”, en qui he de confiar ara?» (P1)

«És una decepció quan li deneguen una d'això. Entren en pànic, tenen por.» (P2)

«Decebudes, insegures. Hi ha una frase recurrent “*Que va a tener que pasar, me van a tener que matar para que me la den*”... Inseguretat i que no han cregut en elles.» (P3)

«Hi ha senyores que se senten més segures. En canvi, aquí potser a una altra a qui no li doni aquesta tranquil·litat el fet de tenir l'ordre de protecció perquè desconfia que l'altra persona la pugui respectar.» (P4)

«Se senten molt decebuts. [...] Una sensació d'alerta, de desgast ... Venir a una comissaria de Policia, presentar una denúncia, amb tot el que això significa, que ja t'he dit que són com a mínim 2 hores, després anar al Jutjats, declarar, escoltar coses que et sorprenguin perquè el sistema judicial és més fred també, llavors poden estar decebuts.» (P6)

«La percepció que tenen quan els deneguen l'ordre és que tot el que han fet no ha servit per a res.[...] Perd la confiança en el sistema judicial i en el sistema... I amb els cossos de Policia sobretot.» (P8)

«Que han perdut, que no se les han cregut, tenen sensació de frustració, sobretot si és la primera vegada [...] “No m'han acabat de creure”.» (P9)

«Hi ha una sensació de decepció amb el sistema, se senten decebudes, normalment se senten enrabiades, és com dir “ostres de què ha servit tot això”.» (P10)

Sobre la informació que se'ls entrega a les dones sobre recursos assistencials de tot tipus, dels que integren la xarxa, jurídics, psicològics, habitacionals, econòmics, laborals, algunes/s entrevistades/ts reconeixen que poden arribar a ser 20 fulls impresos en lletra petita amb informació de punts on poden anar (no només del seu territori, sinó de tot Catalunya) pot resultar feixuga i incomprensible per elles en aquell moment, a banda de no ser informació particularitzada per cada territori:

«S'emporten, pobres, un dossier [...] S'emporten com 20 pàgines des de l'UAVD fins serveis més factibles [...] A vegades les víctimes no estan en condicions ni tan sols de trucar a aquests serveis per demanar cita.» (P2)

«Després de la denúncia es fa una primera trucada i després el seguiment segueix.» (P3)

«A vegades no és molt útil informar de moltes coses en aquell moment a la dona, perquè té altres coses al cap, i a vegades és més fàcil dir “Ara estem aquí, demà o demà passat estaràs al Jutjat amb el tema de l'ordre. Ens centrem en això, demà...” (P7)

També manifesten que les dones poden ser derivades directament des de la comissaria a un dels centres d'atenció especialitzada de les dones que existeixen a la xarxa: SIE, PIAD o entitats diverses.

«Per exemple, aquí a Girona, les víctimes de la violència de gènere que viuen a la ciutat de Girona es refereixen a la SIAP, i les dels petits pobles de la zona circumdants se les deriva al SIE. Però a totes se les informa que poden rebre atenció psicològica, que és gratuïta, i que si ho permeten les podem derivar. Llavors nosaltres mateixos ja ens comuniquem per correu electrònic, un resum de la situació, del cas i l'enviem a aquestes entitats. I es deriven sempre que ho autoritzin i vulguin aquesta ajuda.» (P6)

5.5. Seguiment de les ordres de protecció

Segons manifesten les persones entrevistades, el seguiment es fa des del GAV, i és diferent segons els nivells de risc. El fan mitjançant un seguiment telefònic a la víctima a través d'una trucada cada tres mesos com a màxim si té ordre de protecció, però si té

ordre i el risc és alt, o molt alt, el seguiment pot ser d'una o dues trucades al dia, de seguiment o acompanyament al treball o, potser, també protecció de 24 hores. Aquests seguiments depenen de si han variat circumstàncies per revalorar el risc i modificar la seva graduació. Consideren important que les dones tinguin present que poden trucar i preguntar per una persona que serà la seva persona de referència, i també anar a veure-les per poder obtenir la màxima informació i poder fer un seguiment més acurat de la dona.

També recollim que les persones que han denunciat, però que havent-la demanat no els hi ha sigut atorgada l'ordre, també poden ser objecte de seguiment durant un temps, però sent prioritàries les dones amb ordre atorgada.

Ens expliquen que hi ha un programa informàtic, anomenat Sistema Integral d'Atenció a la Víctima (SIAV):

«Que és paral·lel al sistema informàtic que utilitzem la majoria de Mossos. [...] És un sistema integral d'atenció a la víctima i està dissenyat només per a fer el seguiment de les víctimes de violència de gènere, masclista, odi i discriminació, mutilació, matrimonis forçats, per delictes sexuals... I en aquest sistema informàtic “lo” que anem fent són, anotant totes les entrevistes, trucades i qualsevol tipus de gestió que fem amb la víctima.» (P8)

«Quan s'instrueixi un atestat per aquest àmbit es complimentarà una diligència que es diu SIAV. Immediatament, quan estan fent l'atestat, aquesta informació, és a dir, la denúncia, viatjarà a l'aplicació informàtica SIAP. I a partir d'aquí el mateix programa crea un expedient i planifica una trucada. Posteriorment el Grup d'Atenció a la Víctima comença a fer el seguiment d'atenció a les víctimes. [...] Per fer el seguiment de les víctimes des de l'àmbit SIAV tenim ordinadors específics i personalitzats, amb aquesta aplicació informàtica SIAV. És a dir, aquest seguiment només es pot fer des d'aquests ordinadors, i nosaltres només. Des d'altres unitats no tenen accés, és confidencial. No podrien entrar en aquesta planificació i tampoc sabrien com gestionar-ho, perquè és una mica complex.» (P6)

Recollim que falten recursos a tot arreu. Des del GAV fan molt amb els pocs recursos que tenen. La sensació generalitzada és que amb més recursos el seguiment i l'acompanyament seria de més qualitat; podrien aprofundir més en la situació de la

víctima, podrien fer seguiment a més dones i amb més freqüència, tant trucades com entrevistes a les dones a les seves cases.

5.5.1 Falta formació en les persones que fan el seguiment?

En quant a la formació de les persones encarregades de fer el seguiment, la resposta general és que hi ha prou formació, i que amb les eines que tenen, la formació és suficient. Manifesten que el seguiment el fa el GAV, i normalment aquest grup ja rep formació específica de violència de gènere, a diferència de l'OAC, com hem vist, manifestant que les persones que treballen en aquesta oficina tenen formació i poden rebre-la en qualsevol moment també per actualitzar-se o completar-la.

5.5.2. Es podria millorar?

La millora que plantegen des de Mossos va lligada directament a la falta de recursos. L'existència de més recursos facilitaria fer un seguiment més profund, més presencial i més individualitzat. Entenen també que la formació milloraria si hi haguessin més recursos humans que alleugerissin la feina.

Considera un dels entrevistats que el fet que les places del GAV fossin d'especialització reconeguda per l'Administració, com altres places que requereixen un procés d'especialització específic, com Policia científica o Policia judicial, ajudaria a la millora del servei, poder estar al 100% al GAV. Actualment es considera de semi especialització dins de les comissaries i els que hi són, diuen, que són voluntaris.

5.5.3 Intervencions amb l'agressor

L'absència de les intervencions amb l'agressor que algunes persones entrevistades posen de relleu, és una de les millores que des de Mossos plantegen com a necessària, perquè és una de les persones directament vinculades a l'episodi de la violència, i perquè consideren que el seguiment en exclusiva a la víctima com es fa ara, la penalitza i la revictimitza:

«Però “bueno”, també si es poguessin fer accions cap a la persona agressora doncs seria molt efectiu, també.» (P2)

«Actualment només es fa seguiment de les víctimes, anys enrere ens deixaven fer trucada a l'agressor i jo crec que anava molt bé. [...] Sí, perquè els feies un recordatori de dir, no l'interpel·laves per agressor, doncs li deies: “*Hola señor tal, llamamos de aquí, mira que ha habido este problema, usted sabe, hay una orden*” No? És com un avís de dir: “*acuérdesse eh, el funcionamiento*”. [...] Jo crec que anava molt bé i, és clar, amb l'home és que no hi ha res, poca cosa hi ha. [...] L'agressor hauríem de mirar, de no sé, s'hauria de fer quelcom.» (P5)

«Perquè estem fent un seguiment sobre la víctima, però no estem fent cap tipus de seguiment sobre l'agressor. [...] Coneixent totes les circumstàncies que envolten el dia a dia de la víctima, però en canvi, de l'agressor no en sabem res, “*inclús*” a vegades l'agressor ha marxat de la ciutat, no sabem ni on és, ni amb qui va, i “*inclús*”... I a “*demés*”, estigmatitzem una mica a les víctimes perquè, al final, a qui acabem trucant a la porta de casa per a parlar, la truquem cada setmana o cada tres mesos la truquem per a veure com està, la informem de si ell ha sortit de presó o ha entrat a presó, és a la víctima. Llavors, la víctima acaba sent... Com... És com una segona victimització de “he sigut víctima”, i “ara a més els Mossos estan sempre damunt meu preguntant-me com estic, què faig”, en canvi, d'ell, que és l'agressor, se n'ha anat amb una ordre de protecció i d'ell no sabem res [...]. A ell li perdem una mica la pista [...] El que sí que pot provocar que ell vagi cap a ella a... [...] Per a reprendre la relació o per agredir-la o per cometre un assassinat o... I nosaltres a ell no el tenim... Controlat, i això podria millorar. Per a millorar això què hauria de millorar? [...] Haurien de millorar les mesures cautelars de la justícia i hauria de millorar en... El sistema en sí, per a què en casos de violència de gènere s'iniciés un seguiment a l'agressor i a la víctima. I l'agressor és una part súper important, i a més, no tenim les lleis que ens puguin... no hi ha cap llei ni cap mesura cautelar que obligui a l'agressor a agafar-me el telèfon [...] En canvi, la víctima sí que l'estem... De vegades avassallant un mica amb trucades per veure... Perquè si no agafa el telèfon tornem a trucar, i tornem a trucar i... I ens hem trobat amb víctimes que diuen “és que estic a la feina i no puc agafar el telèfon i no pareu de trucar-me”. Nosaltres és per preocupació i elles “*pos*” se senten a vegades una mica vigilades, no? De dir “cada cosa que faig els Mossos ho han de saber, en canvi del meu ex... Ningú sap on està”. En això podríem millorar.» (P8)

5.6. Actuació de les i els professionals

5.6.1 De les advocades i advocats

En general, l'opinió sobre l'actuació de les lletrades i dels lletrats és que hi ha de tot, que depèn de cada professional, si bé sí que hi ha la percepció de què quan estan al torn de violència sobre la dona existeix, o ha d'existir, una sensibilitat especial:

«Sí que et puc dir que hi ha víctimes que estan molt contentes i hi ha víctimes que diuen que no saben què ha passat [...] Entenc que és un col·lectiu molt gran.» (P2)

«En principi els advocats que estan dins de l'àmbit de violència de gènere són advocats ja especialitzats que estan perquè volen estar [...] Depèn de a qui li falta una mica de sensibilitat i la formació se'ls hi dona.» (P5)

«Hi ha de tot, però a vegades si féssim un sondeig, no es valoraria molt positivament eh, però bé, ja et dic, jo crec que hi ha molt bons professionals, altres que pot ser els hi costa més empatitzar amb el tema de violència de gènere [...] He vist actuacions «molt bones i altres no tant [...] A vegades les opinions ens arriben per les mateixes víctimes que també et comentaven al principi, doncs no m'agrada tal advocat o advocada perquè no han llegit el cas a fons, o no han tingut suficient empatia, o perquè s'ha sentit jutjada.» (P6)

«Jo crec que millorable. Es podria fer més eficient tot, i ells i elles segur que pensen el mateix de nosaltres.» (P7)

«Sí que ens hem trobat, i hi ha hagut alguna queixa, i hem fet algun escrit al col·legi... Ens hem trobat sobretot amb advocats d'ofici que han anat a atendre una víctima i han anat a cobrir l'expedient [...] D'algun advocat d'ofici, que a la seva pròpia víctima li ha recomanat retirar la denúncia o no denunciar en seu judicial [...] Però “bueno”, en general, ja et dic, la situació és d'un 7 sobre 10, en principi tots són molt... Són professionals i queixes potser en tenim una... Una a l'any.» (P8)

Tots manifesten que la majoria de l'assistència lletrada que es fa és d'ofici.

Sobre la intervenció dels jutges, l'opinió generalitzada també és bona, però també hi ha puntualitzacions, sobre actuacions que qüestionen a les dones, o per manca d'especialització:

«N'hi ha que molt bé, i n'hi ha que hem tingut unes víctimes que s'han sentit assetjades, atacades, i n'hi ha que tenen molt clar la situació i han valorat igual.» (P2)

«S'ha guanyat més en paciència, assertivitat i en la comprensió del delictes. Tot i que crec que haurien de tenir més formació en violència de gènere.» (P6)

«Queda massa a discreció de la persona que hi ha allí, per decidir una cosa o altra. Penso que potser s'hauria de fer més automàtic, més obligatori, més “a tal delictes, tal mesura cautelar” o “tal trencament d'ordre, tal mesura cautelar obligatòria.» (P7)

Sobre perquè hi ha diferències entre partits judicials a l'hora de donar ordres judicials, la resposta és que les/els entrevistades/ts desconeixen el perquè d'aquesta dada:

«És que no és el partit judicial. És que dins d'un mateix Jutjat et podràs trobar persones que decideixen coses diferents en la mateixa situació.» (P2)

«És que al cap i a la fi, els jutges són persones, i pot haver-hi un punt de subjectivitat...» (P6)

«Jo entenc que a zones potser més rurals o més aïllades, o zones que són més tranquil·les, en un baix índex d'homicidis, o un baix índex de casos de violència de gènere, o uns índexs que entren dins del marge per la població que tenen. Puc entendre que els jutges i Fiscals siguin més laxos, diguem-ho, en segons quines circumstàncies pel fet de... De que al seu dia a dia no els ha portat a “*tindre*” una concepció del risc més alt, com pot haver-hi aquí, en una zona metropolitana, on es concentra la majoria d'homicidis, on hi ha bastants homicidis per violència de gènere.» (P8)

«Tothom té una ideologia al darrere, llavors, si la teva ideologia és una mica masclista, doncs ja està, si ets jutge doncs després exerciràs la teva professió, doncs, amb uns criteris més severos, que no amb un altre que sigui de més progressista, també que sigui més jove, en fi, són les variables individuals.» (P10)

6. Les advocades i advocats

Com s'ha establert a l'apartat corresponent a la metodologia, es van fer 10 entrevistes a professionals de l'assistència jurídica. Cal destacar que totes les persones entrevistades són dones amb formació⁵⁰ en violència masclista i que 9 van aclarir que utilitzarien el concepte de *víctima* per referir-se a la dona, malgrat que no els hi agrada aquest terme.

Les advocades treballen, majoritàriament, en el món urbà, i la meitat d'elles ofereixen assistència lletrada tant a nivell particular com d'ofici; 3 només treballen de forma privada i les 2 restants tan sols presten assistència mitjançant el torn d'ofici.

6.1. La denúncia

La denúncia es troba regulada als arts. 259 i ss. LECrim. En paraules de Sonia Chirinos (2010: 36) “la denúncia és aquella posada en coneixement a l'autoritat competent d'uns fets constitutius de delictes”.

El moment de denunciar⁵¹ en seu policial esdevé essencial, ja que és quan les dones demanen l'ordre de protecció. En aquest sentit, totes les advocades coincideixen:

«A la comissaria, sempre, s'ha de demanar a la comissaria i, després la reiteres al Jutjat.» (A2)

«[...] A la comissaria, malgrat que estiguis o no amb l'advocat.» (A3)

«[...] Elles en la denúncia a Mossos.» (A4)

«Normalment quan es denuncia, sí. O sigui, en la majoria dels casos. És estrany posar una denúncia i al llarg del procediment demanar l'ordre de protecció. El més habitual, et parlo des de la meua experiència, és que es demani l'ordre de protecció amb la denúncia.» (A5)

⁵⁰ La formació inclou des del curs dels Col·legis de l'Advocacia per accedir al torn d'ofici, seminaris, congressos, màsters, postgraus fins a doctorats.

⁵¹ La denúncia es pot presentar davant el jutjat, Fiscalia o membres de les Forces i Cossos de Seguretat de l'Estat. Segons l'últim informe del CGPJ, l'any 2018 es van presentar 166.961 denúncies. El 2,80% van ser directament davant l'autoritat judicial i el 66,26% van ser denúncies realitzades per la dona a comissaria (la resta són denúncies presentades per familiars, serveis sanitaris, serveis assistencials o atestats policials). Disponible a:

<http://www.poderjudicial.es/cgpj/es/Temas/Violencia-domestica-y-de-genero/Actividad-del-Observatorio/Datos-estadisticos/La-violencia-sobre-la-mujer-en-la-estadistica-judicial---Anual-2018>

En el marc d'aquesta acció, la petició de l'ordre de protecció davant la Policia, cal fer referència a dues qüestions importants: la presència d'assistència lletrada i la informació de la dona respecte l'ordre de protecció.

Pel que fa al primer punt, és necessari diferenciar si l'advocada actua d'ofici o de forma privada. En el primer cas, no sol estar present, mentre que si actua de forma privada, sí:

«[...] Particular normalment sí, perquè les dones estan ben assessorades [...] Però si és d'ofici [...] Malgrat que hem fet molt d'esforç per a què ens cridin des del moment de la denúncia això encara no passa, “pues” perquè a les comissaries els hi expliquen que potser trigarem en arribar.» (A3)

«No, normalment s'actua sobre tot quan és d'ofici, quan ha passat el primer problema.» (A9)

Convé recordar que tant la *Comissió de Seguiment de la Implantació de l'Ordre de Protecció*⁵² com el *Protocol d'Actuació i Coordinació de les Forces i Cossos de Seguretat de l'Estat i Advocacia davant la violència masclista* regulada a la LO 1/2004, així ho aconsellen. A més a més, els arts. 20 i 40 de la Llei estatal LO 1/2004 i Llei catalana 5/2008, respectivament, garanteixen l'assistència lletrada des d'un principi, és a dir, des del moment de la denúncia. El problema esdevé perquè aquesta garantia no és preceptiva.

En darrer terme, l'assistència lletrada a comissaria és important per poder assessorar tant respecte l'ordre penal com el civil.⁵³

A la pregunta «*Els hi proposa l'assistència jurídica o les dones ja coneixen l'ordre de protecció?*», la resposta és unànime: les dones saben de l'existència de l'ordre de protecció però els manca informació al respecte. A mode il·lustratiu:

«[...] Sí que la coneix, tot i que... una mica distorsionada, una mica com a les pelis o sèries, no saben massa de la situació, però sí que saben que tenen alguns drets.» (A6)

En tot cas, les advocades coincideixen a l'hora d'afirmar que la denúncia quan més clara, concreta i detallada sigui, molt millor per poder obtenir l'ordre de protecció. I és

⁵² Prevista en la Disposició Addicional segona de la Llei 27/2003, de 31 de juliol, reguladora de l'Ordre de protecció de les víctimes de violència de gènere.

⁵³ Com es veurà més endavant, les mesures poden ser penals, civils i assistencials. Per a més informació, mirar l'apartat 3.6.

que la importància de la denúncia no és on o qui la posa, sinó el seu contingut: és la primera declaració de la dona pel que ha de ser el més precisa i exacte possible, no ha de limitar-se a l'últim capítol de violència, ja que potser no sigui el més greu i el risc pot passar desapercebut. A més a més, és important que reculli tots els detalls, doncs també és possible que, a la dona, ja al Jutjat, se li demani simplement que ratifiqui la declaració que va fer davant la Policia.

«Quan les denúncies arriben ben treballades, els jutges tenen altres criteris.» (A2)

«És molt important que facin bé les preguntes a les dones i que intentin endreçar bé el relat de violència, que intentin reflectir també no només el fet que ha donat pas a la denúncia sinó els fets anteriors i que intentin esbrinar les proves perquè quedi també constància a la denúncia.» (A4)

«El Mosso ha de saber agafar la denúncia si no és millor que estigui a trànsit.» (A6)

Per acabar, cal fer esment a una violació dels drets de la dona que es produeix en seu policial, tal com recull la següent resposta:

«Els advocats d'ofici no tenim un traductor i toca una dona que no parla castellà en moltes ocasions. A mi m'ha passat, per exemple, amb moltes dones pakistaneses que al final et fan de traductors els seus fills i tot el que és parlar del seu divorci, de l'ordre de protecció o de com serà el judici, tu li has d'explicar a una nena de 16 anys o de 15 anys, que li estàs parlant del seu pare perquè li expliqui a la seva mare, ja que el tema del traductor doncs seria també una cosa molt bàsica⁵⁴ que es necessitaria.» (A10)

6.2. La valoració del risc

En primer lloc, cal aclarir que el risc es valorarà en dos moments: primer, es farà una primera valoració a Mossos d'Esquadra⁵⁵ i, després, i sense que la valoració policial sigui vinculant, es farà la corresponent valoració judicial.

6.2.1. Definició del risc

⁵⁴ A l'apartat 6.2.3 es parlarà dels recursos a la comissària i als jutjats.

⁵⁵ La valoració a Mossos d'Esquadra es fa mitjançant un qüestionari. Veure punt 6.2.2 i els corresponents a l'anàlisi de les respostes efectuades pels Mossos d'Esquadra.

Entre les entrevistes efectuades no s'ha trobat una definició, en el sentit estricte de la paraula, de risc, però sí que ha sortit, en gairebé totes les ocasions, el sentiment de la por que té la dona com a component a l'hora d'avaluar el risc. N'és un exemple clar aquestes respostes:

«La por de la persona no es té en compte. Sigui l'amenaça permanent o la por al que li ha de fer o deixar de fer no es té en compte per res.» (A2)

«Aquesta dona que està passant per una situació fotuda, parlant clar, que el fet de denunciar ja en molts casos és un gran pas i un esforç i la por que té aquesta dona.» (A5)

«Ella és qui millor coneix a l'agressor, o sigui no es té en compte la seva por com una qüestió personal, subjectiva, que no pot llegir correctament quina és la situació de risc real.» (A6)

Cal remarcar una diferència de criteri respecte el col·lectiu de policies, ja que mentre que aquest parla de risc, l'advocacia parla de la necessitat de protecció:

«Evidentment si la violència s'exerceix davant dels fills la possibilitat de que donin l'ordre d'allunyament és més alta, perquè s'ha de protegir als fills ni que sigui [...] No és una protecció davant dels fills però sí que l'allunyament beneficia que els nens vegin [...] L'ordre el que ha de fer es prevenir perquè és de protecció, de cara al futur, i la condemna el que fa és castigar els fets que ja han passat.» (A2)

«Durant el procediment la dona no ha tingut cap tipus de protecció.» (A4)

«Tant les víctimes que classifiquen de fortes com les víctimes que classifiquen de súper dèbils estan fora del marc de protecció.» (A6)

S'ha de destacar una de les respostes envers aquest binomi *risc- protecció* . El sistema de protecció s'ha oblidat que les dones que viuen en el món rural tenen el mateix risc que la resta de dones però es troben menys protegides:

«El món rural és incontrolable, hauríem de tenir millor protecció perquè tens moltes menys possibilitats de sortir-te'n a nivell de recursos. Què passa als pobles? Al Pirineu, les zones de fronteres, els pobles on són 200 habitants, i de cop, l'agressor [...] Explica abans ell que ella o tot el poble en contra d'ella.» (A6)

En tot cas, s'ha d'insistir que aquesta protecció no pot tenir la connotació de paternalisme. Per posar un exemple, l'art. 37 de la LO 1/2004 i l'art. 153 CP parla de

«*persona especialmente vulnerable que convisqui amb l'autor*». El legislador ha caigut en l'error de caure en els estereotips ja que ha situat a la dona en una situació de subordinació. És important aclarir que aquest paternalisme s'ha configurat des d'una construcció androcèntrica: el model de protecció recollit en la legislació és el *d'un bon pare de família*⁵⁶.

6.2.2. El qüestionari

Tal com s'ha dit anteriorment, a comissaria es fa una primera avaluació del risc la qual s'efectua a través d'un qüestionari (QVRP) que es basa en uns ítems que es podrien agrupar en els següents blocs: historial de violència (denúncies prèvies i retirades, augment de la violència, ús d'armes, violència física, psicològica, sexual), característiques de la dona (convivència amb l'agressor i/o fills, aïllament del seu entorn, existència de diversitat funcional psíquica o física, addicció a substàncies tòxiques), característiques de l'agressor (actituds de gelosia, antecedents policials o penal en violència masculista, existència de diversitat funcional psíquica o física, addicció a substàncies tòxiques), agreujants (presència i/o amenaça als fills, violència durant l'embaràs, expressar que es vol trencar amb la relació, la dona pensa que la pot matar). Una de les entrevistades va destacar que inclouria un altre factor de risc, la violència contra les mascotes:

«Jo crec que també hi ha uns ítems importants del que seria violència cap a les mascotes, com animals de companyia i això no es té en compte. Per exemple, als Estats Units és un indicador de risc i aquí ens falten.» (A6)

Cal subratllar que el qüestionari és secret, és a dir:

«[...] Els ítems no són públics, i aquest és un gran problema, i tampoc es sap massa com s'ha fet.» (A6)

I a més a més, es un qüestionari tancat:

«No pots posar gaire cosa, son “*cuadritos...sí-no-sí-no y punto pelota*”» (A2).

En tot cas, i segons les respostes ofertes per les advocades, el QVRP queda suspès, ja que la violència psicològica o la por de la dona, no es tenen en compte i sempre es valora cap avall, el risc no s'aprecia o és baix:

⁵⁶ Codi Civil.

«[...] Aquesta aplicació que tenen a Mossos, el risc que es valora no és de patir violència sinó, gairebé un risc de patir una violència extrema [...] A lo millor posen que és un risc baix o el que estan dient és que és un risc baix de patir una violència extrema, és a dir, gairebé arribant a l'assassinat [...] No és la valoració del risc de patir violència en general.» (A3)

«La violència psicològica res. És física i física amb una certa entitat, una empena i una bufetada tampoc.» (A4)

«Jo crec que l'estadística... No, com es diu? L'enquesta que fan els Mossos d'Esquadra, jo crec que no funciona. Jo crec que no es correspon amb la realitat. A més a més, només parlen de la probabilitat d'agressió física i hi ha més violències. Molts cops la violència psicològica és més nociva, pot portar al límit a la dona, a intents de suïcidi i clar, això s'hauria de valorar.» (A5)

En resum i, en paraules d'una de les entrevistades:

«La possibilitat que el jutge/jutgessa digui que sí a una ordre de protecció depèn d'un logaritme que es configura a partir d'uns ítems de les preguntes que es fan a comissaria.» (A2)

6.2.3. Els recursos

Des de l'òptica de les lletrades, al sistema policial i judicial hi ha una manca de recursos, ja siguin humans, materials o econòmics i, com es veurà posteriorment, aquesta mancança va lligada a la falta de formació:

«Naturalment que sí [...] Hi havien partides pressupostàries si no recordo malament. Però amb els diferents governs posteriors a això, “*recortes, recortes y recortes*”.» (A2)

«Gairebé falten per tot, però en particular per la valoració del risc.» (A3)

«Bé, jo crec que a la política econòmica li interessa més invertir en altres àrees, no? És com educació i salut [...] Sembla ser que els interessa més que seguim malalts i analfabets, no? Desinformat, inculte...és més fàcil manegar una població així.» (A5)

«“Ei!”, en primer lloc recursos humans, ja el fet de posar la violència de forma paral·lela al procediment judicial es necessita tota una sèrie d'especialistes.» (A10)

Aquesta falta de recursos ja la va fer pública *Amnistia Internacional*, a l'any 2002, quan va manifestar que la política per fer front a la violència de gènere tenia dos defectes, la precipitació en les actuacions i la falta d'estudi i diagnòstic previ.

«Un dels defectes més importants de la política del Govern espanyol enfront a la violència de gènere: la precipitació de les actuacions i la falta d'estudi i diagnòstic previ.» (Amnistia Internacional, 2002: 52)

6.2.4. La formació i la perspectiva de gènere

Primerament, cal aclarir que la pregunta («*Falta formació dels /les professionals que fan la valoració del risc - seguiment?*») es centra en els agents que intervenen en la valoració del risc (i seguiment), és a dir, en Policia, integrants del Poder Judicial i Fiscalia.

La Relatora Especial de la ONU (Amnistia Internacional, 2002) sobre violència contra les dones va fer una menció especial al cos policial en declarar que:

«[...] Els Estats deuen adoptar mesures que defineixin per escrit les facultats de la Policia en casos de violència de gènere contra les dones i impartir formació a tot el cos policial [...] Ja que, moltes vegades, és el primer organisme estatal que entra en contacte amb elles.»

Malgrat tot, la formació hauria d'incloure tant a la resta dels membres de l'oficina judicial com a la resta de professionals que intervenen en el procés ja que tenen un tracte directe amb la dona. D'aquesta manera ho expressen les advocades entrevistades:

«[...] Perquè és que hi ha molt poca formació. Diré més, no hi ha formació [...] Diré més, formació per als advocats del sector ofici [...] Havien demanat sempre que a l'Escola Judicial on es formen els jutges que han de sortir, hi haguessin matèries que parlessin de violència de gènere. Quan va sortir la Llei, la 1/2004, allà posava això [...] Ara amb el Pacte d'Estat ja veurem quin futur té això. Vull veure'l, doncs s'obliga a fer aquesta formació, per tant, ara que tenim? Jutjats especialitzats en temes de violència amb jutges i jutgesses que no tenen formació en violència [...] Fiscals, "*lo mismo*". Formació en violència jo no sé quan en tenen els fiscals, però si no en tenen els jutges.» (A2)

«Cal més formació, no només per tant que recaigui amb les professionals del GAC sinó també que hi hagi aquesta formació, quetambé arribi a les oficines d'atenció ciutadania

que són els que agafen denúncia [...] Falta molta formació i sensibilització a jutges, jutgesses i fiscals, però molta, molta. També té a veure amb les característiques del cos, no? És conservador i masculista [...] Al final la formació si no hi ha sensibilització no serveix [...] certa vocació d'informació i d'atenció a la ciutadania i en concret a la víctimes.» (A4)

«El que passa, és que a vegades, l'experiència que tenim amb els jutjats de violència sobre la dona que suposadament són especialitzats i al final veiem que l'especialització no és que és especialitzar, és a dir, són jutgesses i jutges que tenen formació jurídica i exclusivament jurídica, no són especialistes en violència de gènere.» (A10)

A mode de síntesi:

«I de tots els agents que poden intervenir. Inclús donar més formació als metges de capçalera, als psicòlegs, per poder detectar aquestes situacions i que ells poguessin posar en alerta. Els serveis socials també. És que necessitem tota formació i, a més a més, transversal.» (A5)

Quant a la perspectiva de gènere, entesa com l'eina que mostra que les diferències entre dones i homes no es limiten a les determinacions biològiques, sinó també a les diferències culturals o socials imposades, ja que les relacions de desigualtat entre ambdós gèneres han provocat una discriminació vers la dona en tots els àmbits (treball, família, sexualitat, política, justícia, art, ciència, salut, etc.), és l'assignatura pendent a tots els nivells. Com bé expressa Marcela Lagarde (2016), «Si l'Estat tingués perspectiva de gènere, si fos més democràtic, no hi hauria tolerància a la violència cap a les dones.»

I aquesta és la tònica de les professionals entrevistades, la perspectiva de gènere no està present ni a comissaries ni als Jutjats:

«No tenen perspectiva de gènere, molts cops ells argumenten que els fets han ocorregut en un rerefons de conflicte familiar, amb un procediment de família en tràmit, que s'estan discutint qüestions econòmiques i això pot fer pensar que "s'utilitza per treure més". Ells li donen la volta i en comptes de veure aquest conflicte com una situació objectiva de risc, ho veuen com un "ui, serà veritat" [...] Falta formació i falta perspectiva de gènere, no a nivell jurídic sinó psicològic, que tinguin unes mínimes nocions de psicologia del que és una dona maltractada i que prenguin consciència de la problemàtica del tema.» (A1)

«I tant, efectivament. Per això sí que és important que hi hagi cada vegada més mosses. No és garantia d'èxit el tema de que hi hagi més mosses, perquè més mosses no vol dir més feminisme ni més perspectiva eh, ja ho sabem, però la massa crítica ajuda una mica.» (A2)

«Òbviamment, òbviamment... Efectivament, falta molta perspectiva de gènere.» (A3)

«Falta perspectiva de gènere en tot el procés [...] No tenim la perspectiva de gènere és no tenir la perspectiva de que vivim en un país corrupte. Hem creat una Fiscalia de corrupció [...] S'està atacant el sistema... Perquè el patriarcat és tant fort que ni els cal organitzar-se [...] Quan els hi parles de perspectiva de gènere, o de masclisme, aquesta idea global l'entenen i es té en compte... Llavors és quan afloren totes les mirades i estereotips.» (A6)

«Jo, bé a nivell de Policia o a nivell judicial, i de companys crec que també falta [...] Jo penso que falta, falta moltíssima.» (A7)

Els intervinents en el procediment s'haurien de cuidar en entendre, aprendre i interioritzar la perspectiva de gènere per deixar de caure en els **estereotips de víctima – agressor ideal**:

«[...] Visió clàssica de violència de gènere, clarament. Si ells i elles tenen un nivell socioeconòmic baix, hi ha moltes més possibilitats d'obtenir una ordre de protecció [...] Un nivell cultural determinat, que va ben vestit i que controla, evidentment, els seus actes. I pot estar fent, un mal brutal de violència segurament més psicològica, o física però d'una altra entitat també i que no perd els papers, clar aquest senyor es considerarà que hi ha menys risc.» (A4)

«[...] És el que necessiten, un únic perfil de víctima. O sigui, jo crec que tant les víctimes que classifiquen de fortes com les víctimes que classifiquen de súper dèbils estan fora del marc de protecció [...] És sorprenent perquè a vegades classificar com a víctima ideal es perquè tu... crec que sobretot quan són dones que tenen títols universitaris o tenen professions d'èxit.... són plenament descregudes o es pensa que té altres recursos la víctima per sortir d'aquesta situació i per tant no cal que l'estat intercedeixi per elles [...] Totalment i a mi per exemple em preocupa molt els casos de dones que pateixen la violència psicològica d'inducció al suïcidi, o fins i tot casos on no hi ha una inducció al suïcidi, però sí que hi ha una degradació psicològica tan important que les dones no s'ho plantegen, què passa amb elles [...] L'exemple actual d'estadístiques oficials, jo no sé quantes dones estan en estat vegetatiu, no sé quantes hi

ha com a grans dependents, no sé quantes dones s'han suïcidat a causa de violència masclista.» (A6)

6.2.5. Unitats de valoració integral forense

La LOPJ ja va preveure la presència dels Instituts de Medicina Legal i sota la seva tutela, i segons la regulació de la Disposició Addicional segona de la Llei Orgànica 1/2004, de 28 de desembre, de mesures de protecció integral contra la violència de gènere, es van crear les unitats de valoració integral forense.

La justificació d'aquestes unitats es basa en la necessitat de dur a terme una actuació especialitzada dels professionals que les integren i de racionalitzar els mitjans per poder donar més qualitat. I, tot i ser una pedra de toc, les unitats de valoració integral forense no han arribat a totes les comunitats autònomes al mateix ritme. De fet, a Catalunya encara no estan en tots els Jutjats⁵⁷.

A aquests efectes, s'ha de remarcar que en aquelles comunitats on existeixen, s'han adoptat més ordres de protecció.⁵⁸

El reclam d'aquest servei és visible en les respostes obtingudes:

«I tant.» (A2)

«I tant. Òbviament. És que “ademés” és una obligació legal.» (A3)

«Aniria bé. Seria una eina molt interessant per poder implantar.» (A4)

«Per suposat.» (A6)

⁵⁷ VALDÉS, Isabel i NÚÑEZ, Julio (2018). *Las valoraciones del riesgo de las víctimas de violencia de género funcionan a medio gas*. A *El País*. Disponible a:

https://elpais.com/sociedad/2018/09/30/actualidad/1538330860_628229.html

⁵⁸ Segons estadístiques del CGPJ, a l'any 2018, a Catalunya es van incoar un total de 5252 ordres de protecció, el 51% van ser atorgades i el 46% denegades. En comunitats autònomes amb unitats de valoració integral forense, el percentatge d'adopció és més gran. A mode d'exemple: Castella-Lleó – es van adoptar un 72% d'ordres de protecció mentre que se'n van denegar un 28%, a Castella – La Manxa – l'adopció va ser d'un 73% *versus* el 23% de denegació, Extremadura va atorgar un 80% enfront el 20% de denegació. Disponible a:

<http://www.poderjudicial.es/cgpj/es/Temas/Estadistica-Judicial/Estadistica-por-temas/Datos-penales--civiles-y-laborales/Violencia-domestica-y-Violencia-de-genero/Datos-sobre-Violencia-sobre-la-mujer-en-la-estadistica-del-CGPJ/>

6.3. La valoració de les ordres de protecció

6.3.1. Objectius de l'ordre de protecció

L'objectiu de l'ordre de protecció es redueix, com indica el seu nom, a protegir a la dona. Seguint amb l'exposició de motius de la Llei 27/2003, de 31 de juliol, reguladora de l'Ordre de protecció de les víctimes de la violència domèstica, l'objectiu de l'OP és unir els diferents instruments d'empara i tutela de les dones, ja siguin de naturalesa penal, civil o administrativa perquè aquesta pugui obtenir un estatut integral de protecció.

6.3.2. L'actuació del sistema judicial en l'atorgament/denegació de l'ordre de protecció

A l'hora de dictar la interlocutòria corresponent, les/els jutgesses/es, hauran de tenir en compte dos supòsits: *el fummus boni iurus* (existència d'indicis fundats de delictes) i el *periculum in mora* (que es doni una situació de perill per a la dona).

Segons les entrevistades, el jutjat s'aferra a aquests dos requisits:

«En realitat és que la Llei exigeix per concedir una ordre d'allunyament indicis suficients de la comissió d'un delictes i una situació objectiva de risc. Llavors ells motiven [...] En els casos en què es denega l'ordre i s'arxiva el procediment doncs et diuen que no es concedeix l'ordre de protecció perquè no hi ha indicis suficients. Per exemple perquè només tenim la declaració de la víctima i no hi ha elements perifèrics que corroboren això.» (A1)

«Únicament dues coses. Primer que hi hagi indicis de delictes. Clar, si tens uns *WhatsApps* amb una amenaça o unes lesions, és bastant fàcil de determinar l'existència d'indicis de delictes. I, després, que hi hagi un risc objectiu.» (A5)

El problema d'aquesta interpretació de la llei, esdevé a l'hora de valorar⁵⁹ l'existència d'altra tipus de violència, com la psíquica o l'econòmica, ja que no deixen seqüeles visibles a simple cop d'ull:

⁵⁹ Aquesta valoració s'ha de posar en relació amb la prova (apartat 3.3).

«La violència psicològica primer que és molt complicada de demostrar, i després que si s'aconsegueix demostrar no es pot demostrar en 24 hores, malgrat que aquesta persona tingui un historial mèdic i molt contundent i es digui que té una depressió per culpa dels maltractaments, però això és molt difícil, jo no ho he vist mai.» (A1)

«Tu li pots dir a una clienta tranquil·lament que el maltractament psicològic no té ordre.»

«Ja no només que no contempla la psicològica, sinó altres: l'econòmica... Altres tipus de violència no es contemplen, òbviament. És el risc, insisteixo, de patir una violència extrema física.» (A3)

«Jo crec que la violència econòmica és molt poc considerada pels jutges i és un gran mal, i ho segueixen fent quan ja estan separats si és que no ho estaven abans, amb el tema de les pensions d'aliments, o qualsevol prestació.» (A5)

També s'ha de tenir en compte la falta d'investigació, indagació, per part de l'òrgan judicial:

«Com que el que denuncia és l'empenta o explica tota la seva vida el jutge diu "*Es que estamos aquí por unos hechos muy concretos*" i l'empenta se'n va a l'arxiu i tota la seva vida també.» (A2)

«Mirarà l'últim fet que és el detonant per denunciar. Tot el que ha passat abans, tots aquests anys quedaran impunes. I, a més, el Jutjat no es fa una idea de la situació que ha viscut aquesta dona realment.» (A5)

Com a membre del sistema judicial, cal fer esment a la figura del Ministeri Fiscal. La pauta de les respostes reflecteixen un consens a l'hora d'al·legar la incompetència de Fiscalia:

«Els fiscals no indaguen. A mi em sap molt de greu però no indaguen, preguntes molt concretes. Veus que indaguen més els jutges que els fiscals i és trist. Ets tu en defensa de l'ordre públic.» (A2)

«També li falta molta formació en gènere perquè també això és una altra loteria, depèn de qui et toqui [...] He trobat no demanant la imputació, no demanant l'ordre de protecció [...] Juga un paper una miqueta negatiu.» (A3)

«El Ministeri Fiscal tampoc demana per violència psicològica i tampoc demana per violència que no és greu [...] Com que acusen, demanen una miqueta més que els jutges però no gaire més.» (A4)

«Fiscalia no està sempre present. Fiscalia de vegades t'envia les peticions per fax, sobretot a les zones rurals [...] Jo crec que els hi falta molt [...] Que hi ha una qüestió de recursos molt important, realment no arriben a tot. És impossible materialment.» (A6)

«Jo el que et puc dir del Ministeri Fiscal, no sé si tothom estarà d'acord amb mi o no, és que penso que mai compleixen la seva feina. Ho penso així.» (A9)

«Generalment, el Ministeri Fiscal està molt absent. Mai parlen amb la dona [...] Aleshores com pot sol·licitar una ordre de protecció amb mesures civils, amb visites [...] Una cosa súper estàndard per totes igual sense conèixer res de la vida d'ella, d'ell o dels nens. És molt distant i no té formació en temes de violència de gènere, molt minimitzadors de la violència, justifiquen per tot el tema de la violència sexual [...] A Fiscalia hi ha necessitat de tenir sensibilitat en aquests temes i perspectiva de gènere.» (A10)

6.3.3. Les proves

D'entrada, s'ha d'insistir en les circumstàncies particulars en què es produeix la violència masclista ja que, en la immensa majoria dels casos, es comet dins l'àmbit privat o sense la presència de testimonis. Conseqüentment, la declaració de la dona constituirà prova de càrrec però, en virtut del principi de presumpció d'innocència, aquesta declaració haurà de superar tres premisses: absència de incredibilitat (que no pugui deduir un ànim de venjança o enemistat), versemblança (és a dir, que estigui envoltada de corroboracions perifèriques) i persistència en la incriminació (sense entrar en ambigüitat ni contradiccions):

«[...] S'ha de poder provar uns fets i només tenim el relat de la víctima. Aleshores s'ha de veure si és creïble o no, si té fissures o no, si és coherent, si hi haurà ànim espuri o no. Bé, si és mantingut en el temps. Tots aquests criteris que s'ha inventat la jurisprudència per valorar el relat de la víctima que és l'única prova que tenim.» (A4)

Aquesta declaració, per sí sola, no servirà per concedir l'ordre de protecció i, depenent del Jutjat, és possible que aquesta declaració es converteixi en un motiu d'interès per part de la dona:

«Si no hi ha lesions i només es té la declaració de la víctima i no hi ha elements objectius que corroborin aquesta declaració com un informe mèdic de lesions, o un testimoni, s'acorda l'arxiu [...] Realment si no hi ha proves que corroborin el testimoni de la dona, desconfien, penso que no l'acaben de creure. Pensen que hi ha un rerefons

d'interès [...] No se la creuen, no són capaços de comprendre la situació per la que està passant la víctima i que és possible que entri en contradiccions, s'oblidin coses o que en la denúncia expliquin una cosa i el jutge després li digui “però això no ho va dir, per què no ho va dir?”» (A1)

Cal fer èmfasi en que si la declaració de la víctima és l'única prova de càrrec i la dona s'agafa a la dispensa de l'art. 466 LECrim⁶⁰, a no declarar, esdevindrà una limitació probatòria important.

El Poder Judicial, per atorgar l'ordre de protecció, tindrà en compte altres proves de naturalesa documental:

«Com més evidenciïn, objectivin aquestes proves que tens, doncs millor. És clar, els *WhatsApps* són el millor en aquest sentit perquè està per escrit, o les converses, o per desgràcia, les lesions.» (A5)

En aquest punt, l'informe de lesions té certa rellevància:

«Sí, absolutament sense informe de lesions no... No fan res. Informe de lesions és súper important i un informe de lesions, com dic, de certa entitat perquè si és en “*plan escamosis, un empujón, no sé que...*” Res, res.» (A4)

«Completament... És un clàssic i quan més visual sigui la lesió, encara que no sigui tan greu, millor. Jo recordo una noia que cremava [...] L'havien intentat estrangular [...] automàtic presó preventiva, cap dubte.» (A6)

«Per suposat, és més fàcil... Per això et deia que era important la figura del metge forense. El metge forense determinarà les lesions. Llavors, quan la víctima posa la denúncia, passa pel metge forense que determina les lesions que té i ara les coses es fan millor, ja es fan fotografies, abans no existien ni les fotografies [...] L'informe de lesions és gairebé determinant.» (A9)

Com a contrapartida, destaquem una resposta contundent ja que nega de forma categòrica que l'informe mèdic sigui decisiu:

⁶⁰ Aquest article ha generat diferents postures jurisprudencials: la més extensa és la partidària d'aplicar aquest precepte. Una altra corrent sosté que la Llei s'hauria de modificar perquè les dones no puguin fer ús d'aquesta dispensa. En aquest punt, cal preguntar-se si la reforma no implicaria que la dona estigués en pitjor situació al obligar-la a declarar en contra de la seva voluntat. L'efecte podria ser tant beneficiós (augment de les condemnes) com negatiu (disminució de les denúncies i augment de les mentides per defensar a l'agressor).

«No, en absolut. No, no, no. Tenim informes de lesions importants i, malgrat això, doncs no s'ha donat ordres de protecció. No, no, no.» (A3)

Per una altra part, ens trobem, de nou, amb la violència psicològica i econòmica i la dificultat que suposa la seva prova:

«La violència psicològica l'has de provar amb pericials psicològiques [...] Si no portes res més que la teva paraula, això s'arxivarà [...] Amb una pericial psicològica, però és que no, és que es denega... Si anéssim tindria que ser molt contundent i molt salvatge perquè te la donin.» (A2)

6.3.4. Factors a tenir en compte a l'hora de concedir o denegar una ordre de protecció. Especial referència als factors vulnerabilitzants

Com s'ha dit anteriorment, el poder judicial fonamenta la interlocutòria en base a l'existència d'indisidis fundats de delictes i la possible situació de risc per a la dona. Per fer aquesta fonamentació, a part de les proves, l'òrgan judicial també contempla altres factors com l'existència d'antecedents (en especial, si són sinònims de reincidència⁶¹), la no convivència o la gravetat de la lesió:

«Si ell no té antecedents, deneguen. Si ell ha marxat del domicili per voluntat pròpia, deneguen. Si ell està ja a la ruptura, no? La relació s'ha trencat fa temps, deneguen. Si l'assetjament és missatges via missatges, via... Trucades, deneguen. Si és violència psicològica, deneguen. Per tant, hem d'anar quan concedeixen l'ordre de protecció, violència física d'una certa entitat i ells són reincidents o consumeixen o tenen armes.» (A4)

«“Bueno”, bàsicament, sí, perquè és que només contemplarien la física, mai la psicològica. Ni les “demés”.» (A3)

«Jo crec que valora molt els antecedents de l'investigat, això es té molt en compte, si és una persona que té antecedents o no, i el tipus de lesió, crec que es valora si hi ha violència física o no existeix, crec que en general el que no és violència física no es té en compte i si és violència física la intensitat? De la violència si és greu o no és greu.» (A10)

⁶¹ Circumstància agreujant (art. 22.8 a) CP) que s'aplica si, en el moment de cometre un delictes, l'autor està condemnat per sentència ferma, per un altre delictes tipificat dins el mateix títol del CP i de la mateixa naturalesa, sempre que l'antecedent no estigui cancel·lat.

Com a factors vulnerabilitzants s'han destacat els següents: l'existència de descendència, la nacionalitat (tant de la dona com de l'agressor), la denúncia creuada o la immediatesa a l'hora d'interposar la denúncia.

Sobre les/els filles/s, hi ha diversitat d'opinions. Per una banda, hi ha lletrades que mantenen que no és un factor que influenciï. En aquest sentit:

«No crec que sigui determinant. Crec que no, crec que no ho tenen en compte. L'ordre de protecció la basen, crec, no estic al cap dels jutges, en les lesions de les dues parts i en que el jutge o la jutgessa aprecia o té en consideració.» (A3)

«Els fills jo crec que tampoc, perquè al final sempre t'acaben dient “*bueno* lletrada això és un tema de família.”» (A4)

Per una altra banda, ens trobem amb les que afirmen que el fet de tenir menors a càrrec pot resultar favorable a l'hora de concedir una ordre de protecció:

«Evidentment, si la violència s'exerceix davant dels fills, la possibilitat de que et donin l'ordre d'allunyament és més alta, perquè s'ha de protegir als fills». (A2)

«És evident que si hi ha fills, les ordres de protecció es donen molt més ràpid. Quan hi ha fills, no només estem parlant de la víctima si no de la víctima i uns menors. Entenc que en aquests casos, l'ordre de protecció es doni més ràpid perquè hi ha més gent a protegir i, a més a més, hi ha uns menors i són els primers en els que hem de pensar.» (A9)

En el que respecta a la nacionalitat, a excepció d'una lletrada, la resta van congegar en les respostes afirmant que les nacionalitats de les parts influeixen en la decisió judicial. Pel que fa a l'excepció, aquesta va dir que:

«Que hi ha una qüestió de racisme...no jo no veig.» (A2)

Amb relació a la nacionalitat de la dona:

«No sé quins factors tenen ells personalment en compte, però si veiem les dades del “*Consejo*”, sembla que sí que hi hagin una mica més d'ordres de persones estrangeres. És possible, perquè, clar, la xenofòbia està a l'ordre del dia.» (A3)

«Hi ha unes coses culturals molt importants a l'hora de fer visible o invisible la violència i que “a més” va molt lligada a l'estructura comunitària perquè quan estàs denunciant al teu agressor no estàs denunciant només a l'agressor, estàs denunciant a

tota la comunitat, i t'estàs quedant sola del tot...sinó hi ha una política pública que això canviï [...] Sí que hi ha un major descrèdit i una major incomprensió de les violències psicològiques que pateixen dones no blanques. Sobretot quan són dones que venen de cultures que per exemple... Tenen amenaces de la seva família, o sobretot de l'Àfrica negra, o que els escopiran els peus com a ofensa i tal, etc. en la nostre cultura això té una connotació molt alta, i per tant, són codis que no... A nivell de codis... Així estem... La Sud-Amèrica passa igual i perquè no he trobat per exemple mai cap víctima asiàtica però jo pensava... El dia que tingui una dona hindú o una dona xinesa i estigui explicant la seva història jo crec que no entendrà res.» (A6)

Pel que fa a la nacionalitat d'ell:

«Jo crec que com que estem a un país, a una societat sobretot xenòfoba en general, doncs probablement tingui “algo” a veure.» (A3)

«Hi ha també manifestacions culturals de la masculinitat. Clar doncs un “*hombre*” no? Un home llatí no? Més bé “caribenyo”, d'Amèrica Central no? Doncs molt possessiu, molt... no? Doncs que es manifesta d'una determinada manera, segur que té una ordre de protecció amb més facilitat, que un senyor que es diu Jordi i que viu a Pedralbes. Això de la nacionalitat afecta clarament.» (A4)

En l'àmbit de la denúncies creuades, totes les advocades manifesten que és un element que va en contra de la dona ja que li resta credibilitat:

«Que és l'última moda [...] Pot haver ordres d'allunyament. El que passa és que les denúncies creuades estan fetes expressament per neutralitzar » (A2)

«Sí, sí, claríssim. Si hi ha denúncies creuades llavors és un factor bastant clar d'“*aquí se reparte el pastel*”.» (A3)

«Clarament és una estratègia de defensa clarament, que al final embruta la credibilitat de la víctima, la denúncia creuada, i afecta. Si hi ha denuncia creuada, hi ha més possibilitats de condemna pels dos o l'absolució pels dos, i això en el futur judici oral. I va en contra de l'ordre de protecció per a ella.» (A4)

Les respostes entorn al temps que passa entre l'agressió i la denúncia també es sintonitzen: es té en compte que hi hagi immediatesa o, en el seu defecte, un informe de lesions:

«També la immediatesa és important, això es evident però clar, hi ha vegades que no pot ser perquè la persona no es veu amb cor o no has pogut justificar que has anat a un

“*puesto*”, o que te has refugiat a casa de no sé qui perquè no havies posat la denúncia i després la poses... Clar, sempre que tinguis un informe de lesions que sigui del mateix moment i que digui alguna cosa.» (A2)

«Sí, perquè això, quan van al cap d'uns dies, no volen entendre els processos de les dones. “*Llavorens*”, encara les penalitzen. És a dir, en cap cas serveix dir que ho expliquis, fins que el seu procés... Llavors, probablement sí que sigui un factor determinant o un factor més de no concessió de l'ordre de protecció. A més, si han estat tants dies sense fer la denúncia, doncs no cal l'ordre de protecció.» (A3)

6.3.5. L'eficàcia de l'ordre de protecció

Segons les entrevistades, la ineficàcia de les ordres de protecció recau en què no és una protecció integral i que el grau d'eficàcia depèn del perfil de l'agressor:

«Una vegada tens l'ordre de protecció aquí doncs no tens una protecció integral ni molt menys [...] És a dir, totes les dones no tenen al costat un mosso o mossa per tal de veure que l'ordre es compleix.» (A2)

«Jo!, doncs això depèn de l'home en qüestió [...] Jo crec en el perfil mental, o sigui mental, entén-me, no em refereixo a què estigui malalt o no sinó de que ell es pensi que està en ple dret i és impune a tot i que està per sobre del bé i del mal i que no és conscient del que està fent, aquests són els més perillosos.» (A5)

«Que deixin de ser un paper, les dones es queden més tranquil·les i jo em quedo molt tranquil·la de si es més plausible que t'envii a la presó de manera preventiva [...] Jo crec que també ens falta tenir nocions del que és el perfil criminal, que es posa molt el focus sobre elles i és posa poc sobre com són ells [...] Hi ha masclistes convençuts i militants, no sé com dir-ho. És que hi ha qui pensa que això ha de ser així. He vist agressors vacil·lant a una jutgessa i molt molestos perquè totes érem dones.» (A6)

Tan sols una d'elles opina el contrari:

«Sí que són eficaces i el seguiment és bo [...] Això sí que crec que funciona.» (A2)

Quant a la modificació, les lletrades aposten per la polsera electrònica per l'agressor:

«[...] Una identificació que no se la pot treure, per què la Policia el GEO localitzi on estigui.» (A2)

«Serveix molt i cada vegada s'estan implementant més les polseres telemàtiques així pel seguiment de l'ordre de protecció, que si ell s'apropa pita. Estan funcionant bé, potser s'hauria d'estendre més.» (A4)

6.3.6. Valoració de les mesures penals, civils i d'assistència social

El contingut de l'ordre de protecció abasta tres àmbits: mesures penals, les civils i les assistencials.

Les advocades són fermes a l'hora d'enunciar que les mesures civils cauen en l'oblit, ja que el Poder Judicial confon violència amb un reny familiar:

«Al final me creo solo la violencia física o grave, lo demás son pamplinas». Hauria de ser un tema de família [...] Que hi ha nens menors sí que crec que seria més proactiva, o haurien de ser més proactius jutges i jutgesses per regular l'aspecte civil. Perquè poden com a mesura cautelar civil, això és del Codi Civil de Catalunya, ja no seria dret penal, però en qualsevol procediment si un jutge/jutgessa creu que els menors poden estar en risc un cert risc, poden establir mesures cautelars, per tant al marge de la LECrim podria tenir no de l'ordre protecció penal però sí que regulo mínimament lo dels nens. Perquè al final el tema dels nens és una font de conflicte etern i una eina de maltractament per part d'ells cap a elles, per tant si estem en una situació penal i el tema no considero que tingui prou entitat per limitar Drets Fonamentals, sí que regular mínimament el tema de l'ús de domicili, que aquests surtin perquè si no s'acaba convertint allò ja és terrorífic i regular una miqueta la guarda i custòdia de les visites als nens [...] La necessita en el moment de la ruptura, no? En el moment que després ha de decidir el tema del pis, si ell està súper enfadat, si ella està amb molta por, que hi ha el tema dels nens... En aquell moment li aniria bé la prohibició d'apropament i de comunicació. Al cap d'un any i mig... És broma o què? No?» (A4)

«Si hi ha fills, repercuteix en tot el nucli familiar.» (A5)

Òbviament, també s'hauria d'augmentar la informació respecte les mesures d'assistència social:

«Després, saber les ajudes que pot tenir, a vegades hi ha situacions de dependència econòmica, en molts casos imposada, en altres casos per sotmetiment de no treballar fora de casa, això fa que la víctima també es freni de poder sortir d'on està, del món de

la violència i si saps que hi ha tipus d'ajudes econòmiques o que pots canviar de feina o coses així, doncs jo crec que això també ajuda a fer un pas endavant.» (A5)

6.3.7. Recomanacions de millora

Per millorar les ordres de protecció, les lletrades proposen quatre grans recomanacions:

1. Més formació transversal i amb perspectiva de gènere:

«[...] Des d'una posició més de victimologia, tenir en compte que aquests professionals de l'oficina judicial no només tramiten, sinó que han d'atendre a persones i persones que pateixen, especialment la víctima de violència de gènere.» (A4)

«I transversal, és el que et dic, tots tenim uns conceptes bàsics de la resta d'aspectes però la violència és la vida sencera i no es pot fragmentar.» (A5)

«És que la perspectiva de gènere no existeix, o sigui realment és ... T'apuntes a una llista i ningú et pregunta "sobre aquest tema com ho veus?" No? Per poder-te analitzar i qüestionar a veure per on va l'assumpte.» (A7)

«Postgrau d'advocacia [...] Allà no vaig rebre cap eina dirigida al tracte amb persones, que és el que veus constantment. I durant la carrera, tampoc. No hi ha cap tipus de perspectiva humana.» (A9)

2. Demanar, per part de l'advocacia, més ordres de protecció:

«S'haurien de donar més ordres, els criteris tan restrictius per valorar el risc jo crec que és un error garrofal perquè després hi pot haver condemnes i durant el procediment la dona no ha tingut cap tipus de protecció pensem que després se li resta de la pena accessòria [...] Haurien de flexibilitzar una miqueta més el que deia de risc.» (A4)

«A més a més, penso que les demanem poc els advocats. També perquè les donen poc, però si les demanem poc, ells també concediran poques.» (A5)

«Casos de les dones que pateixen la psicològica, d'inducció al suïcidi, o fins i tot casos o no hi ha una inducció al suïcidi però sí que hi ha una degradació psicològica tan forta que les dones s'ho plantegen, què passa amb elles? [...] Estadístiques oficials i jo no sé quantes dones estan en estat vegetatiu, no sé quantes n'hi ha com a dependents, no sé quantes dones s'han suïcidat a causa de la violència masclista.» (A6)

3. Impulsar més les alternatives tecnològiques per deixar d'apuntar sistemàticament a la dona:

«Fer servir les polseres telemàtiques per assegurar el compliment de l'ordre.» (A4)

«Les polseres s'haurien de demanar més.» (A5)

«Com pot ser que no tinguem polseres o com pot ser que quan les hem tingut han arribat a fallar?» (A6)

4. Millorar el tracte que rep la dona en seu judicial:

«Completament mediocre. És que m'agradaria dir-te una altra cosa i no ser tant sarcàstica ni cínica però és que crec que és mediocre, perquè jo crec que el que hauria de ser un procés de metamorfosi està sent un procés d'enquistament de la víctima.» (A6)

6.4. La seguretat

6.4.1. Definició de seguretat

El dret a la seguretat es troba recollit en diferents instruments normatius. A la Declaració Universal dels Drets Humans, està contemplat a l'art. 3:

«Tot individu té dret a la vida, a la llibertat i a la seguretat de la seva persona».

A nivell estatal, el trobem a l'art. 17.1 CE⁶². La ubicació dins del text constitucional el converteix en un Dret Fonamental. Per part seva, la Llei de seguretat ciutadana⁶³, al seu preàmbul, el configura com un dels elements essencials de l'Estat de Dret.

Pel que fa a l'àmbit autonòmic, el dret a la seguretat està recollit a l'Estatut de Catalunya:

«Art.19.1: Totes les dones tenen dret al lliure desenvolupament de llur personalitat i capacitat personal, i a viure amb dignitat, seguretat i autonomia, lliures d'explotació, maltractaments i de tota mena de discriminació.»

⁶² Aquest precepte s'ha de relacionar amb l'art. 104.1CE, que diu que un dels objectius de les Forces i Cossos de Seguretat de l'Estat és vetllar per garantir aquesta seguretat i amb l'art. 149.1.29CE en relació amb les competències de la Policia autonòmica envers la seguretat pública.

⁶³ LO 4/2015, de 30 de març de protecció de seguretat ciutadana.

També està a la Llei 5/2008, de 24 d'abril, del dret de les dones a eradicar la violència masclista dins de les Disposicions Generals (art. 3, apartat e)) o al títol destinat a la prevenció, assistència, protecció, recuperació i reparació integral (arts. 33, 57, 63 i 71).

S'ha de fer esment que, a nivell judicial, la definició de seguretat va acompanyada del concepte *jurídica*. La *seguretat jurídica* implica la certesa de les normes i consegüent de la seva aplicació.

A nivell de violència masclista, és un terme difuminat ja que dependrà de l'observadora/or. En tot cas, en la seva possible definició s'hauria d'incloure la por que senten les dones:

«[...] És que un dels majors obstacles per denunciar és la por, la por a què passarà després.» (A5)

La visió que tenen les dones resta fora de la definició de *seguretat jurídica*, tal com ho recull la següent resposta:

«[...] De fet tenen unes expectatives molt altes sobre el que suposa una ordre de protecció, com que elles pensen que tindran un policia al costat que les protegirà des de que se l'atorguin [...] aleshores tu li has d'explicar una mica [...] Que simplement és una prohibició que se li fa a una persona però que no veurà cap forma de protecció real, en el sentit que no hi haurà ningú que persegueixi a ell o a ella [...] Elles pensen que un cop tinguin l'ordre de protecció d'alguna manera se l'impedeix a ell apropar-se físicament, i això és una mica ingenu, en general ho he de treballar bastant amb elles.» (A10)

6.4.2. Com es senten les dones?

El sentiment de les dones va en funció del moment processal en què es trobin: abans de demanar-la, quan ha estat atorgada, o bé quan se li ha denegat.

En un primer moment, el fet de demanar l'ordre de protecció es podria dir que és:

«[...] La presa de consciència del que realment està passant fins que no prenen consciència no sé si valoren aquest risc que poden arribar a patir.» (A7)

I un cop han pres consciència de la situació, els sentiments de desolació, por o inseguretat són comuns. Com a exemple:

«Desesperades. El que passa és que hi ha moltes que no s'atreveixen a demanar-la. Depèn de la situació que tinguin.» (A2)

«Es senten ben insegures i creuen que obtindran protecció [...] Confien en el sistema judicial, inicialment sí, més que després [...] Elles creuen que tindran el “*respaldo*” del sistema.» (A4)

«En general tenen molta por les dones que demanen una ordre de protecció.» (A10)

Un cop que l'ordre de protecció s'ha concedit, crida l'atenció que a les dones no se'ls desperta un sentiment de seguretat:

«Segures? No, perquè vaig preguntar “*Y, ¿ahora qué? ¿Ahora qué tengo que hacer?*” Segures no, satisfetes menys. Espantades sí, “*aliviades*” també.» (A3)

«Jo crec que seguretat no senten, senten que el sistema les ha cregut. Se senten una mica reconfortades, segures no se senten.» (A4)

«Reconeguda com a víctima, creu que per fi l'han cregut [...] N'hi ha que estan segures i n'hi ha moltes que “em compro un esprai o em compro un no se què”.» (A6)

«Es senten més segures que abans penso, ara que es sentin “*súper segures*”, vull dir, no, jo penso que no. Penso que estan en una situació de perill [...] No estan tranquil·les de cop i volta perquè tinguin una ordre de protecció generalment, crec que falta molt també, per exemple els protocols en els Jutjats de violència, en com s'entra o com es surt, qui pot i no pot sortir quan s'està esperant una resolució judicial, ell per exemple pot sortir, anar a fumar una cigarreta i és ella la que ha de quedar dins de l'habitació esperant la resolució, a veure jo crec que això genera una situació d'inseguretat per a ella dir és que ni en els Jutjats puc estar segura.»

En l'àmbit de la denegació, el malestar es tradueix en una desconfiança en el sistema judicial, tot i que s'ha de continuar pledejant, ja que el procediment continua (sempre i quan no es dicti l'arxivament de la causa). Aquesta desconfiança reviu la desolació:

«“*Decepcionades*” i amb més por i amb ganes de no tornar a denunciar passi el que passi. Molts cops ho han dit, que si no li han concedit aquella protecció o ha perdut el judici “que ja”, que per què tornar a passar per tot sinó serveix per res.» (A1)

«Desesperades però desesperades, perquè es troben que han posat tota la seva confiança en la justícia esperant que efectivament es faci justícia amb la seva situació i diuen “*me voy a mi casa como estaba, este encima está en casa, me va a hacer la vida imposible, más, y esto va a ser un infierno*”. I a la segona vegada no hi van.» (A2)

«Devastador total.» (A3)

«S'enfonsen [...] Pensen que ja han perdut el primer assalt [...] Llavors també la lectura que tenen cap a la persona que las ha de protegir, també canvia moltíssim. Llavors, llegeixen a la jutgessa o al jutge com una persona que les hauria de protegir i no ho fa. “És que l’ha cregut a ell”. I en realitat no es que l’hagi cregut a ell, és que en realitat els elements de presó preventiva són aquests.» (A6)

«Frustració total, frustració de no creure ja que els van fer cas, deixen de creure en el sistema, sí, jo crec que moltes vegades en què no se’ls concedeixi, fa que no vulguin continuar amb la denúncia, perquè diuen, si ja no m’han cregut, doncs jo perquè vaig a denunciar i si a més hi ha hagut cap a elles un tracte per part dels jutges no molt respectuós, que les ha qüestionat o el que sigui, doncs clar que deixen de creure.» (A10)

6.5. El seguiment de les ordres de protecció

El seguiment⁶⁴ de les ordres de protecció és competència dels Mossos d’Esquadra; més concretament del Grup d’Atenció a la Víctima (GAV). S’ha de dir que encara que no existeixi una ordre de protecció en vigor, la Policia pot fer, igualment, un seguiment del cas si ho creuen oportú.

Es va preguntar directament: *«Creu que el seguiment de les ordres de protecció és correcte?»* Les respostes reflecteixen una diversitat d’opinions:

Per una banda, hi ha advocades que defensen que el seguiment és bo:

«El seguiment és bo per part dels funcionaris, dels mossos... Fent seguiment de les víctimes i de la gent que els va trucant. Això sí crec que funciona [...] Sí, sí, jo crec que funciona bé “del” que jo he anat coneixent i de referències que tinc d’altres llocs.» (A2)

«Des de Mossos jo penso que en general és bastant, almenys en els llocs que jo em moc, “¡oyo!” que després s’hauria de veure altres pobles més petits [...] Però jo tinc la sensació de què abans es feia més seguiment que ara. És una sensació que tinc per tot allò que m’expliquen les dones.» (A5)

«Jo crec que és correcte el seguiment que fa mossos, perquè mossos fins i tot en algunes ocasions en què per exemple valoren el risc “en saque” una ordre de protecció pel que sigui poden també fer un seguiment. Llavors les dones quan senten que algú està

⁶⁴ Per més informació, veure l’epígraf corresponent als Mossos d’Esquadra.

pendent d'elles i que es preocupa per elles, saps? Se'ls hi mou el món, l'administració es preocupa per mi. Llavors, "m'ha trucat eh" com si fos un gest. Que està fent la seva feina, està molt bé. Però crec que costa... Costa moltíssim. Depèn molt del qui està dirigint.» (A6)

«Penso que sí, hi ha una unitat dins de Mossos d'Esquadra que es dedica exclusivament al seguiment.» (A7)

«Jo penso que en general les dones estan bastant contentes amb l'actuació de la Policia. Segurament pot millorar bastant, no? En el sentit que poden ser més, tenir més mitjans, però no ho sé. En general, a mi el que m'expliquen és que sí, que les truquen.» (A10)

Per l'altra banda, estan les lletrades que opinen que el seguiment que fa la Policia no és correcte:

«No, no sé quants mitjans caldrien però, no és correcte "*y a las pruebas me remito*"⁶⁵ diguéssim.» (A3)

«No, i es solapa a part, hi ha com seguiments telefònics, no? De l'Oficina d'Atenció a la Víctima del Delicte del Departament de Justícia i de Mossos d'Esquadra del GAV. Això crec que ara ho estan coordinant i intenten no solapar-se tant. Però aquí hi ha una certa duplicitat no? El GAV de Mossos fa seguiment i també fa seguiment aquesta oficina.» (A4)

«Les ordres de protecció són un autèntic desastre en el seguiment. Precisament per això les ordres de protecció no sabem... L'ordre de protecció es tradueix en el que et deia abans, fem fora al marit i tenim aquesta situació. Això és l'ordre de protecció i "punto" que no s'apropi a X metres... Però qui controla això? Això no ho controla ningú, l'única persona que ho controla és la pròpia víctima que és que quan s'apropi truqui als mossos o torna a generar un altre conflicte que també acaba a la via judicial.» (A9)

El que sí ens deixa una resposta única, com ja s'ha dit en referència a la valoració del risc, és la necessitat de recursos, humans, materials o econòmics, per fer aquest seguiment. Seguiment que hauria de ser més integral i el propulsor de les mesures telemàtiques. Com per exemple:

«Jo crec que hem d'impulsar les telemàtiques i garantir que hi hagi patrulles disponibles per poder atendre a les dones.» (A4)

⁶⁵ Es fa referència a les dones assassinades pels marits, parelles o ex parelles.

«Hauria de ser més integral. Jo penso que hi hauria d'haver més recolzament psicològic per a la dona.» (A5)

«Potser més atenció psicològica [...] Hi ha entitats especialitzades però [...] Estan súper col·lapsades. Si hi hagués més recursos jo crec que sobretot atenció psicològica, que la poguessin acompanyar, d'aprendre també a baixar una mica el nivell d'ansietat, crec que seria com el més necessari, jo crec que seria això, seria més fàcil per a elles, si no tenir una llista d'espera de no sé quant, que no haguessin d'anar a segons quins recurs que no estan a prop, sobretot doncs això, a dones que els costa més doncs sortir de casa, que no parlen l'idioma.» (A10)

6.6. L'actuació de les persones professionals

6.6.1. L'actuació dels cossos policials

Des del punt de vista de l'advocacia, els Mossos d'Esquadra estan aprovats. Com a sinopsi de les respostes obtingudes:

«[...] Mossos jo crec que ha fet un gran avanç [...] Són els professionals que menys maltracten a les dones de tot el procediment penal.» (A4)

Però cal assenyalar tres qüestions rellevants: la primera fa referència a aquells agents policials que dissuadeixen a la dona d'interposar la denúncia, la segona es basa en la insistència de la inutilitat del QVRP i, per últim, en la falta de coordinació entre els cossos policials.

Sense caure en la generalització, encara queden policies que recullen la denúncia sense cap tipus de detall o que desanimen a la dona per a que no prossegueixi:

«[...] Una persona va allà desesperada, està posant la denúncia, li diuen “*Esto mejor que lo hable con su abogado, esto mejor que vaya al juzgado de guardia, esto casi que va para la separación...* No quiero trabajar y me lo saco de encima”. Hi ha professionals bons, no ho dubto [...] Però carai! Hi ha una colla d'aquests a totes les comissaries. Clar, això és dissuasiu.» (A2)

«[...] Una cosa és informar de què és un delicta [...] Que orientarà a la ciutadania però no pots negar-te a agafar una denúncia, aquí tenim un problema... en les parts “més de baix” de la piràmide, que tenen més contacte amb les dones.» (A4)

«N'hi ha per donar de menjar a part, encara continuo escoltant que es dissuadeix en el moment d'anar a posar la denúncia [...] Hi ha d'altres mossos que no sé què passa, potser haurien d'estar en una altra destinació. Dins de la professió et pots dedicar a moltes coses, doncs dedica't a una altra que potser ets un crack [...] Si t'agrada el que estàs fent, et sentiràs millor perquè quan treballem en coses que ens agraden, ens sentim satisfets en una doble vessant: professional i personal.» (A5)

La ineficàcia del QVRP és una crítica constant. Com a mostra:

«És que hi ha professionals bons però la veritat és que a mi me'n falten més... intencionalitat cap al risc, però això no es culpa dels agents, perquè els agents no són els que fan aquest programa. Fan el que els hi donen, els donen un model [...] I els ítems que han de contestar són els que han de contestar.» (A2)

«La primera cosa és que valoro regular la valoració del risc, però no sé fins a quin punt en són responsables a nivell individual, sinó que parteixen d'un aplicatiu que està, segons la meua manera de veure, mal enfocat. Per tant, una vegada tenen una eina, aquesta eina segurament la deuen fer servir més o menys correctament, però el problema és que la eina no és correcta. Per tant, no puc valorar-ho bé.» (A3)

«La valoració, en general, és que es troben lligats per l'eina que tenen.» (A6)

Per acabar, tenim la coordinació entre els cossos policials. Totes les advocades coincideixen en afirmar que aquesta coordinació és tan inexistent com desitjable i que aquesta descoordinació és fruit de qüestions tècniques i polítiques, com ara que la competència recau, exclusivament, en Mossos d'Esquadra, motiu pel qual, la Policia Local de poblacions rurals es troba de mans lligades.

«La descoordinació ja és total, ja només a nivell d'aplicatius.» (A3)

«Jo entenc que a nivell de coordinació, pel que he vist últimament, no n'hi ha molta i a la violència de gènere també manca de coordinació.» (A9)

6.6.2. L'actuació de les/els jutgesses/jutges

A diferència del que passava amb el col·lectiu policial, a ulls de les lletrades entrevistades, l'actuació del Poder Judicial, envers la violència contra les dones, es pot qualificar d'esfotrassada.

Les notes negatives d'aquesta actuació es fonamenten en la quantitat d'ordres de protecció que deneguen, la falta d'empatia amb les víctimes que comporta dubtes en la

relació amb la credibilitat de la declaració de la dona, minimització de la violència i, en determinats casos, tot i que és potser el punt més cridaner, el tracte inhumà cap a la dona:

«Comentaris fora de lloc he presenciat. Ells estan per jutjar no per fer comentaris que posen a la dona en una situació més difícil [...] No són conscients de la situació per la que estan passant, denunciar a la seva parella per elles és difícil, estan en estat de xoc.» (A1)

«Considero que es donen poques ordres de protecció. Molt poques. Perquè a la declaració de la víctima no li donen valor i teòricament ha de ser una prova de càrrec [...] Ja poden ser reiterades i versemblants [...] Que com no hi hagi alguna cosa més que pugui aportar no té més valor de càrrec que la versió del senyor. Per tant, sí que entenc que n'hi ha poques i que se'n posen poques.» (A2)

«Només puc valorar-ho que malament. Malament perquè, més enllà que les deneguin o les atorguin, que jo òbviament penso que se n'atorguen molt poques i que som la comunitat autònoma on menys se n'atorguen això ja és conegut i a més molt per sota de la mitjana estatal, etc. més enllà d'això és el tracte el que és, “*vamos*”, denigrant completament. D'alguns, o sigui en diferent grau. Uns jutges o jutgesses, doncs, el tracte és absolutament inhumà i d'altres doncs, “*bueno*”, és una miqueta més normal, perquè ens entenguem. Però en cap cas, diguéssim, és empàtic amb les víctimes, mai. O jo no ho he vist, vaja.» (A3)

«Fatal, fatal això és terrorífic. Si en general el tracte a les persones és horrible això i més que parlem ja de mínims. O sigui a Barcelona ciutat és horrible o sigui el maltractament és... En tots els Jutjats pràcticament menys l'1 i el 5 o maltractament a les dones, també als homes, no ens enganyem, a les advocades, als advocats, estan com fartes i tenen com una actitud horrorosa d'acord? O sigui això per començar, horrible l'actitud i el tracte amb les persones. Horrible també la voluntat de ser entenedora i entenedor cap a la persona que en aquell moment està plorant i estava amb una magdalena allà i que no s'assabenta de res, d'acord? “*En plan*”, quan pregunten al principi no? la dispensa de declarar, no? pel fet de ser parella, es que citen l'article de la LECrim i la senyora, què? què? “*Te mira la senyora como diciendo “¿qué dice?”*” És que el vocabulari jurídic l'has d'agafar... Clar, però si tot jutge es dedica a això, “*no le digas a la señora, que está llorando, no le cites la LECrim, mira como es su marido, todavía su marido, usted tiene derecho a no declarar*”. Algunes ho poden fer però... Les ganes de tractar amb les persones malament i després exactament això és que no

segueixen el que diu la llei o sigui prevaricar. [...] No segueixen el que diu no diu només la vida i la integritat física, diu també la integritat moral.» (A4)

«Hi ha jutges que estan molt però n'hi ha d'altres, hi ha d'altres que no sé, en comptes de persones sembla que siguin expedients.» (A5)

«Jo crec que generalment és molt dolenta, generalment crec que es minimitza molt el tema de la violència, crec que es qüestiona a les víctimes, se les revictimitza, crec que no se li dóna importància a la violència de gènere, se les culpabilitza pel que els passa, s'absolen coses que són clarament, que si fos qualsevol altre delictes s'els condemnaria, és a dir, un delictes de lesions personals hi hauria condemna amb les mateixes proves, en violència de gènere no, perquè es qüestiona molt el testimoni de les víctimes, però també crec que hi ha alguns casos, hi ha algunes excepcions a dir, que hi ha jutges i jutgesses que tenen una perspectiva feminista, que sí que volen lluitar contra la violència, castigar els culpables i protegir les víctimes i quan et trobes aquest tipus de jutges i jutgesses, jutgesses han estat gairebé totes, les coses canvien molt. La sensació per a les víctimes és molt més satisfactòria, més recolzades, llavors quan hi ha una resposta positiva del Jutjat, aquesta molt contundent, molt positiva, però generalment no, els Jutjats penals absolen, els Jutjats de violència no concedeixen ordres, no et nego que de vegades demanen ordres, que tampoc hi ha un risc o no sempre que et demanen una ordre has de donar una ordre, bé, crec que es pot una valoració de risc més adequada.» (A10)

S'ha de subratllar que Catalunya és la comunitat autònoma on es concedeixen menys ordres de protecció, i la preocupació de les col·legiades és latent a les seves respostes. Si més no, saben explicar a què es deu, totes posen el focus en la figura de l'autoritat judicial:

«Aquesta pregunta me l'han fet moltes vegades o jo me la faig també a mi mateixa. Jo, al final és... Al darrere d'un Jutjat hi ha una persona i aquesta persona, doncs, té la seva manera de veure la vida, la seva formació i forma part d'una societat masclista i, per tant, probablement tingui aquest biaix. Però no s'explica que hi hagin Jutjats on es deneguen el 90% d'ordres de protecció. Clar, la conclusió no és que les dones d'aquell Jutjat totes s'han tornat boges i en demanen, perquè jo he fet algun estudi que he fet personal sobre si és que les dones estan demanant més ordres de protecció en uns jutjats determinats o hi ha més denúncies, i no, no es correspon. És a dir, la mitjana de denúncies en aquells Jutjats és equiparable a les denúncies arreu i en canvi en un lloc

determinat se'n deneguen moltes. Doncs dependrà de amb la percepció del jutge o jutgessa que ho està fent.» (A3)

«Crec que hi ha hagut també com tendències no? creades també per alguns personatges mediàtics o que han tingut certa influència que ha generat una manera de fer, no? a Barcelona. Això una cosa i després l'altre que es cremen tant, jo crec que a Barcelona es veu tant, tant volum, que si ens sensibilitzen [...] La cosa aniria bé si hi hagués una mica més d'afecte pel tema. Crec que a Barcelona com que és “pim, pam” cada dia igual, “pim pam, pim, pam”, estan súper insensibilitzades i insensibilitzats.» (A4)

«De vegades penso que té a veure amb els jutges i jutgesses que et trobes, no pot ser una altra.» (A7)

«Depèn molt del jutge o la jutgessa, ho tinc claríssim, des de la meva experiència depenent del jutge que tinguis davant, les sentències o les resolucions de les ordres de protecció són molt diferents, depèn de la formació, la sensibilitat de la persona, del jutge o la jutgessa.» (A10)

6.6.3. L'actuació de l'assistència lletrada

Tal com s'ha expressat anteriorment, a l'advocacia li falta una empenta perquè es pugui considerar que està especialitzada en la matèria de violència masclista.

Respecte a la professionalitat, es guita una falta d'empatia que es podria traduir en la decadència de la sensibilitat:

«Has de posar alguna cosa més que la professionalitat i, si més no, l'has de posar sencera. No demanarem sensibilitat o vocació, però almenys professionalitat sencera [...] En matèria de violència tots els advocats s'atreveixen perquè com que no és una qüestió econòmica [...] Que pot tenir una repercussió, allò que té a veure amb la vida i les emocions de les persones sembla que sigui menys important.» (A2)

«No hi ha un manual de com tractar la víctima, que és un treball personal.» (A6)

«La sensibilitat també es desenvolupa.» (A5)

A més a més, l'advocacia hauria de tenir present que, a part d'assessorament legal, també han d'informar i acompanyar,

«No només entrar la mitja hora que entraràs després a la sala no? I l'has d'informar. Tens el deure de repetir totes les vegades que calgui la informació perquè està en un moment de molts nervis i no entén el procediment penal perquè el Dret és críptic i tu li

has d'explicar les vegades que calgui, la senyora ha de sortir d'allà sabent què tindrà. I si no ho entén perquè està nerviosa o perquè no s'assabenta gaire, perquè clar pot ser que... no? Que no sigui molt hàbil, no? Doncs li expliques totes les vegades que faci falta, li dones una targeta teva, li dius que pot trucar-te al despatx, o sigui un acompanyament que després no se senti penjada.» (A4)

«Seu, parla amb ella, a veure si la dona no es sap explicar, saps? Intentar rascar una mica més.» (A5)

«Has de veure que sóc una figura que acompanya, de veritat, una figura capacitada.» (A6)

També es troben a faltar advocats (homes):

«Presentem algun advocat home que no sigui l'advocat de l'agressor. Per què clar, l'advocat de l'agressor també fa violència.» (A2)

«D'haver, sí que n'hi ha, eh?! No molts, en l'últim congrés del Col·legi, què n'hi havia cinc o sis?» (A5)

Cal fer una especial referència al torn d'ofici, present en la majoria dels casos. A ulls de les entrevistades, falta formació i perspectiva de gènere.

A propòsit de la formació, els requisits⁶⁶ exigits, per entrar al torn de violència disten molt de ser draconians, quan en realitat aquesta severitat hauria de ser exigida:

«[...] La formació per ser advocat d'ofici de violències és d'unes hores determinades i en tens per tota la vida [...] Tenim un formació inicial i no... ningú obliga a una formació continuada. Per tant, jo crec que sí falta formació.» (A3)

«Falta la vocació de servei públic, de qualitat, garantia i respecte a les persones [...] I quan la dona se'n va a un advocat privat cobren honoraris molt alts.» (A4)

«Els curs d'accés a l'advocacia del Col·legi d'Advocats era...la primera sessió tractava de les denúncies falses, jo vaig flipar, no m'ho podia creure! És que no sé fins a quin punt el Col·legi n'és conscient.» (A6)

⁶⁶ Els requisits exigits es troben recollits en els webs dels diferents col·legis de l'advocacia. Es poden resumir en curs impartit pel propi col·legi i anys d'experiència en matèria civil. En aquest punt és imprescindible destacar l'entrevista feta a una advocada d'una entitat – (E9) - la qual va afirmar que «[...] a Tarragona, per donar-me d'alta al torn de violència masculista del torn d'ofici no demanen el certificat del curs de violència.»

En resum, l'assistència jurídica (gratuïta) hauria de ser, en tot cas, immediata i especialitzada i els col·legis professionals haurien de fer mostra d'aquesta implicació fomentant, per exemple, la formació continuada. En aquest sentit i amb una visió futurista, Carlos Ganzenmüller, José Francisco Escudero i Francisco Tusquets (2000) ja van assenyalar la necessitat:

«D'un torn d'ofici específic d'assistència immediata per atendre a les víctimes [...] Cursos especialitzats [...] i fomentar acords entre els Col·legis d'Advocats i Procuradors [...] Perquè els professionals siguin els mateixos en les dues jurisdiccions (civil i penal).»

6.6.4. L'actuació de les entitats especialitzades en violència de gènere

Les associacions d'ajuda a les dones⁶⁷ es presenten com un element clau en el seu procés de recuperació – abans, durant i després tant de la violència com del procediment judicial –, motiu més que suficient per a què la valoració de la seva actuació sigui positiva. Aquesta positivitat es desprèn de les respostes de les advocades. En són un exemple clar les següents respostes:

«Per descomptat que els hi recomano.» (A3)

«Sí que són molt positius i si les dones més o menys tiren endavant també en part és per aquests serveis.» (A4)

« Sí, jo sempre. Jo al psicòleg, sempre. Que vagin a un SIAD que tenen psicòlegs, que contactin amb associacions de dones. Del psicòleg de la Seguretat social oblida't perquè hi ha llistes d'espera i no tenen l'especialització. L'ideal és, aquí que tenim SIAD, aprofitar els recursos. Després també hi ha associacions de psicòlegs que per un preu no de mercat també presten servei. I la teràpia de grup. Que jo crec que els va molt bé veure a altres dones que estan en una situació similar.» (A5)

«Sí, sempre i ja no només en casos de violència de gènere, també en casos de divorci... Penso que hem de treballar de manera paral·lela sempre [...] Explico que existeixen.» (A7)

⁶⁷ Les funcions de les entitats queden especificades més àmpliament en el seu apartat.

Una de les crítiques a la Llei 5/2008 és que s’ha oblidat del món rural, els serveis han de ser de proximitat i la xarxa és més fràgil segons ens allunyem de les capitals de comarca. En aquest sentit ho expressa una de les advocades:

«És difícil trobar un espai on et facin acompanyament perquè cada cop hi ha unes llistes d’espera més altes. I a Barcelona que tens multiplicitat de serveis... “Ok”, però què passa a no sé quin poble perdut de l’Empordà? Saps? Tens una oportunitat, de vegades, només de vincular les dones a serveis. No s’està tenint en compte el territori, i “a més”, no s’està tenint en compte la interseccionalitat: les més joves ja ni denuncien... Apropar-te a la porta. Fan una cosa diferent. És que és l’Administració qui té l’obligació de vetllar, no som els administrats els que tenim l’obligació de rebre els nostres drets.» (A6)

6.6.5. La coordinació dels serveis/recursos

La postura de les advocades es materialitza en què existeix una falta de coordinació entre les/els professionals que intervenen en el procediment tot i que aquesta coordinació és més palpable entre els cossos policials i l’oficina judicial.

«Entre Jutjats i Mossos ha millorat molt. Per exemple el fet que la dona ja se’n vagi de la comissaria amb la data de l Jutjat de guàrdia doncs és una cosa que dius d’acord és fantàstic, no ha d’esperar que li notifiqui el Jutjat, no? Això està bé.» (A4)

«Entre tots no existeix. Hi ha coordinació entre un grup d’ells, però entre tots...» (A6)

«Molt poca, és burocràcia pura i dura però depèn molt del jutge perquè com que cada jutge és independent en el seu Jutjat [...] Amb la Policia no perquè ells investiguen de forma paral·lela. Una altra cosa és entre el jutge i l’agent de seguretat que espero que sí. Però depèn del Jutjat, tot el contrari, la col·laboració és molt minsa. De fet, en moltes ocasions, quan entrem a defensar a la víctima o a l’agressor, és igual, no sabem qui és el jutge. Entrem a una sala...ara sí perquè a Barcelona hi ha l’especialització però si te’n vas fora entres a la sala i hi ha dos persones: el Policia fiscal i el jutge però no saps qui és fins que no comencen a dir.» (A9)

«Imagino que “Policia – Jutjat” sí que tenen coordinació, però clar no ho sé, però imagino que sí i Jutjats amb advocats no hi ha coordinació.» (A10)

Dues advocades han remarcat que la coordinació *Policia – Jutjat* es podria millorar amb el simple fet que s’informi als Mossos de com ha quedat la situació:

«Els Mossos haurien de tenir un retorn de la informació.» (A5)

«I crec també el que ells sempre diuen és que ells no tenen cap retorn, a nivell D'indicadors de si s'ha de millorar quelcom" o inclús de si l'estat de les denúncies fan que es condemni o no.» (A6)

A trets generals, es troba a faltar una coordinació entre tots els operadors que intervenen en el procés (i més quan hi ha més d'un procediment), doncs seria una manera de combatre la victimització secundària.

7. Les entitats, associacions, fundacions i els serveis de l'administració pública especialitzats en violència masclista

Abans de començar, és necessari esclarir que en aquest col·lectiu ens trobem tant amb entitats com amb serveis. Pel que fa a les entitats, acompanyen a la dona que ha patit o pateix violència masclista amb l'objectiu d'aconseguir la seva recuperació i fer efectius els seus drets socioeconòmics i culturals.

Els serveis entrevistats són, per una banda, Serveis d'Intervenció Especialitzada. El SIE ofereix atenció integral i recursos en el procés de recuperació i reparació a les dones i filles/fills que han patit o pateixen situació de violència. També treballen la prevenció, la sensibilització i la implicació comunitària. Per altra banda, el Serveis d'Atenció, Recuperació i Acol·lida. El SARA es configura com un servei municipal que presta una atenció durant la infància, adolescència, i a dones i persones del seu entorn que viuen o han viscut violència masclista. També ofereix assessorament a professionals i a persones de l'entorn de les víctimes. Estan regulats al Títol III del Capítol IV de la Llei 5/2008, de 28 d'abril, del dret de les dones a eradicar la violència masclista. Tant les entitats com el serveis es troben situats arreu de tota Catalunya.

En aquest cas, les entrevistes es van fer a diverses professionals que integren les entitats i serveis. Aquesta professionalitat abasta l'àmbit jurídic, psicològic i social. L'avantatge d'aquesta composició multidisciplinària és que tenen una percepció més àmplia del que és la violència masclista i, per tant, poden fer costat a la dona independentment de la violència que hagi patit i amb independència que hagi denunciat o no. A més a més, aquest acompanyament el faran durant tot el cicle de la violència, és a dir, en la prevenció, la detecció i l'atenció i recuperació. Segons Jenny Cubells, Andrea Calsamiglia i Pilar Albertín (2010), continuar amb el procés judicial és més fàcil quan les dones es senten acompanyades.

7.1. La denúncia

Les dones que acudeixen a aquests serveis han denunciat i han demanat l'ordre de protecció en seu policial:

«Podríem parlar d'un quaranta per cent de les dones que venen, passen per un procés així.» (E1)

«Sí, la majoria de les dones que denuncien, sol·liciten una ordre de protecció, perquè ja se'ls informa des de Mossos d'Esquadra, o bé si prèviament venen aquí, a assessorar-se i a orientar-se amb la jurista del servei.» (E2)

«Probablement seria un terç de les persones ateses que hem portat que han demanat denúncia, no? Que han sol·licitat ordre de protecció i que han denunciat.» (E3)

«Normalment, han demanat ordre de protecció.» (E5)

Però també hi ha dones que són usuàries però no han interposat denúncia i no han demanat l'ordre de protecció. Aquest fet es deu, d'entre altres ítems, a la por, l'existència de descendència o la falta de xarxa:

«Tot depèn de la situació en què es troba la dona [...] Hi ha dones que tenen molta dependència emocional, que té por a fer un pas endavant [...] No totes tenen la mateixa intencionalitat amb la denúncia» (E7)

«Moltes que no inicien un procediment penal o no estan en el moment d'iniciar un procés penal. Aquesta és una decisió de la dona. Nosaltres l'assessorem i l'acompanyem.» (E10)

Així ho estableix l'estudi⁶⁸ de la Delegació del Govern per a la violència de gènere i la Fundació *Igual a Igual* en exposar que la mitjana en denunciar o exterioritzar la violència és de 8 anys i 8 mesos.

Per acabar, des de les associacions, igual que amb les advocades, es dona rellevància al contingut i redactat de la denúncia. Com a síntesi:

⁶⁸ MINISTERIO DE LA PRESIDENCIA, relaciones con las Cortes e Igualdad. (2019). *Estudio sobre el tiempo que tardan las mujeres víctimas de violencia de género en verbalizar su situación*. Disponible a:

http://www.violenciagenero.igualdad.mpr.gob.es/violenciaEnCifras/estudios/investigaciones/2019/pdfs/Estudio_Tiempo_Denuncia4.pdf

«[...] Dins de l'OAC que hi hagi persones especialitzades. És a dir, això és un mínim, perquè creiem... és que no té res a veure anar a Jutjats amb una denúncia o una altra, no?» (E3)

7.2. La valoració del risc

En general, les especialistes de les entitats tenen en compte tres grans factors⁶⁹: en primer lloc, a la dona, en plenitud, des de la seva percepció de risc, la seva vulnerabilitat (manca de xarxa, dependència econòmica, aïllament social...), existència d'un procés de separació i la criança de descendents. Després, també contemplen l'agressor (si hi ha una situació de gelosia, o bé és consumidor habitual d'alcohol i/o substàncies psicotròpiques) i, per acabar, la visió global de la història de violència viscuda (freqüència, agressions durant l'embaràs...).

Gràcies a l'estructura interprofessional, el personal de les associacions es poden desprendre de la seva subjectivitat professional i valorar de forma més amplia el risc. Totes les entrevistades afirmen que són les pròpies entitats les que poden valorar millor aquest risc, doncs passen més temps amb les dones encara que, malauradament, no és té en compte la seva opinió:

«Les professionals que fem acompanyament a les dones i que per tant coneixem més de primera mà quines són les seves pròpies experiències crec que tindriem moltíssim a dir.» (E1)

«Jo crec que serveis especialitzats en violència, que poden fer un seguiment d'aquesta dona.» (E2)

«Jo penso que els serveis d'atenció social.» (E4)

«Jo penso que qui té més vincle amb la dona, o sigui el servei que porta més temps acompanyant la dona també és el servei que pot tenir més informació. Però també transdisciplinari perquè després els Mossos d'Esquadra “*se van con que nosotras*” no sabem. » (E1)

«Serveis socials també pot tenir un bon coneixement.» (E10)

⁶⁹ Per més informació, disponible a:

http://salutweb.gencat.cat/web/.content/_ambits-actuacio/Linies-dactuacio/Serveis-sanitaris/Altres-models-anteriors-datencio-sanitaria/Abordatge-de-la-violencia-masclista/abordatge.pdf
http://dones.gencat.cat/ca/ambits/violencia_masclista/coordinacio/protocol_marc/

També manifesten que la valoració del risc policial feta per les OAC, majoritàriament pateix una manca de formació i de perspectiva de forma generalitzada. Això es tradueix en la incomprensió de la situació de la dona en el moment de fer la denúncia i en la incapacitat de veure més enllà del fet puntual i de recollir fets que la dona relata de forma superficial i que són potser més greus que el fet puntual que denuncien que és la punta de l'iceberg:

«La valoració del risc es fa en funció del que la dona està relatant en aquest mateix moment en què posa la denúncia i en aquest mateix moment que posa la denúncia potser està posant l'accent en elements que ella ha destacat o que l'han portat o mogut a interposar aquesta denúncia, però són molt diferents als que realment existeixen i als que podrien tenir-se en compte per avaluar el risc. La dona en aquest moment no els percep, no els explica, els percep després, els verbalitza després, doncs no és estrany que hagi posat la denúncia per un insult o perquè li ha ficat una dona a casa i després s'hagi deixat pel camí agressions, coses que en aquell moment ella no ha destacat perquè això és la gota que ha fet vessar el got. I aquesta valoració es fa sobre l'insult i no sobre el que hi ha darrera.» (E4)

«Moltes dones la tenen tan identificada, que no transmeten l'existència de risc.»(E5)

Tal com expressa una de les entrevistades, en una utopia, l'ideal seria que:

«[...] Hauríem de tenir un criteri de valoració policial respecte al risc, un criteri de valoració judicial respecte a la garantia de drets, un criteri de valoració social respecte a la situació d'aquesta dona, l'entorn que té aquesta dona, la família que té aquesta dona [...] Haurien d'interrelacionar-se aquestes valoracions de risc.» (E8)

Cal fer referència a una entrevista, ja que ha sigut l'únic cop en el qual s'ha anomenat els serveis d'atenció als homes per valorar el risc:

«Jo penso que s'hauria de comptar amb serveis d'atenció a homes per poder valorar el risc de manera conjunta... Serveis que atenen a la dona, serveis que atenen a l'home, i de fet ja hi han mesures de protecció administrativa.» (E9)

7.2.1. Definició de risc

Igual que amb les lletrades, de les entrevistes no s'ha pogut extreure una definició de *risc*. La falta de descripció és un espill del que entenen les dones:

«Les dones tindrien molt a dir... Les dones no tenen aquesta consciència de risc.» (E1)

«Hi ha una part que té molt a veure amb el grau de consciència de risc que té aquesta dona.» (E3)

«La dona potser en aquell moment no està en condicions d'entendre el que signifiquen paraules com risc o el que significa per a ella tot el procés judicial. I potser si que en aquest primer moment i abans de prendre determinades decisions, hi hauria d'haver el temps suficient perquè la dona fos auxiliada des del punt de vista psicològic per prendre les decisions adequades. Perquè aquest concepte de risc que és el que més es té en compte a l'hora de prendre la decisió sobre l'ordre, aquest concepte de risc és el que en moltes ocasions les dones no el troben, perquè viuen la violència i estan immerses en ella, tot i que el risc real elles no són capaces de valorar.» (E4)

Com a recapitulació, des de la perspectiva de les entitats, el sistema policial, judicial i social s'ha oblidat que és la dona qui:

«ha de començar a elaborar quin és el risc, ja que forma part del procés d'identificació i desvinculació de la violència.» (E4)

7.2.2. El qüestionari

De manera global, les persones entrevistades veuen el qüestionari com:

«[...] Un programari específic, també té una part de quina és la valoració del propi agent, no?» (E3)

Aquest ítem de preguntes, novament, queda suspès. De nou es denuncia que només es valora l'agressió física greu, i que la valoració d'aquest risc sempre és baixa o inexistent:

«L'única cosa que es valora en alguns casos és un risc d'amenaça de mort no? O el risc d'una agressió física que pot portar a la mort llavors nosaltres entenem el risc de violència com una qüestió bastant més àmplia i no es contempla per a res.» (E1)

«La valoració de risc de Mossos, a vegades, podria millorar-se, jo crec, perquè hi ha situacions que des d'aquí hem pogut veure que posen que el risc és baix i, una vegada nosaltres ho analitzem i parlem amb la víctima, la dona, o fins i tot en el propi jutjat veuen que el risc és més elevat.» (E2)

«No és correcta perquè s'utilitzen inputs que fan que la conclusió, en un 90% de casos, sigui de risc baix.» (E5)

«No, la valoració del risc has de tenir sort, que el mosso que t'atengui o la mossa, per fer la denúncia, en sàpiga de fer la valoració del risc. Perquè pot pensar això, moltes coses pot pensar, que la dona no s'està expressant bé, que això és un fet que només és puntual d'aquell dia, no analitza bé, perquè no ho sap que és la violència masclista, no?» (E9)

En paral·lel al QVRP, les entitats tenen el seu propi protocol. Així ho manifesta una de les professionals:

«[...] Els serveis utilitzen el RDV⁷⁰ de l'Ajuntament de Barcelona, que són les preguntes que hem fet tota la vida [...] Una miqueta més ordenades [...] El RVD el que va fer va ser sistematitzar-les i, sobretot, passar tot un procés de validació científica [...] Són les preguntes que t'ajuden a saber quina és la situació de risc que hi pot haver.» (E3)

7.2.3. Recursos

Des del punt de vista de les entitats, el sistema necessita més recursos per poder valorar de forma correcta el risc:

«Podríem dir que falten recursos, però crec que abans de recursos el que falta és una intencionalitat. Fer una mica el seguiment perquè em sembla a mi que a molts dels casos no es fa cap tipus de seguiment.» (E1)

«Sí, tant humans com econòmics, sobretot, humans.» (E2)

«De tot: econòmics, materials i humans.» (E5)

Fora d'aquesta línia ens trobem amb dues respostes les quals volem destacar. La primera, perquè no creu que es tracti d'una manca de recursos i aposta per potenciar els existents:

«Jo no sé si fan falta recursos o s'han de distribuir els que ja hi ha [...] Tenim gent molt potent treballant, és una particularitat d'aquí del territori [...] Els més qualificats potser són els que primer peten, no? Llavors, posem energies en potenciar el que ja tenim, en formar la gent que tenim.» (E6)

⁷⁰ RVD-BCN és el Protocol de Valoració del Risc de Violència de Parella Contra la Dona. Disponible a:

<https://ajuntament.barcelona.cat/dretssocials/ca/bones-practiques-socials/rvd-bcn-protocol-de-valoraci%C3%B3-del-risc-de-viol%C3%A8ncia-de-parella-contra-la>

La segona, perquè nega categòricament la falta de recursos i posa l'èmfasi en millorar la denúncia:

«No, jo crec que segurament el que potser ens faltaria és saber que la denúncia és una eina més segura en aquest cas [...] Que la denúncia estarà ben atesa.» (E3)

És necessari mencionar que, segons l'informe *Diagnosis de la Xarxa d'Atenció i Recuperació Integral per a les dones en situació de violència masclista*⁷¹ hi ha una decadència de recursos que provoca el desgast professional.

7.2.4. La formació i la perspectiva de gènere

Des de la perspectiva de les entitats, falta formació en relació amb les violències i és aquesta mancança la que comporta l'absència de la perspectiva de gènere. Les seves respostes no posen el focus només en el sistema policial i judicial, sinó que aquesta carència també afecta a l'advocacia i, fins i tot, a les pròpies associacions. Per posar uns exemples:

«[...] No és un requisit indispensable... no és un requisit estar format en violència, aleshores, és com treballar en alguna cosa que no cal estar format, és una mica estrany, no? [...] Falta moltíssima formació. Al final treballar en violència et porta necessàriament a tenir perspectiva de gènere.» (E1)

«Nosaltres sempre els hi diem “tu vius en una cultura que és patriarcal i que és masclista, per tant, precisament, la formació, no? Tenir aquesta perspectiva de gènere el que fa és ser més objectiu, és com equilibrar, no? La cultura en la que vivim”. Però continua sent difícil.» (E3)

«Ens falta formació. Continuament ens falta formació. La formació ha de ser mantinguda.» (E8)

Val la pena dir que en una de les respostes arrisca per un altre concepte, el de mirada feminista. Crida l'atenció, ja que l'entrevistada no els entén com a sinònims⁷²:

⁷¹ Disponible a: http://dones.gencat.cat/ca/ambits/violencia_masclista/estudis-ambit-violencias-masclistes/diagnosis-xarxa-atencio-i-recuperacio-dones-vm/

⁷² Hi ha diverses escriptores feministes que utilitzen els dos termes com a sinònims. Un bon exemple és Marcela LAGARDE (1996): “*Perspectiva de gènere és sinònim d'enfocament de gènere, visió de gènere, mirada de gènere i conté també l'anàlisi de gènere. En certs llenguatges tecnocràtics s'arriba a parlar de la variant gènere (com si el gènere fos una variant i com si pogués compatibilitzar dues perspectives epistemològiques tan diferents: un positivista i l'altra historicista). Se l'anomena també el component gènere i s'homologa al component medi ambient, a al component salut, etc.*” (p.1)

«Mirada feminista, no sé si perspectiva de gènere, mirada feminista [...] Quan jo dic mirada feminista perquè crec que la valoració del risc ha de contemplar que hi ha dones que mai van a posar una denúncia. I no la posaran, no només perquè estiguin en situació administrativa irregular i desconfiïn totalment del sistema jurídic de l'estat espanyol o de la Policia o perquè pertanyin a altres comunitats amb altres dinàmiques de gestió de conflictes o perquè el seu sistema ideològic, polític i de valors no els permet ni creure en el sistema judicial i en la interposició de denúncies amb les persones que tenen un tipus de vincle o amb la resta de les persones, perquè no creuen en el sistema penal».

(E4)

Aquest col·lectiu també afirma que els agents continuen perfilant els estereotips de *víctima – agressor ideal*:

«I després hi ha també un sistema de classe, no? Que és molt clar [...] Si hi ha un tema de classes més alta o més cultural, hi ha una part que costa de creure, no? Potser és una harpia que vol fer-li molt mal [...] Quan ells són molt agradables, amb un nivell cultural important [...] És tan pervers [...] Aquesta víctima perfecte. I que es viu amb molta resistència. La sensació és que es viu amb resistència. O sigui, és que el mite de l'engany de la dona continua sent molt potent. O sigui, “aquesta dona m'està enganyant”, no? Són sensacions, eh. I això costa també de canviar-ho a la xarxa. Una de les coses on jo insisteixo més quan dic “lo” del treball de cas és que el treball de cas s'ha de fer bé, amb una bona metodologia, perquè si no veus com els equips, a la mínima, acaben valorant què t'ha dit a tu, què m'ha dit a mi, i si t'està dient el mateix i si menteix. Perquè, “bueno”, forma part de la nostra cultura, no? I el tema de la “serpiente, de la manzana”, la mentidera... És una cosa brutal, no? I, llavors, molts cops gira al voltant de si aquesta dona menteix, perquè és una harpia i li vol fer la vida impossible a l'altre.» (E3)

«[...] és el càstig i la sanció cap a les dones que són transgressores.» (E4)

«Si és una dona amb molta força, no és una víctima de violència. Si és una dona que plora molt, si és una víctima de violència.» (E8)

7.2.5. Unitats de valoració integral forense

La necessitat de la creació de les unitats de valoració integral forense també és una reivindicació de les professionals de les entitats, que també reconeixen que és una obligació legal que no s'ha desenvolupat.

«Seria una idea.» (E2)

«Sens dubte.» (E4)

Afirmen que serien útils per detectar i/o valorar altres tipus de violència:

«Sí, i en abusos sexuals, com hi ha a Barcelona que hi ha alguns centres.» (E6)

«Sí, [...] Sobretot amb la violència psicològica. No es fan bones valoracions i es queden penjades.» (E7)

En tot cas, i a diferència de la resta de col·lectius entrevistats, les entitats assenyalen que aquesta utilitat va associada a una formació (recordem que tant les advocades com el Poder Judicial demanaven la seva existència sense cap tipus de requisit):

«Seria interessant sempre que fossin unes unitats formades amb professionals formats i realment amb la intenció de treballar en pro d'eradicar la violència masclista, perquè si no és un altre recurs més.» (E1)

«Per nosaltres que hi pugui haver una unitat que pugui valorar seria lo ideal. Evidentment, ha de tenir formació.» (E3)

7.3. La valoració de les ordres de protecció

7.3.1. Objectius de l'ordre de protecció

En paraules del CGPJ⁷³, l'objectiu de l'ordre de protecció és oferir a la dona «l'estatut de protecció integral⁷⁴» mitjançant la resolució judicial que contemplarà les mesures penals, civils i d'assistència social.

7.3.2. L'actuació del sistema judicial en l'atorgament/denegació d'una ordre de protecció

⁷³ Disponible a:

<http://www.poderjudicial.es/cgpj/es/Temas/Violencia-domestica-y-de-genero/La-orden-de-proteccion/>

⁷⁴ La condició de víctima es va desvincular del procés penal amb l'arribada del Real Decret Llei de 9/2018, de 3 d'agost, de mesures urgents per al desenvolupament del Pacte d'Estat. En aquesta línia es troba tant la normativa catalana, Llei 5/2008, de 28 d'abril, del dret de les dones a eradicar la violència masclista, com la comunitària amb el Conveni del Consell d'Europa sobre prevenció i lluita contra la violència contra les dones i la violència domèstica (Conveni d'Istanbul).

Les professionals opinen que el sistema judicial està emmetzinat per la cultura patriarcal que l'envolta i que, per tant, està suspès.

Les raons per les quals el sistema judicial hauria de millorar són: manca de sensibilització, la invisibilització d'altres violències i falta de paral·lelisme amb la societat.

Per una banda, li falta tant l'empatia com l'enteniment per entendre que cada cas s'hauria de mirar de forma particular, i no caure en l'error d'enquadrar la violència masclista en unes casuístiques taxades. N'és un bon resum:

«[...] Com tres casuístiques, no?, en les que es donava. U, quan tenies una lesió molt greu, clar, no? No en tots els casos tampoc, eh, però en la majoria quan tenies una lesió greu. Una segona tipologia que es donava, “*bueno*”, que eren els casos que es donava més, no? I és obvi, que és quan ells s'inculpaven. És a dir, quan ells, clar, teníem casos on ells havien sigut violents amb els Mossos, violents amb el jutge o jutgessa, que havien contestat malament [...] ? O perquè ells minimitzaven: “home, sí, he fet això, però no és tan greu”, saps? Aquest tipus de qüestions, diguéssim. Així que o justifiques o t'enfades, no? I després, els que havíem pogut preparar una mica, els que era una dona que el seu testimoni era com molt creïble, no? No per la preparació, sinó “*bueno*”, per aquestes circumstàncies que es donen, que generen aquesta credibilitat del testimoni.» (E3)

Per altra banda, el sistema ha invisibilitzat altres tipus de violència:

«En violència psicològica he vist més denegacions.» (E2)

«La física és la reina, tota la resta, violència econòmica ni t'ho plantejis, no existeix. Social, tampoc. Psicològica, si l'encaixem a una coacció o a un assetjament “*bueno*”, depèn.» (E7)

«Veiem més fàcilment ordres de protecció vinculades amb violència física que no a violència psicològica [...] Ordres de protecció vinculades a una agressió sexual no les estem veient.» (E8)

Per acabar, el sistema judicial s'ha quedat enrere respecte la societat. Hi ha una demanda d'ajuda de les dones que pateixen violència masclista, però el sistema judicial no ha escoltat el missatge, motiu pel qual s'ha convertit en una part important de la violència institucional. N'és una mostra:

«[...] La societat s'està responsabilitzant, no? [...] Les dones no entenen res, veuen un munt de campanyes publicitàries que estan súper protegides, de que “dona denuncia, dona denuncia” i la majora et diuen “si algú m'hagués explicat pel que havia de passar, no hagués denunciat”.» (E1)

7.3.3. Les proves

La violència masclista s'exerceix en un context d'intimitat, per la qual cosa la part probatòria és gairebé inexistent. Normalment només es compta amb la declaració de la dona i, a ulls de la justícia, aquesta no sempre assoleix el grau de veracitat⁷⁵ necessari; una veracitat que no es demana en altres tipus de delictes:

«No em pots estar demanant a mi que declari igual si m'ha robat la cartera un tio que no conec de res i que no és res de la teva vida, saps? A que declari en contra d'algú amb qui tingui fills, que m'he estimat, que he intentat que no sé què.» (E3)

Per les entitats, l'informe mèdic adquireix rellevància, tot i que aquesta hauria de recaure sobre l'informe de les professionals de les associacions:

«[...] Els informes del tipus [...] Psico-social, no? Que és de relat, és explicar allò que durant *x* visites, t'ha explicat.» (E3)

«*Els informes de lesions són decisius a l'hora de concedir una ordre de protecció?*: Sí. [...] «Les ordres de protecció s'estan regint quasi, bàsicament, per l'informe forense.» (E4)

7.3.4. Factors a tenir en compte a l'hora de concedir o denegar una ordre de protecció. Els factors vulnerabilitzants

Com s'ha mencionat anteriorment, les associacions valoren tres factors primordials: la dona, l'agressor i la història de la violència viscuda. Com a factors vulnerabilitzants s'han destacat l'existència de descendència, la nacionalitat de les parts i la denúncia creuada.

⁷⁵ La jurisprudència ha establert tres requisits a la declaració de la dona. Mirar epígraf 3.3 – col·lectiu advocades.

Pel que fa a les/els filles/lles, entenen que són essencials per l'atorgament. Com a expressió d'aquesta idea:

«Jo penso que la protecció superior del menor va per sobre de tot el que pugui passar.»
(E4)

La tònica general envers la nacionalitat de les dues parts és que és un indicador clau:

«Sí trobo diferències i trobo que el tema de la nacionalitat està per sobre de qualsevol categoria, no? [...] La majoria de dones que tenen una ordre de protecció és perquè l'agressor és de fora, una persona migrant, no? És una persona del Marroc o d'Amèrica Llatina... És una tendència que la portem observant sobretot en els últims dos anys.»
(E1)

«Home, la nacionalitat és claríssim. Clar, potser tot el tema de Llatinoamèrica hi ha una part important de “perquè la cultura és molt de *culebrón*”, que si la manera com viure l'amor, que si beuen o si no beuen...” No? I després altres estereotips que afecten, per exemple, a les dones marroquines al revés. En el sentit de dir “*pues claro*”, clar que ell és un desgraciat.» (E3)

«Si una dona “a més” de que està patint una violència, “a més” ve d'un altre país, que ja no s'aclareix per l'idioma, pelque sigui, i no se li posen els mitjans, no es posa una traductora... països amb altres costums... tot això es va acumulant.» (E9)

«A veure. Aquí tothom és racista, vull dir com autocrític, els Jutjats encara més. Jo si que penso que hi han diferències, i si que penso que per exemple, “*si me meto en el mundo islámico*”, també hi ha islamofòbia, si que penso que també... Gitanes també... Han de tenir un “*parte médico brutal*”, molta perillositat per donar l'ordre de protecció.» (E10)

Amb relació a les denúncies creuades, són utilitzades per restar credibilitat:

«[...] És com qui denuncia primer, desacredita a l'altre.» (E3)

«En les denúncies creuades sí que trobem diferències.» (E8)

Cal fer referència a què només una entitat (E8) ha negat que aquests factors tinguessin influència a l'hora d'atorgar o denegar una ordre de protecció. Tan sols ha trobat diferències respecte les denúncies creuades.

7.3.5. L'eficàcia de l'ordre de protecció

Les respostes van demostrar una diversitat d'opinions. D'un costat, estan les que pensen que l'ordre de protecció és una eina amb molta potència:

«Bé, no sé si parlaria d'eficàcia però sí que és una eina que té molt poder.» (E1)

«Crec que està bé i a la majoria de casos, sobretot quan es treballa bé en xarxa a les poblacions.» (E3)

«Home jo penso que en un percentatge alt són eficaces. Els que les trenquen són casos de feminicidi o intent de feminicidi per mi.» (E1)

«Bueno, el retira bastant, a l'agressor.» (E10)

D'un altre costat, estan les que manifesten la ineficàcia de l'ordre de protecció:

«Es concedeix l'ordre de protecció però després falta informació i falten mitjans humans perquè sigui efectiva.» (E2)

«No crec que el sistema policial i jurídic, ho dic amb tot respecte, judicial, no d'advocades, estigui preparat per acompanyar els processos de recuperació [...] Ho veig com que són dos mons paral·lels [...] Evidentment no són del tot eficaços per la manca de pressupost.» (E4)

«Per mi no és una garantia d'absolutament res [...] Per mi, l'ordre de protecció hauria de tenir una dotació de recursos humans i materials. És a dir, s'ha de fer un seguiment important sobre aquella dona.» (E5)

«No, no sé perquè han de ser temporals, o sigui, aquella idea de que el risc és només en aquell moment [...] Potser no és suficient garantia [...] Perquè per algun motiu tantes dones no presenten denúncia.» (E8)

Finalment, ens trobem amb les que defensen que l'eficàcia depèn de l'agressor:

«Hi ha un tipus d'agressor [...] Narcisista [...] Menteixen molt bé [...] No s'arriscaran a saltar-se-la [...] És com "el meu benestar passar per sobre de tot" [...] Hi ha aquell tipus de persones que és "a mi la meua vida no m'importa", és a dir, "jo sento que no puc viure sense tu o que el que m'has fet és tan greu que encara que et mati i em mati, encara que estigui 40 anys a la presó.» (E3)

«Depèn del cas. Jo crec que depèn de l'agressor. Hi ha més maquiavèl·lics de: "la tinc a 600m, em fico a 650 de casa teua", i truca mossos i li diu: "estic a 650, més de 600", i

mirar-te des de la finestra... “*estoy aquí y puedo llegar a ti*” [...] Casualitat que tenen una posició econòmica i socio-formativa mitjana alta i saben com parlar-te.» (E6)

«Depèn... El perfil de l'agressor. Hi han agressors que no han tingut contacte amb l'àmbit judicial encara. Una denúncia per si sola, o una ordre de protecció té un efecte dissuasiu o d'autocontrol, que això fa que es mantingui la por [...] I aquell que està molt familiaritzat amb una situació o un continu de violència que ve d'una parella o d'una altra que... L'agressor és agressor sempre, llavors “*lo que hace es cambiar de víctima*”.» (E7)

Per concloure, qui millor pot valorar l'eficàcia de l'ordre de protecció, és la dona:

«Les dones es poden expressar bastant bé si senten que l'altre farà cas.» (E3)

En l'àmbit de la modificació, destaca tant la falta d'humanitat com la de recursos:

«Doncs jo modificaria que també es tingués en compte els efectes de la violència i com aquests efectes tenen uns perjudicis [...] En la vida de les dones [...] I en l'entorn més proper.» (E1)

«Els Jutjats [...] Jo crec que pel fet d'anar ràpid, de vegades, no s'informa prou.» (E2)

«Major pressupost per dotar-les.» (E4)

«Les ordres de protecció haurien d'estar encaminades a controlar l'agressor. Si controles l'agressor ja no tenim problemes. Les dones ho viuen a vegades també com un llast. Se senten com limitades elles.» (E7)

7.3.6. Valoració de les mesures: penals, civils, d'assistència i protecció social

L'interlocutòria de l'ordre de protecció pot establir tres tipus de mesures: penals, civils i/o d'assistència social. De les respostes es percep que les mesures civils no es tenen en compte: es pensa que es demanen per aconseguir avantatges, o bé equiparen a l'agressor amb un bon pare:

«[...] És aquesta cosa de voler tota l'estona preservar la figura paterna per sobre del bé i del mal.» (E1)

«[...] La gran desgràcia és quin règim de visites posaran a aquest home [...] Això a vegades és tot un tema de negociació que s'aguanta o que s'intenta sostenir, sobretot pel tema de les criatures. Perquè moltes dones senten, i “*bueno*” de fet és una realitat, que si

pots intentar negociar, entre cometes, doncs... Aquí hi han situacions súper abusives, eh, que l'altre no t'acaba passant ni un *duro*, que tens una custòdia que és tot per a tu i l'altre no ve ni els cap de setmana... Però clar, per elles al final és "m'aconsegueixo separar i tinc les criatures", no? Això passa en molts casos, i és una situació absolutament injusta.» (E3)

«[...] Continua estant la creença que s'utilitzen les ordres de protecció i que s'utilitza la resposta penal per aconseguir avantatges en les mesures civils. Això en els propis Jutjats de violència, a vegades, ho verbalitzen [...] No existeix cap procés per executar les mesures civils [...] Tampoc hi ha instruments perquè les visites siguin bones, la dona ha de fer una valoració positiva del pare, etc. I això, a vegades, inclús porta que renunciï a l'ordre de protecció amb lo difícil que és aconseguir-la.» (E4)

«Si hi ha menors d'edat, si es dona una ordre de protecció, ha de ser amb mesures civils. Perquè si no, l'ordre de protecció queda desvirtuada.» (E5)

7.3.7. Recomanacions de millora

Del repàs de les respostes es pot extreure que la millora del sistema policial i judicial hauria de tenir en compte a la dona:

«Que s'informés sempre a la dona.» (E3)

«Això de cara a una dona que encara està vivint en el xoc d'haver viscut l'agressió en concret, si intervé tota la maquinària policial i judicial, en el que repercuteix és a desvincular encara més de la seva capacitat de ser subjecte del que està vivint. O sigui, va en detriment que ella es faci càrrec de la situació, és a dir, que sigui conscient que juga un paper actiu dins d'aquest procés i aquesta és la clau per poder començar a treballar la desvinculació de la violència, com a subjecte que té capacitat d'identificar el que està passant i veure com sortir d'aquí. Aquesta part del paper del subjecte actiu és el que hauria d'anar acompanyat amb tota aquesta maquinària» (E4)

«Que les teves capacitats i competències personals siguin adequades per desenvolupar un treball específic.» (E4)

7.4. La seguretat de les dones

7.4.1. Definició de seguretat

Segons la Fundació SURT, la seguretat es podria definir com:

“Allò necessari per garantir el viure i conviure amb tranquil·litat de les persones. És un dret interrelacionat amb el dret a la llibertat d’expressió, de decisió i de moviment [...] Des d’una perspectiva de gènere està lligat íntimament a la llibertat de les relacions personals, de manera especial a l’esfera privada [...] Viure amb seguretat és viure sense violència.” (Fundació Surt, 2011, p.12)

A la pregunta, «Fins a quin punt creu que és important pel que fa a la percepció de seguretat de la pròpia dona el fet d’acudir a una associació especialitzada en violències masclistes?», les respostes es poden resumir en què les entitats són elements decisius:

«Fonamental [...] Sense un bon acompanyament hi ha ferides que no es poden tancar.» (E1)

«És molt important que ella estigui en algun espai on ella pugui anar treballant cada moment.» (E3)

«Per mi és important, sí, que entrin dins de la xarxa integral per la violència, perquè estan més cobertes a tots els nivells, psicològic, jurídic...» (E5)

«Jo crec que sí, es senten acompanyades» (E6)

«Quan entren aquí se senten acompanyades, cuidades, i això ja genera un ambient de seguretat personal.» (E7)

«Un treball d’empoderament, d’acompanyament.» (E10)

7.4.2. Com se senten les dones?

El sentiment de les dones es va modulant segons el moment en que es trobin.

En un primer moment, és a dir, abans de demanar l’ordre de protecció, els sentiments de desesperació, por o inseguretat hi són presents:

«Les dones estan insegures, mortes de por, confuses.» (E1)

«És una situació molt desesperada. Vull dir que, clar, tu estàs denunciant al teu company.» (E3)

«Desemparades.» (E7)

«Això els hi donarà un element de seguretat [...] Una garantia, una tranquil·litat.» (E8)

«Estan en un moment de vulnerabilitat màxima, per tant, com se senten. Jo entenc que hi ha por.» (E10)

També n'hi ha poques que se'n refien de la justícia:

«Jo penso que elles creuen que les protegirem [...] Que serà com un escut [...] Confien en el sistema, sí.» (E2)

«La que no ha trepitjat un jutjat, creu.» (E5)

Un cop que l'ordre de protecció s'ha atorgat, crida l'atenció que apareix el terme *seguretat*:

«Molt més tranquil·les. Tenir la sensació de tranquil·litat, de seguretat. Clar, no és un procés tan ràpid, però sí que és una eina fonamental per sentir [...] Una seguretat física i una seguretat individual.» (E1)

«Senten que poden tenir seguretat.» (E2)

«El sentiment és que està protegida.» (E5)

També cal esmentar que hi ha dones per les quals la concessió de l'ordre de protecció no és més que un reflex de credibilitat:

«Si tenia cap esperança, deixa de creure en el sistema judicial i també es posa en qüestió el seu propi relat, a si mateixa, i penso que això és el que és important.» (E1)

«El primer que senten és que hi ha una part de reconeixement, això és clau. I després, en general.» (E3)

«Aconseguir l'ordre té un efecte, que no és protegir, és: em creuen. Aquest és l'efecte positiu de l'ordre. Algú em creu, ja he transcendit.» (E7)

«Reconegudes, que és diferent que segures.» (E10)

En el que respecta a la denegació, es tradueix en un càstig per elles i en el pensament de que el sistema no les ha cregut:

«Bé, molt malament. Elles, la percepció que a mi em traslladen és que “No m'han cregut, l'han cregut a ell, i “sortirà de rositas”.» (E2)

«És molt frustrant quan tu t'atreveixes a denunciar i es denega...ostres, t'has atrevit, has tirat endavant i, clar, ho reps com un càstig.» (E3)

«De derrota, la sensació és de derrota i de doble càstig.» (E4)

«I pensen que no les han cregut, que s'arxiva tot.» (E7)

«La frustració és molt gran. [...] Elles senten que no se les han cregut [...] I a més a més tenen por i no saben què fer.» (E8)

Una de les entitats entrevistades parla de descontrol i procés d'alienació abans i després, diferenciant la petició i l'atorgament com a moment processal de la realitat de la dona, una vegada traspassat aquest moment, al seu dia a dia:

«Hi ha una percepció de pèrdua total del contacte amb el què és ella, amb el que està passant, una alienació en el propi procés de violència [...] Té a veure amb la confusió, però té a veure amb un procés de descontrol total, el sentir-te aliena al que tu estàs sentint.» (E4)

«Però també després [...] Jo no crec que millori el tema de la confusió i ni de prendre consciència de la situació [...] Com gestionar les trucades, com gestionar la pressió de la família, com gestionar les trucades als amics, com gestionar l'assetjament indirecte, doncs, a la feina o a les xarxes socials, al *Facebook*.» (E4)

7.5. El seguiment de les ordres de protecció

El seguiment de les ordres de protecció recau en el sistema policial i, en aquest cas, els protagonistes són els integrants del GAV.

Les respostes són diverses, però parlen de la importància de donar informació a la dona sobre quin és el seguiment, trucades i periodicitat, i posen de relleu com a qüestió principal el consentiment de la dona a aquest seguiment:

«O sigui, el que seria important, el que passa és que, clar, has de respectar també la dona, el seu procés, el seu moment [...] Llavors, assegurar que, efectivament, que en aquesta situació està acompanyada, psicològicament seria bàsic. [...] Si elles estan ben informades, no es donen cap ensurt cada cop que reben una trucada, etcètera, perquè clar el primer que pensen sempre és “ell ha fet quelcom”. » (E3)

«Clar, per nosaltres el seguiment és continu, no podem parlar d'un seguiment. O sigui les dones que estem atenent nosaltres al servei, el procés no s'inicia per una denúncia, ni

tampoc s'acaba per una denúncia, ni per una ordre de protecció. Vull dir que aquest procés pot durar dos anys, tres anys, fins que ella hagi recuperat la seva vida després de la violència [...]» (E8)

«Jo crec que una trucada telefònica molt de tant en tant, bé... Per ella sí que és important, i al final elles ho senten com: “d’acord tinc un instrument de protecció més”.» (E10)

En tot cas, igual que manifestaven les advocades, es denuncia una falta de coordinació en el seguiment que pot generar ofec en la dona, així com falta de recursos humans i materials:

«Jo penso que falten recursos humans per fer aquest seguiment, a la Policia, sí.» (E2)

«El que passa és que, clar, tu tens a les persones del GAV absolutament saturades.» (E3)

«Y bàsicament perquè... possiblement sigui per falta de recursos, falta de dedicació de temps, si és serveis socials qui està fent el seguiment.» (E4)

«Falten recursos humans, materials, etc., per fer aquest seguiment.» (E7)

«Perquè clar, si una persona que ha presentat una denúncia la truquen tants serveis, hi ha un moment, que la dona també es desborda, llavors clar, hi hauria d’haver una coordinació, de quin moment entra, en quin moment és necessari per a la seguretat, quin moment és necessari per al seguiment de justícia.» (E8)

7.6. L’actuació de les i els professionals

7.6.1. L’actuació dels cossos policials

Igual que passava amb el col·lectiu de l’advocacia, les professionals de les entitats valoren positivament l’actuació dels cossos policials:

«En general, no hi ha una mala valoració de cossos policials. Hi ha més mala valoració d’òrgans judicials, en la meua experiència, amb diferència.» (E3)

«Que tornem al mateix, depèn molt de... no és una qüestió corporativa, sinó que és una qüestió professional. [...] Si té formació i si aquesta formació sap aplicar-la...» (E4)

«És la institució que millor valoro i les dones també.» (E5)

«En termes generals, podríem dir que bé. Sempre hi han casos concrets, que dius “bueno”.» (E7)

«Jo ho valoro positiu [...] Però crec que tant uns com los altres... Algú hi ha, algú hi ha, que és molt paternalista i encara es figura com a home que ha de salvar a aquesta dona que ha presentat la denúncia que li van... Però són puntuals.[...] Però per regla general és que no tenim queixa.» (E8)

Tot i aquesta valoració positiva en termes generals, assenyalen de forma majoritària la falta de formació en els agents que intervenen, sobretot a l'hora de recollir la denúncia:

«Considero que no estan formats perquè no tenen formació, altres tampoc tenen sensibilitat [...] Crec que tenen una visió molt reduïda de la violència.» (E1)

«Els hi falta formació, sensibilització i perspectiva.» (E2)

«Jo crec que falta molta formació. No truquen als advocats, perquè pugin les dones ser assessorades abans de presentar una denúncia [...] La formació ha de ser transversal a tot, i els agents de la Policia Local també han de conèixer. O sigui no només els Mossos d'Esquadra, sinó també tots els agents, perquè al final qui treballa la violència?» (E10)

Les entitats també critiquen les actituds dissuasives que practiquen una part dels Mossos d'Esquadra, quant a dissuadir a les dones a l'hora de denunciar amb assistència lletrada, explicant que el temps d'espera pot ser d'hores, com també ens traslladen que en ocasions els cossos policials es neguen a recollir la denúncia davant dels fets explicats per la dona perquè narren una violència que no és física, o perquè quan és física, és de fa temps o no hi ha informe de lesions:

«[...] El Mosso o Mossa “de torn” que li diu que sense un informe de lesions no posi la denúncia, que no anirà enlloc [...] I que se li digui que això “arribarà a un port o no arribarà a cap port” és una cosa molt comuna [...] És estrany trobar una bona praxis, de dir “vaig anar i em van informar de tots els meus drets.”» (E1)

«[...] Falta homogeneïtat en els Mossos, depèn de qui et toqui.» (E3)

«Normalment, quan hi ha violència psicològica, per mi la salut mental és molt important, i la violència psicològica minva molt la salut mental. Per mi és un atac contra la integritat psicològica. No donen ordre de protecció. De fet, l'últim cop que vaig anar a denunciar per un tema de violència psicològica, “Bueno”, va sortir un mosso que no volia recollir la denúncia. De fet, la dona em va dir “Si no estás tú, me voy”. No volia recollir la denúncia. “Pero ¿cuándo la agredió?” Y digo “bueno, en junio”. “Pues,

entonces, ¿para qué viene a denunciar?». Això un mosso. He de dir que no és lo habitual, però a vegades et trobes amb professionals així. Vaig estar esperant una hora i mitja amb la dona.» (E5)

«Falta molta formació. No truquen als advocats, perquè pugin les dones ser assessorades abans de presentar una denúncia. [...] No l'estan aplicant [...] En tot cas li donen la informació: *“Y es que tardará mucho el abogado en venir, no vale la pena”*.» (E10)

Respecte a la coordinació entre cossos policials, opinen que aquesta és deficient i que potser es tracta d'un tema de competències. N'és un bon resum la següent resposta:

«Jo penso que no. Si una dona posa una denúncia a la Guàrdia Urbana, penso que es queda allà i a Mossos també [...] M'imagino que és un tema de competències o fins i tot de falta de coneixement.» (E2)

«Sí, bé, sobretot que hi hagués major acompanyament en la coordinació evidentment, doncs, per exemple, els agents de la Policia Local que són més de proximitat, en el seguiment.» (E4)

«No hi ha gaire coordinació [...] En un cas, que hi va haver un episodi de violència al carrer, que ho va veure la Policia Nacional i va aixecar atestat. Clar. Això si no m'ho diu la clienta, Mossos no en tenia constància.» (E5)

7.6.2. L'actuació de les/els jutgesses/jutges

Des de les entitats es valora críticament l'actuació dels jutges i jutgesses, lligant aquesta actuació deshumanitzada a vegades amb la falta de formació, de sensibilització i de perspectiva de gènere:

«Torno a assenyalar la manca de formació i la manca de sensibilitat i la manca també d'habilitats per tractar un tema com el de violència, no? De la manera com es dirigeixen a les dones, com la interpel·len, com ... o sigui sol ser una experiència bastant traumàtica per les dones.» (E1)

«Depèn. He vist jutges que tenen una perspectiva de gènere i, per tant, una sensibilitat, coneixen què és la violència masclista i, aleshores, actuen d'una determinada manera amb el tracte a la víctima. I, si no la tenen, doncs tenen un tracte més sense aquesta perspectiva.» (E2)

«Ostres, continues trobant persones molt dèspotes, molt incrèdules... [E: *Personatges, no?*] Sí, sí. Molta *supèrbia*... En el cas d'algunes jutgesses, molta al·lèrgia cap a

aquesta “victimitis”, com cap a “s’està fent vostè la víctima”. Faltes de respecte directament.» (E3)

«Doncs, en moltes ocasions mínima, sobretot quan les dones no van assessorades, perquè potser una dona ha patit violència habitual i no l’ha denunciat, i l’últim episodi és que la seva parella ha sacsejat el nen. Això és el que li donaria l’alarma [...] El jutjat no es qüestiona si hi ha hagut violència prèvia o no, o si la dona vol dir que hi ha hagut violència. Abans, hi han jutgesses (especialment jutgesses), que diuen “Aquí no es parla d’això” o “Vostè només ha denunciat això. Si vol denunciar violència habitual, vagi i denunciï.» (E5)

La falta de formació i la presència moltes vegades inconscient d’estereotips, la celeritat del procediment de sol·licitud i concessió de l’ordre de protecció fa que la judicatura no tingui consciència que cada dona necessita el seu temps. A més a més, també haurien de considerar que no es tracta d’un delictes comú, ja que l’agressor és una persona coneguda.

Per tant, la presa de decisió ja és més complicada i, un cop presa aquesta decisió, l’actitud durant el plet pot no ser constant, ja que poden influir altes variables com ara la por, la presència de filles/s, la dependència econòmica i/o emocional o la falta d’assessorament jurídic i/o psicològic.

El Dret Processal està en conflicte amb les dones que pateixen la violència masclista: la celeritat provoca que tot es simplifiqui a l’últim fet i, consegüentment, s’oblida tota la història que hi ha al darrere.» (Gisbert, 2018)

Algunes persones entrevistades consideren que aquesta formació/sensibilització ha millorat. Per posar un exemple:

«La sensibilització en els Jutjats, els jutges que estan als Jutjats de violència, sí. Vull pensar que està millorant, ara fan un curs d’especialització que abans no feien.» (E2)

Algunes respostes afirmen que el sexe de qui està jutjant influeix:

«Jo prefereixo que em toqui un jutge que no una jutgessa en matèria de violència, i això a les dones els hi crida molt l’atenció. Els homes tenen més sensibilitat que les dones, no sé per què [...] . A vegades, ho hem parlat en comitè de professionals, per què les jutgesses de violència són més dures amb les dones. És com la necessitat de què no se’ls vegi certa benevolència, no sé com explicar-ho, perquè és bastant generalitzada l’opinió de que les jutgesses són més dures amb les dones que els jutges homes, tenen més

paciència amb ella . “*No me llores...*” Són bastant més dures que els homes, llavors, jo prefereixo jutge que jutgessa.» (E5)

Cal remarcar una resposta que es surt de la tònica general:

«A la nostra demarcació podem dir que els jutges de violència estan molt conscienciats i atorguen bastants ordres de protecció.» (E7)

Les diferències percentuals que hi ha entre partits judicials a l'hora de concedir/denegar les ordres de protecció, en general, sorprenen a tots els sectors entrevistats i, des de les entitats, apunten com a raons l'especialització, la/el jutgessa/jutge i el desbordament de feina que provoca una insensibilització vers la violència. En general, però, la sensació és que qui jutja és una persona i, com a tal, depèn de cadascuna. Això ens porta conseqüentment a posar de relleu la importància de la formació i la sensibilització, perquè les jutgesses i els jutges s'han socialitzat amb uns patrons, uns estereotips, unes institucions que qüestionen i penalitzen les dones, i l'educació, la formació, és l'eina amb la que es pot combatre això. Si no existeix la formació, la reproducció d'aquests prejudicis continuarà:

«No ho sabria bé, ens té una mica “a quadres” la situació perquè no entenem bé quines són aquestes raons.» (E1)

«Jutjat de Violència opera de dilluns a divendres, els caps de setmana hi ha els Jutjats de guàrdia i, de vegades, es deneguen per això, perquè no està especialitzat [...] Per l'empremta del jutge i el fiscal que et toca i el nombre de denúncies que es presenten. Si el nombre de denúncies és més gran, hi ha com una major insensibilitat.» (E2)

«Jo crec que pel desbordament. O sigui, el jutjat més desbordat, en dóna menys.» (E5)

«Per les persones que l'apliquen.» (E6)

«Hi ha jutges que són molt garantistes en quant a limitacions de Drets Fonamentals respecte de l'agressor [...] Altres jutges sí que tenen molta més perspectiva de gènere [...] És una percepció subjectiva en la formació que tenen cadascun. Jo crec que és més aviat individual, el fet de concedir ordres de protecció, és el jutge en sí, en concret que la dóna o no la dóna.» (E7)

«L'element objectiu del jutge també està en dubte.» (E8)

«Un jutge, una jutgessa: un persona “*de carne y hueso*”. No fan el protocol de valoració del risc forense, llavors aquesta persona fa la seva pròpia valoració. Llavors clar, no hi

ha uns elements subjectius per tota una comunitat autonòmica, no? [...] No hi ha una conceptualització de la violència.» (E10)

7.6.3. L'actuació de les advocades/advocats

La valoració que des de les entitats es fa de l'actuació de l'assistència lletrada és que hi ha de tot, amb independència que siguin d'ofici o privats, i tot i que són més d'ofici que privats, la mancança que des de les entitats es posa de relleu en la seva actuació torna a ser la mateixa que respecte dels altres: la falta de formació, de perspectiva de gènere i de sensibilitat:

«Ens trobem una mica de tot [...] Però també és una falta de formació.» (E1)

«Malgrat que hi ha un curs específic de violència de gènere [...] Falta anar més enllà i parlar de perspectiva de gènere.» (E2)

«Tot i haver-hi un torn específic de violència de gènere on els advocats han fet un curs especialitzat, faltaria fins i tot anar més enllà i parlar de la perspectiva de gènere.» (E2)

«No la faig negativa, però tampoc puc fer una valoració positiva, perquè depèn moltíssim de cada professional. [...] El que hem de treballar és una miqueta més el poder transmetre a les dones la confiança de que el transfons jurídic positiu els arribi a elles [...] Que potser ser formats una mica més en saber explicar-li el procés perquè la queixa general de la dona és: “*que no sé nada, es que no me forma*”, però en realitat després, no és que no sàpiga res, que no és que no l'informi, és simplement que el missatge no li ha arribat. [...] Però l'estat en el qual es troba la dona ha fet que aquesta informació no li arribi, i això a vegades l'advocat està en la inòpia, desconeix que la informació...» (E4)

«Falta perspectiva de gènere, molta formació. Falta formació multidisciplinar. Quan dic multidisciplinar, no dic només jurídica, sinó a nivell psicològic. Saber què passa per la ment d'una dona que ha patit violència, què passa durant un procés de dos anys.» (E5)

«Falta més formació. Crec que sí. I temps de dedicació, però sí que s'hauria de fer una formació i un reciclatge. Sobretot per identificar situacions de violències, identificar-les, perquè l'únic que t'està explicant és alguna cosa i..., ostres, això ve a conseqüència d'altres... O que els advocats també sàpiguin quins recursos hi ha per les dones.» (E7)

«Depèn de l'advocat, de l'advocada.» (E10)

Una de les opinions posa l'atenció a la masculinització de la professió:

«La professió de l'advocacia és summament masculina, summament patriarcal. Hi ha uns codis determinats, per tant, com valorem...és que falta feminitzar el sistema judicial.» (E10)

Les professionals de les entitats, com les lletrades entrevistades, fan una crida al torn d'ofici, ja que malgrat que hi ha un grup potent i de qualitat, hi ha un percentatge de professionals que, per sobrecàrrega de treball i perquè són serveis amb baixa retribució, fan un treball deficient de cobrir l'expedient que perjudica la resta de professionals que pertanyent al torn fan un treball responsable i professional. Plantegen, fins i tot, que les dones puguin avaluar l'atenció rebuda:

«No estaria de més que el torn d'ofici estigués sotmès a una avaluació per part de les usuàries.» (E10)

7.6.4. L'actuació de les entitats especialitzades en violència de gènere

Els serveis i les entitats es defineixen com un dels eixos principals en relació amb la prevenció, detecció, atenció i recuperació i reparació de la violència masclista en treballar de forma transversal, ja que compten amb professionals de tots els àmbits (judicial, sanitari, educatiu...); però tot i ser el col·lectiu d'acompanyament de la dona durant tot el procés, es senten infravalorades.

Un clar exemple n'és aquesta resposta:

«Les entitats que treballem amb dones som totalment invisibles i invisibilitzades, no comptem per absolutament res, i penso que som les que més hem de dir, ja que estem dia a dia amb la dona.» (E1)

Consideren important que les dones acudeixin a aquests serveis per la seva recuperació i reparació, perquè incorporen una visió integral de la intervenció, des de l'acompanyament, des de l'escolta, des del respecte de les seves decisions, mantenint-les com a subjectes actius, i no des del judici o el paternalisme, que es dona en altres agents intervinents.

7.6.5. La coordinació dels serveis/recursos

Si la falta de formació i perspectiva són presents en el discurs de les entitats, la manca de coordinació també:

«No es dona. Sí, sí que ho penso que s'hauria de fomentar molt més.» (E2)

«També insistim en la coordinació, perquè el que no pot ser és que a una dona no la truqui ningú i a l'altra l'estiguin trucant quatre serveis [...] Jo sempre insisteixo molt en el tema del treball en xarxa [...] En general, la part menys coordinada sempre és la judicial. La part que no està mai en els circuits, en general, és la judicial.» (E3)

«Sí que hi ha poca coordinació, més que res perquè, a més a més, és que la vigilància pel compliment primer l'ha de sol·licitar la dona. És a dir, no hi ha una actuació immediata d'ofici per a determinar que s'estigui complint.» (E4)

«Sí, falta coordinació, bastant, però s'està treballant bastant per canviar això.» (E7)

Per aquest col·lectiu és vital aquesta coordinació per evitar una revictimització. A més a més, hauria de ser lineal, és a dir, tots els agents que intervenen en el procés haurien d'estar en la mateixa consideració, perquè tots són igualment necessaris en el procés d'atenció a la dona.

Els serveis haurien d'integrar-se per simplificar el procés i unificar criteris. D'aquesta manera s'evitaria la duplicació, innecessària, de declaracions i/o proves.

Això sí, per assolir aquesta coordinació és indispensable que tots els agents facin un bon ús dels recursos disponibles.

8. Les jutgesses i jutges

En l'estudi s'han entrevistat 10 jutgesses i jutges i fiscals⁷⁶. En primer lloc, volem agrair la disponibilitat del personal judicial que ha participat accedint a realitzar entrevistes.

L'objectiu de les entrevistes a jutgesses/jutges és:

- a) Conèixer quina és la perspectiva judicial sobre el mecanisme de l'ordre de protecció i el seu funcionament, així com identificar quines són les principals dificultats al respecte;
- b) Descriure si des de la perspectiva judicial les ordres de protecció compleixen amb la seva funció i garanteixen la seguretat de les dones;
- c) Explicar quins factors han incidit en l'atorgament o denegació de les ordres de protecció;
- d) Per últim, valorar els mecanismes de seguiment de les dones que han patit violència de gènere a Catalunya;

8.1 La denúncia

La majoria de jutgesses/jutges entrevistades/ts afirmen que, en general, les denúncies de les dones es recullen de forma correcta pels cossos policials i, en major mesura, per part del cos de Mossos d'Esquadra.

«Home, ha anat millorant amb el temps. Si anem a fa bastants anys, abans d'una dècada, abans de l'entrada en vigor de la Llei, jo crec que es fa esforç. També la formació dels agents policials que recullen, i a Barcelona tenim l'oficina especialitzada en violència de gènere... Jo crec que la gran part de les denúncies estan recollides bastant bé, bastant bé... És cert que quan et venen d'algun altre lloc, un altre lloc, potser no estan tan detalladament, no segueixen aquests protocols policials que ells tenen, i que han anat millorant al llarg del temps. Però jo crec que no noto que la majoria de les denúncies li faltin relats importants, es pregunta per tot el context, es pregunta per antecedents... Jo crec que es fa una bona tasca policial.» (J6)

⁷⁶ Per simplificar al llarg de l'apartat ens referirem a jutgesses i jutges.

Quan s'indica que la denúncia és incompleta o amb menys detalls s'esmenten com a possibles causes, dues: a) Que la denúncia estigui recollida per les policies locals; o b) Que hagi estat recollida en el Jutjat de guàrdia.

En el cas de denúncies de les policies locals s'indiquen deficiències que s'expliquen per la menor formació i rigor de les policies locals:

«Jo el que veig és que normalment si la recullen els mossos, sol ser millor que si ho fan els policies locals, en general. Més detalls, més coses que són rellevants.» (J4)

«Els Mossos són molt cautelosos a l'hora de recollir totes les dades. Policia Local depèn del cos, però Mossos d'Esquadra sí (...) A mi el qüestionari de la valoració del risc m'ajuda molt a decidir una cosa o l'altra.» (J9)

En el cas del Jutjat de Guàrdia, la menor qualitat de la denúncia estaria relacionada amb la metodologia utilitzada per recollir la denúncia, que és a partir d'un formulari lliure:

«Crec que es recullen bastant bé. Que els professionals del GAV fan un esforç, sobretot a la comissaria, quan la víctima recorre a denunciar a una comissaria de Mossos aquí a Catalunya. Es recullen millor que al Jutjat, perquè normalment al Jutjat a la víctima se li dóna un formulari i és un text lliure i ella és qui l'omple i potser es deixen moltes coses importants que els Mossos, entenc, que pel protocol que ja tenen, els pregunten sempre. Potser nosaltres al Jutjat, quan s'acudeix a denunciar al Jutjat de Guàrdia, com que es deixa que expliqui el que vulgui doncs moltes coses... després s'han d'ampliar aquestes denúncies, però a la comissaria crec que és millor. Com a regla general, sí.» (J2)

8.2. La valoració del risc policial

Les jutgesses i jutges consideren en tots els casos que és molt difícil trobar una valoració policial del risc alta, doncs quasi totes són baixes. Efectivament, al llarg del nostre estudi s'ha constatat que la immensa majoria de les valoracions policials del risc són baixes. Aquesta mateixa idea ha estat repetida per les advocades/ts, entitats, serveis i per les dones que pateixen violència de gènere. El personal judicial manifesta que aquesta valoració policial baixa en molts casos no es correspon amb la realitat que s'aprecia des del punt de vista judicial.

«Jo sé que moltes vegades no és que es falsegi el risc que els Mossos donen, però és bastant més baix que el que potser apreciem nosaltres.» (J2)

«Doncs normalment és que no hi ha risc, o el risc és baix. Aleshores, és clar... Quan posa que hi ha risc mig o risc alt ens alarmem, perquè diem: “si els Mossos ho estan valorant així ha de ser un risc altíssim”.» (J10)

«És baix: poques vegades veiem mig, i alt crec que només ho he vist un cop.» (J6)

Aquesta valoració policial del risc baixa no es fa amb criteris que semblin prou clars i coneguts per les jutgesses/jutges. La majoria de les jutgesses/jutges entrevistades/ts afirmen no conèixer els criteris policials per valorar el risc. Quan es coneixen es valoren de forma poc positiva:

«Els criteris que utilitzen no es desglossen (...) Normalment quan és mitjà, quan és no apreciat, no et diuen perquè han arribat a aquesta conclusió. I quan és baix, jo diria que mai tampoc, només quan és mitjà i quan és alt.» (J4)

«Jo crec que aquesta pregunta, en quant a la valoració del risc policial, hauria d'encaminar-se a ells, no? Als agents. Jo no he vist el programa, no sé, imagino quines dades podran tenir: si hi ha antecedents, si hi ha agressions físiques, si hi ha utilització d'armes, instruments, o abans... si hi ha denúncies anteriors, si hi ha consum de tòxics, si en l'agressió s'ha utilitzat arma...» (J6)

«Jo he vist el qüestionari que fan els Mossos a les víctimes, en principi, crec que potser no totes les preguntes estan ben redactades per valorar aquest risc.» (J2)

8.3. Valoració judicial del risc

L'article 554 ter de la LECrim indica que l'ordre de protecció serà dictada pel jutge, quan es donin dos requisits:

- a) L'existència fundada d'un delictes contra la vida, integritat física, moral, llibertat sexual, llibertat o seguretat;
- b) Resulti una situació objectiva de risc per a la víctima. La Llei no defineix com hem d'entendre l'expressió “*situació objectiva de risc per a la víctima*”, però

diverses guies judicials i protocols han ajudat a delimitar què s'ha d'entendre per risc⁷⁷.

En tot cas, la valoració del risc ha de tenir com a referència la pràctica de diferents elements de prova, entre els que es troben: el testimoni de la dona, testimoni de l'agressor, informes mèdics de lesions, informes de serveis socials, centres especialitzats en violència de gènere, informe mèdic forense, atestat policial i valoració del risc policial, etc.

De les entrevistes en destaca la poca informació obtinguda a aquesta pregunta. De forma general no es fa una referència exhaustiva al mitjans de prova que han d'ajudar a valorar el risc. I especialment preocupant és el fet que en només una de les respostes es fa referència a un element central com és el testimoni de la víctima. En tres de les deu entrevistes s'esmenta la rellevància de la declaració de la dona, però per comentar el tipus de comportament que mostren. És a dir, no es fa una referència a la percepció de seguretat o inseguretat de la dona, sinó a com expressa la seva situació:

«La gravetat dels fets primer (...) I després... Que el comportament de la víctima et sembli que revela realment temor, o no (...) El assetjaments, els concedeixo sempre.» (J3)

«Jo he de reconèixer que les primeres impressions compten, són així. Que el relat de la víctima és molt important, sobretot que compleixi els requisits de persistència, reiteració en la incriminació... I després, és cert, que com la vegis a ella. És que hi ha víctimes que t'estan explicant una cosa totalment passives, i altres que se't posen a plorar. Algunes són molt exagerades, altres no ho són tant.» (J10)

Altres elements molt rellevants com la gravetat dels fets o l'habitualitat són citats un parell de cops. Però potser una de les coses més preocupants és que la situació/afectació de la violència cap a les/els menors només apareix una vegada com a element que és fonamental per a la concessió de l'ordre de protecció. També hi ha una clara absència de referències al context particular i a la valoració concreta de cada cas, que només apareix molt puntualment comentada.

⁷⁷ Així per exemple a la *Guía práctica de la Ley Orgánica 1/2004, de 28 de diciembre, de Medidas de Protección Integral contra la Violencia de Género* (2016); *Guía de buenas prácticas para la evaluación psicológica forense del riesgo de violencia contra la mujer en las relaciones de pareja (VCMP)* (2012).

Entre els elements que més s'esmenten, apareixen el consum d'alcohol i drogues i l'existència d'antecedents penals:

«Jo crec que l'alcohol o la droga és un element rellevant per determinar el risc. Sí... Si el subjecte passiu reacciona de forma agressiva davant el consum d'alcohol. No obstant, això no obsta que hagi tingut lloc, que vingui, que estiguem en una situació que hi hagi hagut una relació de vint anys. No sé si m'he explicat... el què...» (J8)

«Es valora en base als elements que tinguis a les actuacions. Aquests elements a vegades són de caràcter objectiu, com pot ser una... un nivell de drogoaddicció o consum d'alcohol, que ve corroborat amb un full històrico-penal compatible amb aquest símptoma. Altres vegades ho valorem amb elements més subjectius, però que no deixen de ser creïbles, que són la declaració de la víctima.» (J8)

En diverses entrevistes s'emfatitza que no hi ha uns criteris fixes i que la valoració judicial no té una pauta per valorar els diferents elements, sinó que es fa amb un alt grau de subjectivitat “*a ojo*”, “*con ensayos*”. La convicció judicial es fonamenta en un conjunt d'elements que no són identificats amb claredat:

«Et bases en certs paràmetres, si hi ha hagut denúncies prèvies, antecedents penals, la gravetat de la lesió, si estan vivint junts, si és un moment de ruptura de la relació (...) Més o menys aquests elements, però tampoc tenim uns paràmetres establerts. A ull, la veritat.» (J5)

«El que posa a la Llei. No pot ser d'altra manera (...) Els criteris més objectius que trobo, que són antecedents policials o penals, òbviament, si hi ha antecedents penals, és un criteri molt fonamental, no? Òbviament els antecedents policials ja t'indiquen alguna cosa i després, òbviament, la gravetat del què es denuncia i, després, juntament a la diligència, el qüestionari de valoració del risc.» (J4)

«No és que ens basem en algun llistat que ens han donat, l'hem anat fent, doncs “*con ensayos*”.» (J5)

Quasi totes les persones entrevistades han coincidit en afirmar que és en seu judicial on hi ha més elements per determinar el risc, ja que es dona audiència a les parts i la jutgessa/jutge pot disposar d'altres elements perifèrics per valorar la situació. Es destaca

la valoració de què manquen eines i recursos per a realitzar la valoració del risc, amb especial referència a les unitat integrals de valoració del risc:

«Falten unitats forenses de valoració integral. Potser, en el moment no podem fer una bona valoració, però si els derivem a una unitat forense integral o un equip tècnic més potent, potser en un mes podríem fer una revaluació de la situació comptant amb més elements: informes mèdics, psicològics, socials.» (J5)

«Vaig al·lucinar perquè hi ha Comunitats Autònomes que funcionen molt diferent que aquí. Fins i tot l'equip tècnic està a disposició del Jutjat les vint-i-quatre hores i aquí enviar a l'equip tècnic en la guàrdia de vegades és difícil, doncs suposo per la falta de mitjans. No ho sé.» (J10)

La valoració dels elements indiciaris sobre l'existència del delictes és molt dispar. Així, en el cas de la valoració de les lesions, les opinions sobre el pes que tenen els informes mèdics de lesions en la convicció judicial són molt divergents:

«No són decisius en el moment de provar el delictes.» (J3)

«Sí, molt decisius. Molt decisius.» (J6)

En diversos casos s'indica que el fet de no tenir informe mèdic de lesions dificulta l'obtenció de l'ordre de protecció:

«Sí, encara que hi hagi informe, no vol dir que s'hagi de concedir l'ordre (...) Però que no hi hagi informe, complica a la víctima molt que se li pugui concedir.» (J2)

Els informes de la xarxa contra les violències masclistes, en general, no es tenen en compte per a la valoració de l'ordre de protecció i, com en alguns casos es fa referència, es fa esment a la seva valoració a la fase del judici.

Per últim, es va preguntar també sobre la importància del perfil socioeconòmic i cultural de la dona que pateix violència i l'agressor. Aquí trobem dues maneres de valorar el perfil de les parts: d'una banda, s'entén que la imparcialitat implica no tenir en compte el perfil social; s'interpreta la imparcialitat com a desconeixement de la realitat concreta de la dona; d'una altra, una visió en la qual el perfil considerat més "vulnerable" per la violència de gènere és el de les dones migrants. En els dos casos no apareix la idea de

que la violència contra les dones és patida per diferents perfils sociològics i que els factors de “vulneració” de drets poden ser diversos i que no sempre s’identifiquen amb les situacions de desprotecció social i econòmica, ni amb la diversitat cultural:

«També pot ser factor cultural. Jo sí que tinc en compte la vulnerabilitat, més aviat la nacionalitat de la víctima, que és estrangera, que no parla l’idioma, que no tenen arrelament, que no té suport potser (...) Jo entenc que l’existència dels fills també és un altre factor de risc.» (J5)

8.4. Valoració de l’ordre de protecció

Les jutgesses i jutges valoren de forma molt positiva l’existència de les ordres de protecció. Existeix una discrepància sobre si les ordres de protecció són únicament una eina envers el risc d’una agressió física, o si ho són també envers les violències de caire psicològic. En la majoria de les entrevistes s’indica també que el risc es pot donar quan el què es denuncia és una violència psicològica o un assetjament greu:

«El més greu és el risc que perilli la teva pròpia vida, evidentment. Hi ha les lesions físiques, però després hi ha les lesions psicològiques que també són molt importants, és el que hem dit. La pau i l’assossec també és molt necessari perquè una persona pugui desenvolupar-se.» (J2)

«Cal valorar el cas concret. A vegades hi ha una violència psicològica més greu que una lesió molt aparatosa.» (J5)

En alguns casos es relaciona l’existència de l’ordre de protecció clarament amb el risc de patir una agressió física:

«Doncs els delictes, doncs els... Els habituals i els d’agressió física greus i l’assetjament. La psicològica no, directament perquè la violència psicològica cessa quan cessa la relació.» (J3)

«Òbviament si el que està en risc és la integritat física/vida, les ordres han de ser concedides en aquests casos, més sovint, que no pas si el risc és només, només entre cometes òbviament, psicològic o psíquic, no? Perquè el bé jurídic no és el mateix.» (J4)

Aquest tipus d'argumentació mostra un clar desconeixement de la gravetat de les violències psíquiques i dels riscos que poden implicar. Entendre que les violències masclistes tenen a veure amb al domini i el control, i que en la majoria del casos no són només maltractament físic, té una importància cabdal. Aquest extrem es pot veure en estudis sobre el perfil de les dones assassinades, doncs fins i tot en els casos d'assassinat moltes de les formes de violència denunciades prèviament són únicament violències psíquiques que impliquen amenaces, coaccions, control. Elements tots ells característics del processos de violència masclista. A l'*Estudi sobre víctimas mortales de la violencia de género y de la violencia doméstica en el ámbito de pareja o ex pareja en el año 2015*, realitzat pel CGPJ, s'indica que l'any 2015, únicament el 22% de les víctimes mortals havien denunciat prèviament a la seva parella. El 69% de les que denuncien fan constar lesions físiques com cops; un 46% amenaces; un 54% insults, i un 36% dels casos elements d'assetjament telefònic o d'altres tipus. Podem veure clarament així, que la violència psicològica està clarament present i denunciada en la meitat dels casos de les dones assassinades, i aquest hauria de ser un element essencial a valorar per part dels Jutjats.

Aquests problemes amb la valoració de les violències psicològiques poden estar relacionats amb la formació que reben les jutgesses i jutges bàsicament relacionada amb dret positiu en l'àmbit de les violències masclistes. La valoració de la formació per part de les jutgesses i jutges és molt contradictòria, ja que en alguns casos es considera suficient i en altres es critica per la seva pobresa:

«Bé, els plans del *Consejo* tots els anys inclouen en els plans de formació cursos de violència de gènere, i ara sí que s'han inclòs uns cursos per a fer l'especialització pel *Pacto de Estado*» (J1)

«No, no pas, jo diria que no hi ha formació, en absolut.» (J4)

8.5. L'eficàcia de les ordres de protecció

Hi ha unanimitat en considerar que les ordres de protecció són una eina útil envers la violència de gènere. Els problemes d'eficàcia es considera que estarien relacionats amb

la manca de recursos per fer-la complir i els trencaments d'ordre provocats per les dones. En el següent comentari podem veure resumides aquestes idees:

«Si hi hagués més mitjans per controlar-les segurament sí. Si les dones també posessin de la seva part i no ajudessin a trencar-les també. Si després no hi ha ningú que garanteixi el compliment...» (J1)

Quan es pregunta a jutgesses i jutges com es podria millorar l'eficàcia de les ordres de protecció i/o què canviarien a nivell legislatiu, només 5 persones concreten una resposta. Les altres cinc afirmen no tenir una idea clara de què canviarien o no veure la necessitat de millorar/modificar res.

«No, no... Potser no tinc els suficients coneixements per entendre que cal modificar alguna cosa perquè, quina altra mesura es podria acordar? O no t'acostes, no et comuniqués...» (J8)

Les jutgesses/jutges que comenten com modificarien la legislació actual indiquen com a elements importants millorar els recursos per garantir la protecció, tenir més dades/informació per determinar el risc objectiu, o tenir un criteri legal més concret per saber en quins casos atorgar l'ordre:

«Manca de mitjans a l'efecte de poder posar una patrulla a disposició de les víctimes si aquestes necessiten protecció, crec que no hi ha agents suficients, o patrulles suficients (...) El tema de les polseres, a nivell personal, no tinc una bona experiència.» (J10)

També en aquests casos és sorprenent que no es fa cap referència a quins serien els elements per tenir més informació, o no es reflexiona d'una manera profunda sobre com millorar el sistema. En cap cas es planteja com millorar l'efectivitat de les mesures civils ni modificar la naturalesa de l'ordre de protecció penal a mesura civil. De les entrevistes s'extreu una escassa percepció de preocupació sobre les ordres de protecció i la seva efectivitat.

Algun/a jutgessa/jutge es plantegen modificar els objectius de les ordres de protecció de manera que integri les necessitats que hem vist descrites en les entrevistes fetes a dones, advocades i entitats:

«La Llei parla d'evitar una situació de perill greu, però jo crec que cal ampliar-ho.» (J1)

«Un altre objectiu és aconseguir que la víctima no abandoni el procés, no torni amb ell o no s'aculli al seu dret a no declarar. És un objectiu que no està a la Llei, però jo crec que és fonamental per evitar la reiteració, que la víctima senti que se la protegeix, se l'escolta, que cal seguir endavant amb el procediment... Per això seria bo saber a quantes víctimes se li denega l'ordre i després s'aparten del procediment, no declaren. Potser que no donem l'ordre té molt a veure per a què s'apartin del procés.» (J5)

8.6. La seguretat

Un element essencial en la protecció de les dones que han patit violència és entendre com es troben quan demanen l'ordre de protecció, quan els hi és atorgada o denegada. En general, en les entrevistes s'indica que no es coneix amb claredat com es troben les dones que demanen una ordre de protecció:

«No ho sé pas, no sé. Això els ho hauries de preguntar a elles o als funcionaris que les atenen.» (J4)

«El problema és que no sabem com es senten. No sabem què senten ni a què aspira, ni què volen, per això, de vegades, hi ha força frustració perquè entre el que elles volen i el què nosaltres li donem hi ha una gran diferència. Per descomptat, per la meua experiència, quan venen al Jutjat el que volen és l'ordre de protecció. El que no volen és la pena, judici, condemna... Els és igual, el que volen és l'ordre.» (J5)

Aquestes afirmacions sorprenen molt, ja que les jutgesses i jutges tenen diverses eines per conèixer l'estat de la víctima com són la denúncia, l'audiència que es fa en seu judicial i les proves aportades. Molt poques respostes fan referència a l'estat emocional de por i manca de seguretat de les dones. Recordem que en totes les entrevistes realitzades a dones apareixien aquestes percepcions. I, fins i tot en algun cas, la percepció d'inseguretat de la dona i la seva por és banalitzada i contraposada als drets del denunciat:

«Moltes vegades nosaltres el que preguntem és: “vostè sol·licita una ordre de protecció, per què la demana?” I després li vam preguntar: “té por?”. I és clar, moltes vegades: “tinc molta por que em faci alguna cosa” i clar, jo és que ni tan sols vaig a demanar l'ordre de protecció perquè no ho veig com a tal (...) Encara que elles ens diguin que

tenen por i la sol·licitin, doncs moltes vegades informem negativament la seva concessió perquè considero que no està justificat, i també cal valorar en aquest sentit els drets de l'investigat.» (J10)

A la pregunta de com es troben les dones quan els hi és concedida l'ordre de protecció només van contestar dues persones. En canvi, a la pregunta de com reaccionen les dones a la denegació de l'ordre sí que hi ha respostes que descriuen la frustració de les dones i, en alguns casos, afirmen no entendre aquesta frustració o la ràbia:

«Doncs entenc que frustrada. Evidentment. De fet, hi ha un percentatge elevat d'abandonament del procés després de ser-li denegada l'ordre de protecció. Perquè moltes vegades la víctima el que no vol és el càstig de l'acusador, vol la seva protecció.» (J2)

«La majoria són decepcions. El que passa és que no sé jo per quin motiu és. Si és per l'ordre o per una altra cosa. O pel que porta aparellada l'ordre.» (J9)

«Moltes vegades s'han enfadat i em fa molta ràbia.» (J10)

8.7. L'actuació dels cossos de seguretat

Degut a què el seguiment de les víctimes de violència de gènere es fa principalment des de l'àmbit policial (GAV - Mossos d'Esquadra) i des de l'àmbit social, les jutgesses i jutges afirmen no tenir coneixement del seguiment policial. Només tenen coneixement quan es trenca l'ordre de protecció. A cap entrevista es qüestiona que no hi hagi una supervisió real del seguiment policial.

La valoració de les actuacions policials és, en general, positiva, amb l'excepció de les actuacions dels cossos de Polícies Locals que són criticades en alguns casos per la seva manca de formació:

«He trobat defectes a la Policia Local. Alguns cossos de Policia Local “bufff” (...) Que la dona demanava ordre de protecció i no la van tramitar, una altra que ni li van oferir si volia o no ordre de protecció.» (J3)

«Bé, jo crec que el que no s'ha de baixar mai és la guàrdia, i que si hem anat millorant doncs hem de seguir aquesta línia: a nivell policial i judicial. I que si comparem els atestats de fa deu anys als que es fan ara, ja que s'indaga molt més, es pregunta molt més, i s'intenta deixar constància de diligències molt més que ens ajuden.» (J6)

8.8. L'actuació de les advocades i advocats

L'actuació de les advocades i advocats és en general valorada de forma positiva:

«Hi ha de tot, hi ha dolents, però també hi ha advocats privats dolents... Però en general bé, almenys que sí s'impliquen.» (J5)

En relació a si es demanen o no moltes ordres de protecció per part de les lletrades/ts no hi ha acord. En algunes entrevistes s'afirma que no se'n demanen moltes, en d'altres que es demanen quasi “per defecte”. Un punt negatiu que s'esmenta en alguna entrevista és la manca de formació especialitzada en violència de gènere:

«Crec que els manca una absoluta formació en matèria de violència de gènere. I moltíssim desinterès.» (J10)

8.9. Valoració de l'actuació dels Jutjats

Al nostre estudi quasi totes les parts entrevistades (dones, advocades/ts, entitats i serveis) tenen una visió crítica de la tasca judicial. La mirada interna entre els professionals de la jurisdicció és una mirada molt acrítica. A les entrevistes cap jutgessa o jutge critica o comenta la tasca d'altres Jutjats. La majoria indiquen que “desconeixen el que es fa en altres Jutjats”, però alguns d'ells indiquen que l'actuació és molt semblant i que partiria d'una “consciència o sensibilitat” cap al tema. És notori que no es parla de bona actuació fonamentada en la formació i el coneixement, sinó en elements molt subjectius:

«Bé, això no es pot valorar des del punt de vista i la imparcialitat de cadascú. Però crec que hi ha prou consciència i tot el que et dic, és bastant homogeni.» (J8)

«Crec que cadascú tenim la nostra opinió .. Normalment coincidim eh... I, la veritat, fins i tot tenint en compte que cada un tenim els nostres diferents punts de vista, en un tema com la violència de gènere solem estar sempre d'acord.» (J10)

Les dades sobre la disparitat en la concessió d'ordres de protecció desmenteixen que hi hagi una actuació “*bastant homogènia*”. Preguntades/ts per les grans diferències que es produeixen entre diversos partits judicials en la concessió de les ordres, les respostes són molt variades. D'una banda, alguna persona indica que la baixa taxa de concessió està causada per la insensibilitat que provoca tenir un gran volum de casos:

«Jo sí crec que, encara que no tinc cap estudi, els Jutjats especialitzats que veiem molts, potser ja et sembla menys greu, quan portes 20 agressions físiques doncs ja... En un partit petit, la primera vegada que ho veuen s'espanten.» (J4)

També s'indica com a raó de la baixa taxa de concessions la visió estereotipada judicial:

«Ho tenen com a gala, el tenen com un mèrit... Ah, perquè ells són molt llestos (...) Ells saben molt, llavors ells saben distingir les veritables víctimes “de veritat, de veritat, de veritat”, que han de ser una o dues a l'any, de la resta que són totes unes mentideres i unes histèriques... (IRONIA) També he de dir que, clar, el nivell d'assumpes, el nombre d'assumpes d'allà és bestial.» (J3)

9. Conclusions

La Llei 27/2003, de 31 de juliol, reguladora de l'Ordre de protecció de les víctimes de la violència domèstica, introdueix aquesta figura al nostre ordenament jurídic a través de l'article 544 ter de la LECrim. Cal recordar que als seus orígens, la mesura va ser pensada per atendre l'anomenada "violència domèstica", englobant un conjunt ample de persones del nucli familiar i sense perspectiva de gènere. La Llei Orgànica 1/2004 va modificar el sentit de l'ordre de protecció per convertir-la en una eina centrada en la lluita contra la violència de gènere. I legislació posterior, com la Llei 4/2015, de 27 d'abril, de l'Estatut de la víctima del delict, i la Llei Orgànica 8/2015, de 22 de juliol, de modificació del sistema de protecció a la infància i a l'adolescència, han aprofundit la seva importància i la seva significació en relació a la violència patida per les filles i fills.

L'ordre de protecció és l'instrument regulat a l'article 544 ter LECrim que conjumina les diferents mesures cautelars d'empara i tutela a les víctimes d'aquests delictes, ja siguin de naturalesa civil, penal o administrativa, amb la finalitat d'atorgar a les mateixes un estatut integral de protecció a través d'un únic procediment judicial, substanciat davant el Jutjat de Violència sobre la Dona.

Malgrat la seva re significació a la llum de la legislació posterior, la seva conceptualització i el disseny de les eines institucionals que la desenvolupen, està marcada per una visió de seguretat que es vincula essencialment amb l'àmbit penal i que, sovint, deixa de banda les mesures civils i assistencials que haurien de ser el centre de la construcció d'un model de seguretat centrat en els drets de les dones que pateixen violències de gènere. Caldria també repensar en relació al Conveni d'Istanbul (Conveni del Consell d'Europa sobre la prevenció i la lluita contra la violència envers les dones i la violència domèstica) la necessitat que totes les dones afectades per diferents formes de violències masclistes puguin accedir a mesures de protecció efectives.

Recordem que l'article 53.1 del Conveni d'Istanbul indica que les mesures de protecció han d'afectar a totes les formes de violències contra les dones:

“Les Parts adoptaran les mesures legislatives o d’altre tipus necessàries per a que les víctimes de totes les formes de violència incloses a l’àmbit d’aplicació del present Conveni puguin beneficiar-se de manaments o ordres de protecció adequats”.

Les persones legitimades per sol·licitar-la són la pròpia dona, qualsevol persona que mantingui amb la dona alguna de les relacions previstes a l’art. 173.2 CP, el Ministeri Fiscal, l’òrgan judicial o les entitats coneixedores d’algun delictes de violència masclista.

Com es dedueix, tant de les estadístiques oficials, com de les entrevistes realitzades, la majoria de les peticions es produeixen a la comissaria, per la pròpia dona i en forma de denúncia⁷⁸. Les dones entrevistades tenen com a referència els Mossos d’Esquadra, tant com per interposar la denúncia, com per rebre protecció. En el cas de les denúncies presentades davant de les Polícies Locals, s’indica sovint la falta de formació especialitzada d’aquests cossos policials.

Pel que fa a la denúncia, sovint les dones la presenten sense assessorament lletrat i desconeixent quins fets són o no rellevants per la denúncia. Això implica en molts casos no descriure totes les formes de violències patides o no incloure tots els episodis. Les advocades assenyalen els problemes que comporta la manca d’assessorament jurídic en el moment de fer la denúncia, i denuncien l’existència encara d’algunes males praxis policials. En aquesta mateixa línia es troben les opinions de les entitats/serveis, tot i que les professionals entrevistades afirmen que no totes les usuàries han interposat la denúncia, ja que existeix un reguitzell de dones que no es troben preparades per fer-ho, doncs cada una té unes necessitats particulars, és a dir, cada dona té el seu temps per poder fer un pas endavant.

Per acabar amb la denúncia, cal dir que, a excepció dels cossos policials, que es mostren poc crítics amb com es recull la denúncia, la resta de col·lectius entrevistats han remarcat que tant el redactat com el contingut de la denúncia són essencials, ja que

⁷⁸ Segons l’últim informe anual del CGPJ, a l’any 2018 es van presentar 166.961 denúncies. El 2,80% van ser directament davant l’autoritat judicial i el 66,26% van ser denúncies realitzades per la dona a comissaria (la resta són denúncies presentades per familiars, serveis sanitaris, serveis assistencials o atestats policials). Disponible a:

<http://www.poderjudicial.es/cgpj/es/Temas/Violencia-domestica-y-de-genero/Actividad-del-Observatorio/Datos-estadisticos/La-violencia-sobre-la-mujer-en-la-estadistica-judicial---Anual-2018>

marcaran el procediment judicial posterior. En aquest sentit, advocades/ts i associacions/entitats demanen més formació i capacitació especialitzada dels cossos policials.

La primera valoració del risc es fa en seu policial mitjançant el QVRP. Aquesta eina és valorada de forma positiva per part dels Mossos d'Esquadra, tot i que manifesten que només valora el perill de patir una agressió física greu, molt greu o la mort (alguns dels entrevistats eren conscients de la necessitat d'una eina que valori de forma més personalitzada i amb perspectiva psicològica la situació de la dona). La pràctica totalitat de les valoracions del risc policials indiquen un risc no apreciat o risc baix per a la dona. Trobem, per tant, dos greus problemes amb la valoració policial del risc: la no consideració de les violències psicològiques com a violències greus, i un disseny de l'eina de valoració del risc que converteix a la gran majoria de valoracions en valoracions de risc no apreciat o risc baix. Les jutgesses i jutges entrevistades/ts apunten que en molts casos la seva valoració del risc és superior a la policial. Ara bé, tant en la valoració policial com en la valoració judicial del risc, cal reconsiderar com s'entén la idea de risc, que molt sovint es vincula únicament a la probabilitat de patir una agressió física greu, i avaluar quins criteris s'utilitzen per mesurar el risc. L'equip investigador no ha pogut tenir accés directe al QVRP, però en les entrevistes realitzades a agents policials i personal judicial s'ha pogut constatar que la pròpia percepció de risc de la dona és poc valorada. En aquest sentit, les entitats/serveis han manifestat que el coneixement que tenen elles de les situacions de violències eren de gran utilitat per fer les valoracions però, paradoxalment, el sistema compta molt poc amb les informacions de la xarxa integral contra les violències masclistes.

En relació amb les unitats de valoració integral forense, el personal professional ha apostat per la seva creació; i les entitats/serveis han afegit que és imprescindible que el personal integrant tingui la formació adequada.

Sobre la valoració global de l'ordre de protecció, ens trobem amb dos punts de vista. Mentre que cos policial i judicial entenen que és un bon instrument per garantir la protecció de la dona, la resta de persones entrevistades manifesten crítiques i insatisfaccions. Les dones la perceben com un element important per poder gaudir amb plenitud del drets, però les dificultats per obtenir-la i les deficiències en les mesures fan

de l'ordre de protecció una eina que genera, en molts casos, preocupació. A ulls de l'assistència lletrada, l'ordre de protecció no compleix al cent per cent la seva funció de protecció. El mateix punt de vista tenen les entitats/serveis, ja que pensen que és una eina incompleta per garantir els drets de les dones que pateixen violències.

En referència a l'eficàcia de l'ordre de protecció també ens trobem amb dos opinions contraposades. D'una banda, el sistema policial i judicial, en general, la consideren una eina eficaç. D'altra banda, les dones, les advocades i les entitats/serveis assenyalen problemes greus d'eficàcia. En relació al trencament de les ordres de protecció, l'àmbit judicial i l'advocacia tenen visions molt diverses: mentre que des de l'àmbit judicial es parla dels problemes que comporta el trencament de l'ordre per part de les dones, les advocades i advocats afirmen que no es pot veure a la dona com a còmplice.

Respecte a l'actuació judicial, les dones, advocades i entitats indiquen dos problemes: a) la manca d'informació i la victimització secundària produïda pel procés; b) l'oblit de les mesures civils i de l'afectació de les filles i fills. Les dones manifesten que viuen el procés amb desconeixement i que es senten qüestionades en les declaracions. En aquest sentit, també es manifesta l'advocacia subratllant que la declaració de la dona té un pes desorbitant i que hi ha una mancança d'indagació per part de la jutgessa/jutge, així com també critiquen la invisibilitat del Ministeri Fiscal.

En tot cas, ambdós col·lectius fan referència a l'oblit de les mesures civils per part del jutjat. Les jutgesses i jutges entrevistades/ts veuen d'una forma molt acrítica l'actuació d'altres òrgans judicials. I, en general, no hi ha una reflexió en l'àmbit judicial sobre com millorar les ordres de protecció, i hi ha una escassa preocupació per les mesures civils i la situació de les/els menors.

Sobre la percepció de seguretat, les dones que obtenen una ordre de protecció, en molts casos, continuen mantenint la percepció d'inseguretat, ja que les mesures adoptades no estan prou individualitzades o no es vinculen amb altres mesures civils i socials. I aquesta tònica és la seguida per les lletrades. Les entitats/serveis sí que indiquen que augmenta la seguretat de les dones amb l'ordre de protecció, que l'ordre facilita l'accés a certs drets i garanteix una mínima esfera de seguretat. En totes les entrevistes, la denegació de l'ordre de protecció és percebuda com un moment molt difícil, no només

per la denegació de seguretat i la major dificultat d'accedir a alguns drets sinó, sobretot, per la sensació de frustració i de negació de la violència.

El seguiment de l'ordre de protecció és una fase de la qual els òrgans judicials afirmen tenir poca informació i confiar en l'actuació policial. Els Mossos d'Esquadra, l'assistència lletrada i les entitats/serveis parlen de falta de recursos (humans, materials i econòmics) per fer un seguiment més acurat i personalitzat. Per les dones un problema fonamental és que el seguiment només es fa sobre elles i no sobre l'agressor, i que els instruments per materialitzar-ho són insuficients.

En relació a la formació especialitzada de les persones professionals, cal indicar que els grups entrevistats són persones expertes amb molts anys d'experiència. Malgrat això, moltes/ts professionals de l'àmbit policial, judicial i l'advocacia no tenen una formació profunda i especialitzada sobre el fenomen de les violències masclistes i la seva naturalesa. La major part de la seva formació especialitzada és de tipus jurídic. Els Mossos d'Esquadra consideren que tenen la formació adequada, si bé quan els preguntem sobre la formació rebuda manifesten formacions genèriques sobre la seguretat ciutadana en general (s'ha de destacar que hi ha integrants del GAV que es prenen la molèstia de complementar la seva formació mitjançant l'assistència a cursos, seminaris, etc. impartits fora del cos policial). Aquesta manca de formació dels Mossos d'Esquadra també és percebuda per les dones. En segon lloc, en relació a les advocades i advocats, dones i altres professionals, afirmen que l'element rellevant no és si l'advocada/t és privada/t o del torn d'ofici, sinó el seu grau d'especialització. Moltes de les advocades afirmen que seria necessària més formació en els torns d'ofici especialitzats en violència de gènere. Les entitats/serveis subratllen la falta de formació i perspectiva de gènere en tots els col·lectius o que falten recursos per assolir aquest objectiu.

Respecte la valoració de l'actuació de les/els professionals, hi ha dos col·lectius que són els més criticats: policies i jutgesses/jutges. En el cas dels Mossos d'Esquadra, lletrades i entitats/serveis indiquen que els hi falta aquesta formació en violència masclista i més personal al GAV. El paper del Poder Judicial també és considerat com a molt problemàtic per les dones, les advocades, entitats i serveis. A excepció del cos policial, la resta de grups consideren que l'actuació del sistema judicial és pèssima, ja que no hi

ha ni sensibilitat ni empatia (tant les advocades com les entitats/serveis denuncien que en determinats Jutjats hi ha pràctiques que alimenten la re victimització). Les entitats/serveis són les/els úniques/cs que aproven amb independència de qui els avalui.

Per acabar, en relació a la coordinació de les persones professionals, cal remarcar que sota la perspectiva de les advocades i entitats/serveis hi ha una falta de coordinació que provoca la victimització secundària de la dona, ja que es veu obligada a repetir els fets en diferents instàncies. I això les dones entrevistades també ho posen de manifest. Per la seva part, Mossos d'Esquadra i professionals judicials difereixen d'aquesta opinió, doncs per ells sí que existeix una coordinació entre les/els agents que intervenen al circuit.

Recapitulant, perquè l'ordre de protecció assoleixi de manera plena l'objectiu de protecció, s'hauria de modificar tant l'eina de valoració del risc com optimitzar els recursos per fer un posterior seguiment que no es limiti només a la dona. També s'han de reforçar les formacions que reben les/els professionals, especialment el personal del sistema judicial i la Policia. Aquesta formació i capacitació, a més de ser obligatòria i continuada, hauria d'estar marcada per la perspectiva de gènere, doncs és l'única forma de trencar amb els estereotips sobre la violència masclista.

9.1. Recomanacions de millora

1. Modificar el missatge institucional. La dona ha de saber, des d'un principi, com posar una denúncia i què implica, en què consisteix el procediment judicial, que és i com funciona una ordre de protecció, i tenir coneixement dels seus drets i garanties, tant en seu policial com judicial.
2. El primer contacte que té la dona és amb els Mossos d'Esquadra. S'han de destinar més recursos per especialitzar en violències masclistes els col·lectius del GAV, ja que són els integrants, dins de la comissaria, que tenen més criteris per fer tant la valoració del risc com el posterior seguiment.
3. L'eina policial de valoració del risc, el QVRP, s'ha de corregir en la seva totalitat. S'ha de crear un instrument que valori el risc de forma més objectiva, i no només quan es tracti de violència física extrema que implica un risc greu o un perill de

mort. A més a més, no pot invisibilitzar la resta de violències. En resum, consideració de la violència masclista de forma integral.

4. Reforçar la capacitat de les entitats i/o serveis com a pont per entrar al circuit. Igualment, ampliar la xarxa de recursos tenint en compte les necessitats específiques de les dones del món rural, les dones migrants, les menors o adolescents i les dones amb diversitat funcional.
5. Fomentar la formació especialitzada de les/els agents que intervenen. La formació ha de ser obligatòria, transversal i periòdica.
6. Millorar la coordinació interinstitucional i implantar protocols basats en les bones pràctiques, com ara:
 - a. La dona estigui sempre amb assistència lletrada a l'hora d'interposar la denúncia.
 - b. Elaboració d'un atestat policial coherent i complet, que reculli de forma literal les manifestacions de la dona i que inclogui una diligència sobre l'estat emocional/comportament de la dona a la comissaria.
 - c. Necessitat d'argumentar la interlocutòria, ja atorgui o denegui l'ordre de protecció. També obligació de manifestar quelcom sobre les mesures civils.
 - d. Reestructuració de l'oficina judicial per garantir que no hi haurà confrontació visual entre la dona i l'agressor (o la resta de família).
 - e. Coordinació de les i els professionals judicials amb la xarxa integral d'atenció a les violències masclistes.
7. Implementar avaluacions continuades en l'àmbit policial, judicial i d'advocacia perquè les dones puguin mostrar el seu grau de (in)satisfacció. Aquesta eina serviria per adequar tant la formació com la coordinació. Necessitat d'estudiar els casos de sobreseïment, falta de declaració de la dona o el/s motiu/s pel/s qual/s no va denunciar amb anterioritat.
8. Desenvolupament de sistemes de seguiment que no revictimitzin a la dona. Desplegar mètodes que contemplin únicament a l'agressor; d'aquesta manera la dona no veurà limitada la seva vida.
9. Finalment, posar al centre del procediment a la dona. Durant tot el procés s'ha de tenir present a la dona. Malgrat que és part en tot el procediment, és la gran oblidada.

10. Bibliografia

ALFAGEME CASANOVA, Alba (2013). “L’impressionisme en la seguretat: una oportunitat davant nostre”, *Revista Apunts de Seguretat*, Departament d’Interior. Generalitat de Catalunya, novembre, número 12, pp. 163-181.

ALFAGEME, Alba, CASELLAS M., GUIU C. & LLAVARI M. (2013). “Les víctimes mortals per violència masclista en l’àmbit de la parella. Anàlisi de casos a Catalunya del 2008 al 2012”, *Revista Apunts de Seguretat*. Departament d’Interior. Generalitat de Catalunya, novembre, número 12, pp. 183-215.

AMNISTÍA INTERNACIONAL (2002). *No hay excusas. Violencia de genero en el ámbito familiar y protección de los derechos humanos de las mujeres en España*. Disponible a <https://www.es.amnesty.org/en-que-estamos/espana/violencia-contra-las-mujeres/>

AMNISTÍA INTERNACIONAL. (2012). *¿Qué justicia especializada? A siete años de la Ley Integral contra la Violencia de Género: obstáculos al acceso y obtención de justicia y protección*. Disponible a: https://www.es.amnesty.org/uploads/media/Que_justicia_especializada.informe_2012.pdf

ASENCIO, Raquel et al. (2010). *Discriminación de Género en las Decisiones Judiciales: Justicia Penal y Violencia de Género*, Buenos Aires: Defensoría General de la Nación.

BARNETT, Hilaire (1998). *Introduction to Feminist Jurisprudence*. London: Cavendish

BARRÈRE UNZUETA, María Ángeles (2008). “Género, discriminación y violencia contra las mujeres”, en LAURENZO, Patricia et. al (coords.), *Género, violencia y derecho*, Valencia: Tirant lo Blanch, pp. 27-47.

BODELÓN GONZÁLEZ, Encarna (2005). “Justicia feminista: las políticas de derechos y de igualdad compleja en el ámbito local”, en de la Fuente, María (Dir.), *Repensar les*

polítiques de gènere des de l'àmbit local. Barcelona: Institut de Ciències Polítiques i Socials, pp. 149-172.

BODELÓN GONZÁLEZ, Encarna (2009). “Las mujeres y las nuevas legislaciones sobre sus derechos: El caso del derecho a la Seguridad”, *Revista Catalana de Seguretat Pública*, maig 2009, pp. 79-91. Disponible a <https://www.raco.cat/index.php/RCSP/article/view/144248>

BODELÓN GONZÁLEZ, Encarna (2013a). *Violencia de género y las respuestas de los sistemas penales*. Ediciones Didot: Buenos Aires.

BODELÓN GONZÁLEZ, Encarna (2013b). “La denúncia i el silenci: dues estratègies de les dones per lluitar contra la violència masclista”, *Revista Apunts de Seguretat*, Departament d’Interior, Generalitat de Catalunya, novembre, número 12, pp. 123- 147. Disponible a https://interior.gencat.cat/web/.content/home/010_el_departament/publicacions/seguretat/apunts_de_seguretat/docs/apunts_12.pdf

BODELÓN GONZÁLEZ, Encarna (2014). “Violencia institucional y violencia de género”, *Anales de la Cátedra Francisco Suárez*, 48, pp. 131-155. Disponible a <https://revistaseug.ugr.es/index.php/acfs/article/view/2783>

BODELÓN GONZÁLEZ, Encarna y RODRÍGUEZ LUNA, Ricardo (2015). “Mujeres maltratadas en los juzgados: la etnografía como método para entender el derecho “en acción””, *Revista de Antropología Social*, pp.105-126.

BODELÓN GONZÁLEZ, Encarna *et al.* (2016). *Diagnosi de la Xarxa d’Atenció i Recuperació Integral per a les dones en situació de violència masclista*, Barcelona: Institut Català de les Dones. Disponible a http://dones.gencat.cat/ca/ambits/violencia_masclista/estudis-ambit-violencies-masclistes/diagnosis-xarxa-atencio-i-recuperacio-dones-vm/

BOSCH FIOL, Esperanza i FERRER PÉREZ, Victoria (2002) *La voz de las invisibles. Las víctimas de un mal amor que mata*. Valencia: Editorial Cátedra, Colección Feminismos.

CALA CARRILLO, Mª Jesús y GARCÍA JIMÉNEZ, María (2014). “Las experiencias de las mujeres que sufren violencia en la pareja y su tránsito por el sistema judicial: ¿qué esperan y qué se encuentran?”, *Revista Anales de la Cátedra Francisco Suárez*, 48, pp. 81-105.

CHIRINOS RIVERA, Sonia (2010). *La ley de medidas de protección integral contra la violencia de género*. València: Tirant lo Blanch.

CONSEJO GENERAL DEL PODER JUDICIAL (2015). *Estudio sobre víctimas mortales de la violencia de género y de la violencia doméstica en el ámbito de pareja o ex pareja en el año 2015*. Disponible a <http://www.poderjudicial.es/stfls/ESTADISTICA/FICHEROS/VíctimasmortalesVGyVDAmbitoparejayex-pareja/VíctimasmortalesviolenciadegeneroydomesticaAmbitoparejayex-pareja2015.pdf>

COOK, Rebecca J. y CUSACK, Simone (2010). *Estereotipos de Género Perspectivas Legales Transnacionales*. Traducción al español por: Andrea Parra Profamilia, 2010 Título Original: *Gender Stereotyping: Transnational Legal Perspectives*. Pennsylvania: University of Pennsylvania Press.

CUBELLS, Jenny, CALSAMIGLIA, Andrea y ALBERTÍN, Pilar (2010). “Transitando por los espacios jurídico-penales: discursos sociales e implicaciones para la intervención en casos de violencia hacia la mujer”, *Acciones e Investigaciones Sociales*, 28, pp.79-109. DOI: https://doi.org/10.26754/ojs_ais/ais.201028482

FACIO, Alda y FRIES, Lorena (1999). Feminismo, género y patriarcado. En Facio, Alda y Fries, Lorena (Eds.), *Género y Derecho*. Santiago de Chile: LOM Ediciones, La Morada, pp. 21-60.

FRASER, Nancy (2008). “La justicia social en la era de la política de identidad: redistribución, reconocimiento y participación”, *Revista de Trabajo*, 6, pp. 83-99.

FUNDACIÓ SURT (2011). *Mecanismes de garantia del dret a la seguretat de les dones que es troben o s'han trobat en una situació de violència masclista fruit de la qual s'ha dictat una ordre d'allunyament de l'agressor*. Disponible a <http://www.surt.org/recurs-comunicat/mecanismes-de-garantia-del-dret-a-la-seguretat/>.

GISBERT GRIFO, Susana (2018). *Balanza de género*. Madrid, Espanya: LoQueNoExiste

GONZALEZ PARDO, Patricia y BACCI TAMBURLINI, Marianna (2015). “Mujeres-vulnerables, mujeres-víctimas. Explorando perspectivas críticas sobre categorizaciones y prácticas institucionales en situaciones de violencia patriarcal y migración”, *Revista Tramas Maepova del Centro de Investigaciones Sociales y Educativas del norte argentino*. Disponible a: <http://ppct.caicyt.gov.ar/index.php/cisen/article/view/6902>

GANZENMÜLLER, Carlos, ESCUDERO, José Francisco i TUSQUETS, Francisco (2000). “La violencia doméstica. Respuestas jurídicas desde una perspectiva” sociológica, *Revista General de Derecho*.

LAGARDE Y DE LOS RÍOS, Marcela (1996). *El género. Perspectiva de género. Género y feminismo. Desarrollo humano y democracia*. Disponible a https://catedraunescodh.unam.mx/catedra/CONACYT/08_EducDHMediacionEscolar/Contenidos/Biblioteca/Lecturas-Complementarias/Lagarde_Genero.pdf

LAGARDE Y DE LOS RÍOS, Marcela (2016). *Pacto entre mujeres. Sororidad*. Departament de comunicació de CELEM. Disponible a https://e-mujeres.net/wp-content/uploads/2016/08/pacto_entre_mujeres_sororidad.pdf

LARRAURI PIJOAN, Elena (2003). “¿Por qué retiran las mujeres maltratadas las denuncias?”, *Revista de Derecho Penal y Criminología*, 2ª época, nº 12.

MACKINNON, Catharine (1983). “Feminism, Marxism, Method and the State: Toward Feminist Jurisprudence”, *Signs: Journal of Women in Culture and Society*, 8 (4), pp. 635-658.

PITCH, Tamar (2009). Són possibles les polítiques democràtiques per a la seguretat? A *Revista Catalana de Seguretat Pública*, vol. 20. *Gènere, seguretat pública i violència masclista*. Barcelona: Institut de Seguretat Pública de Catalunya, pp.27-45. Disponible a <https://www.raco.cat/index.php/RCSP/issue/view/11524/showToc>

ROMITO, Patricia (2006). *Un silencio ensordecedor. La violencia ocultada contra mujeres y niños*. Barcelona: Montesinos.

SIGMA DOS (2006). *Macroencuestas sobre la violencia contra las mujeres*, Madrid: Instituto de la Mujer.

TAMAIA (2007). *Ni príncipes ni perdices. Siete historias de mujeres que dicen basta*. Barcelona: Icaria.

TRIGO, Eva, SALA, Arianna, i CALDERÓN, Marina (2012). “Hallazgos fundamentales sobre las renuncias al procedimiento judicial por violencia de genero”. A Instituto Andaluz de la Mujer (ed.), *La renuncia a continuar en el procedimiento judicial en mujeres víctimas de violencia de género: Un estudio en la comunidad autónoma andaluza*. Sevilla: Instituto Andaluz de la Mujer, pp. 129-186.

TUSQUETS TRIAS DE BES, Francisco, GANZENMULLER ROIG Carlos y ESCUDERO MORATALLA José Francisco (2000). “La violencia doméstica. Respuestas jurídicas desde una perspectiva sociológica”, *Revista General de Derecho*, nº 664-665, pp. 21-48.

11. Annexes

Annex 1: Guions entrevistes

Annex 1.1 Guió dones

Dades a omplir per la persona entrevistadora

Nacionalitat:

Edat:

Fills/es?

Agressor: Ex parella/Parella amb convivència/Parella sense convivència

Denúncies creuades:

Mesures policials:

Província:

Ciutat:

Partit judicial:

Món rural/urbà:

Data:

Duració:

Persona entrevistadora:

BLOC 0. VIOLÈNCIA

1. Quina violència/es va patir?

BLOC I. DENÚNCIA

2. Li van oferir advocat/da abans d'interposar la denuncia?
3. En quin moment demanes la ordre de protecció? (primera agressió?)
4. Qui la va informar sobre què es una ordre protecció?

BLOC II. VALORACIÓ DEL RISC

5. Creu que la valoració del risc és correcte?
6. Li van realitzar una valoració de risc a Mossos?
7. I al jutjat li van realitzar una valoració del risc?

BLOC III. VALORACIÓ DE L'ORDRE DE PROTECCIÓ

8. Creu que són eficaces les ordres de protecció? Per què?
9. Li van concedir l'ordre de protecció?
10. Per què creu que li van concedir o rebutjar?
11. Amb quines mesures li van concedir?
12. Va adjuntar informe mèdic?
13. Disposava de l'informe mèdic?
14. Es va sentir qüestionada?
15. Li van demanar (o rebutjar) cap document de prova?
16. Què creu que s'hauria de modificar de les ordres de protecció?

17. Qui creu que té més elements per valorar objectivament el risc?
18. Com valora la protecció de l'ordre de protecció?
19. Creu que la mesura de l'ordre de protecció hauria d'incloure alguna cosa més?

BLOC IV. SEGURETAT

20. Com se sentia respecte a la seva seguretat abans de sol·licitar l'ordre de protecció?
21. Tenia por?
22. Creu que perillava la seva vida?
23. I després de la denegació/concessió? (tan en cas de denegació com de concessió)?

BLOC V. SEGUIMENT

24. Com es fa el seguiment de les ordres de protecció des de mossos?
25. Què creus que es podria millorar d'aquest seguiment?
26. El seu agressor té polsera?
27. Tens ATEMPRO?
28. Com valores l'ATEMPRO?
29. Falten recursos (econòmics/humans/materials...) per fer aquest seguiment?
30. Falta formació de les professionals que fan aquest seguiment?

BLOC VI. ACTUACIÓ AGENTS

31. Com van actuar els cossos policials?
32. Com va actuar la seva/seu advocada/advocat?
33. Era d'ofici o privat?
34. Es va sentir prou recolzada?
35. Li va demanar (o rebutjar) cap document de prova?
36. Com van actuar als jutjats?
37. Ha acudit a algun centre d'atenció a dones, ja sigui de l'administració o una entitat?
38. Creu que hi ha poca coordinació del agents que han intervingut en el seu cas?

Annex 1.2 Guió cossos policials

Dades a omplir per la persona entrevistadora

Home/dona:

Formació violència de gènere: SI/NO

Quina formació en violència de gènere? Curs/postgrau/màster/doctorat

Cos policial:

Servei/recurs:

Província:

Ciutat:

Partit judicial:

Món rural/urbà:

Data:

Duració:

Persona entrevistadora:

BLOC I. DENÚNCIA

1. Qui recull la denúncia de la dona?
2. Es posen en contacte amb les advocades/advocats abans que la dona interposi la denuncia?
3. Li ofereixen sempre la oportunitat de posar-se en contacte amb un/a advocat/da?
4. Li consta que ho facin tots/totes els/les companys/es?

BLOC II. VALORACIÓ DEL RISC

5. Explica en què es basa la descripció del risc que feu.
6. Concretament qui fa la valoració del risc?
7. Com valoren l'eina que utilitzeu per valorar el risc?
8. Creu que la valoració del risc és correcta?
9. Qui creu que té més elements per valorar objectivament el risc?
10. Falten recursos per la valoració del risc?
11. Falta formació de les professionals que fan la valoració del risc?
12. Què pensa que es podria millorar?
13. Creu que falta perspectiva de gènere en la valoració del risc?

BLOC III. VALORACIÓ DE L'ORDRE DE PROTECCIÓ

14. Creu que són eficaces les ordres de protecció? Per què?
15. Què creu que s'hauria de modificar de les ordres de protecció?
16. Trobeu diferències en la concessió d'ordres de protecció segons ofici/privat advocat/da, nacionalitat agressor, nacionalitat víctima, denúncies creuades, tipus violència, edat, si hi ha fills/es, moment de la denúncia....?

BLOC IV. SEGURETAT

17. Des de les comissaries se'ls dona informació a les dones dels centres públics d'atenció especialitzats en violència de gènere?
18. Com se senten les dones abans de sol·licitar una ordre de protecció?

- 19. Com se senten les dones en aconseguir una ordre de protecció?
- 20. I com senten quan els hi deneguen?

BLOC V. SEGUIMENT

- 21. Com es fa el seguiment de les ordres de protecció des de mossos?
- 22. Què creu que es podria millorar d'aquest seguiment?
- 23. Falten recursos (econòmics/humans/materials...) per fer aquest seguiment?
- 24. Falta formació de les professionals que fan aquest seguiment?

BLOC VI. ACTUACIÓ AGENTS

- 25. En general, com valora les actuacions de les advocades/advocats que atenen les dones?
- 26. En general són d'ofici o privat?
- 27. Com valora les actuacions del les jutgesses/jutges pel què fa a les ordres de protecció?
- 28. Per què creu que hi ha tanta diferència segons els partits judicials en el % d'atorgaments d'ordres de protecció?
- 29. Creu que hi ha poca coordinació del agents que intervenen en la protecció de les víctimes?

Annex 1.3 Guió advocades i advocats

Dades a omplir per la persona entrevistadora (abans o després de l'entrevista)

Home/dona:

Formació en violència de gènere: SI/NO

Quina formació en violència de gènere? Curs/postgrau/màster/doctorat

Tipus jutjat:

Província:

Ciutat:

Partit judicial:

Món rural/urbà:

Ofici/privat:

Data:

Duració:

Persona entrevistadora:

BLOC I. DENÚNCIA

1. Actueu sempre des del moment de la denuncia?
2. Sempre hi sou presents en el moment de la denúncia?
3. En quin moment les dones demanen una ordre de protecció?
4. Els hi proposa l'advocat o l'advocada o elles ja ho coneixen?

BLOC II. VALORACIÓ DEL RISC

5. Com es valora la situació objectiva de risc?
6. Creu que la valoració del risc és correcta?
7. Qui creu que té més elements per valorar objectivament el risc?
8. Es demanen informes dels serveis especialitzats de la xarxa i dels experts dels jutjats?
9. Creu que a Catalunya s'haurien de tenir unitats de valoració integral forense de VG als jutjats com a altres comunitats autònomes?
10. Falten recursos (econòmics/humans/materials...) per la valoració del risc?
11. Falta formació de les professionals que fan la valoració del risc?
12. Creu que falta perspectiva de gènere en la valoració del risc?
13. Creu que el fet d'estar representada per una advocada "etiquetada" com a feminista pot perjudicar/beneficiar a la víctima?

BLOC III. VALORACIÓ DE L'ORDRE DE PROTECCIÓ

14. Què creu que té en compte el jutge/essa en denegar o concedir una ordre de protecció?
15. Els parts (informes mèdics) de lesions són decisius per a concedir una ordre de protecció o no?
16. Creu que són eficaces les ordres de protecció? Per què?
17. Què creu que s'hauria de modificar de les ordres de protecció?

18. Trobeu diferències en la concessió d'ordres de protecció segons ofici/privat advocat/da, nacionalitat agressor, nacionalitat víctima, denúncies creuades, tipus violència, edat, si hi ha fills/es, moment de la denúncia....?

BLOC IV. SEGURETAT

19. Com se senten les dones abans de sol·licitar una ordre de protecció?
20. I en aconseguir la ordre com se senten?
21. I quan li deneguen?

BLOC V. SEGUIMENT

22. Creu que el seguiment de les ordres de protecció és correcte?
23. Falten recursos (econòmics/humans/materials...) per fer aquest seguiment?
24. Falta formació de les professionals que fan aquest seguiment?

BLOC VI. ACTUACIÓ AGENTS

25. Com valora les actuacions dels cossos policials en la valoració del risc i en la protecció de les dones?
26. Creus que existeix coordinació entre diferents cossos policials?
27. Quina coordinació?
28. En cas que no, per què?
29. Seria desitjable aquesta coordinació?
30. En general, com valora les actuacions de les teves companyes advocades/advocats que atenen les dones?
31. En general són d'ofici o privat?
32. En relació amb els arguments per sol·licitar una ordre de protecció, quina similitud / diferència hi ha amb els al·legats en judici?
33. Com valora les actuacions de les jutgesses/jutges pel què fa a l'atorgament/denegació d'ordres de protecció?
34. Per què creu que hi ha tanta diferència segons els partits judicials en el % d'atorgaments d'ordres de protecció?
35. En general, sap si les dones acudeixen a algun centre d'atenció a dones, ja sigui de l'administració o una entitat?
36. Els hi recomanes?
37. Com valora en general el tractament a la víctima?
38. I com valora l'actuació del/de la Ministeri Fiscal?
39. Consideres que existeix una formació adequada dels diferents agents que intervenen al llarg del procés?
40. Creu que hi ha poca coordinació del agents que intervenen en la protecció de les víctimes?

Annex 1.4 Guió expertes, entitats i administració

Dades a omplir per la persona entrevistadora (abans o després de l'entrevista)

Servei/recurs:

Càrrec a l'entitat:

Home/dona:

Formació en violència de gènere: SI/NO

Quina formació en violència de gènere? Curs/postgrau/màster/doctorat

Província:

Ciutat:

Món rural/urbà:

Data:

Duració:

Persona entrevistadora:

BLOC 0. Violència

1. Quines actuacions feu en relació a la violència de gènere?

BLOC I. DENÚNCIA

2. La majoria de dones que ateneu sol·liciten una ordre de protecció?
3. Els hi concedeixen?
4. Qui els dona a conèixer la mesura de la ordre de protecció?

BLOC II. VALORACIÓ DEL RISC

5. Creu que la valoració del risc és correcte?
6. Qui creu que té més elements per valorar objectivament el risc? Falten recursos (econòmics/humans/materials...) per la valoració del risc?
7. Falta formació de les professionals que fan la valoració del risc?
8. Creu que falta perspectiva de gènere en la valoració del risc?
9. Creu que a Catalunya s'haurien de tenir unitats de valoració integral forense de VG als jutjats com a altres comunitats autònomes?
10. Creu que el fet d'estar representada per una advocada "etiquetada" como a feminista por perjudicar/beneficiar a la víctima?

BLOC III. VALORACIÓ DE L'ORDRE DE PROTECCIÓ

11. Acudeixen moltes dones sol·licitant informació sobre ordres de protecció?
12. O sou vosaltres que els hi proposeu a través del vostre assessorament legal?
13. Trobeu diferències en la concessió d'ordres de protecció segons ofici/privat advocat/da, nacionalitat agressor, nacionalitat víctima, denúncies creuades, tipus violència, edat, si hi ha fills/es...?
14. Els parts de lesions són decisius per a concedir una ordre de protecció o no?
15. Creu que són eficaces les ordres de protecció? Per què?
16. Què creu que s'hauria de modificar de les ordres de protecció?

BLOC IV. SEGUIMENT

17. Creu que el seguiment de les ordres de protecció és correcte?
18. Falten recursos (econòmics/humans/materials...) per fer aquest seguiment?
19. Falta formació de les professionals que fan aquest seguiment?

BLOC V. SEGURETAT

20. Com se senten les dones abans de sol·licitar una ordre de protecció?
21. I en aconseguir la ordre com se senten?
22. I quan li deneguen?
23. Fins a quin punt creu que és important pel que fa a la percepció de seguretat de la pròpia dona el fet d'acudir a una entitat/associació especialitzada en violències masclistes?
24. En general, sap si les dones acudeixen a algun centre d'atenció a dones, ja sigui de l'administració o una entitat?

BLOC VI. ACTUACIÓ AGENTS

25. Com valora les actuacions dels cossos policials en la valoració del risc i en la protecció de les dones?
26. Existeix coordinació entre diferents cossos policials?
27. Quina?
28. En cas que no, per què?
29. Seria desitjable?
30. En general, com valora les actuacions de les advocades/advocats que atenen les dones? En general són d'ofici o privat?
31. Hi ha diferència pel que fa a peticions d'ordre de protecció i argumentacions en els judicis?
32. Com valora les actuacions de les jutgesses/jutges pel què fa a l'atorgament/denegació d'ordres de protecció?
33. Per què creu que hi ha tanta diferència segons els partits judicials en el % d'atorgaments d'ordres de protecció?
34. Creu que hi ha poca coordinació dels agents que intervenen en la protecció de les víctimes?

Annex 1.5 Guió jutgesses i jutges

Dades a omplir per la persona entrevistadora (abans o després de l'entrevista)

Home/dona:

Formació en violència de gènere: SI/NO

Quina formació en violència de gènere? Curs/postgrau/màster/doctorat

Tipus jutjat:

Província:

Ciutat:

Partit judicial:

Món rural/urbà:

Data:

Duració:

Persona entrevistadora:

BLOC I. DENÚNCIA

1. Creu que la denuncia es recull correctament?

BLOC II. VALORACIÓ DEL RISC

2. Com es valora la situació objectiva de risc?
3. Creu que la valoració del risc és correcta?
4. Qui creu que té més elements per valorar objectivament el risc?
5. Falten recursos (econòmics/humans/materials...) per la valoració del risc?
6. Falta formació de les professionals que fan la valoració del risc?
7. Creu que falta perspectiva de gènere en la valoració del risc?
8. Creu que a Catalunya s'haurien de tenir unitats de valoració integral forense de VG als jutjats com a altres comunitats autònomes?

BLOC III. VALORACIÓ DE L'ORDRE DE PROTECCIÓ

9. Què té vostè en compte en denegar o concedir una ordre de protecció?
10. Els *partes* de lesions són decisius per a concedir una ordre de protecció o no?
11. Es demanen informes dels serveis especialitzats de la xarxa i dels experts dels jutjats?
12. Trobeu diferències en la concessió d'ordres de protecció segons ofici/privat advocat/da, nacionalitat agressor, nacionalitat víctima, denúncies creuades, tipus violència, edat, si hi ha fills/es, moment de la denúncia....?
13. Quins objectius penses que han de tenir les ordres de protecció?
14. Amb relació quin tipus de violència creu que s'ha de prioritzar les ordres de protecció?
15. Creu que són eficaces les ordres de protecció? Per què?
16. Què creu que s'hauria de modificar de les ordres de protecció?

BLOC IV. SEGURETAT

17. Com se senten les dones abans de sol·licitar una ordre de protecció?
18. I en aconseguir la ordre com se senten?
19. I quan li deneguen?

BLOC V. SEGUIMENT

- 20. Creu que el seguiment de les ordres de protecció és correcte?
- 21. Falten recursos (econòmics/humans/materials...) per fer aquest seguiment?
- 22. Falta formació de les professionals que fan aquest seguiment?

BLOC VI. ACTUACIÓ AGENTS

- 23. Com valora les actuacions dels cossos policials en la valoració del risc i en la protecció de les dones?
- 24. Creu que existeix coordinació entre diferents cossos policials?
- 25. Quina coordinació?
- 26. En cas que no, per què?
- 27. Seria desitjable?
- 28. En general, com valora les actuacions de les advocades/advocats que atenen les dones?
- 29. En general són d'ofici o privat?
- 30. Hi ha diferència pel que fa a peticions d'ordre de protecció i argumentacions en els judicis?
- 31. Creu que les advocades i advocats sol·liciten amb massa freqüència ordres de protecció?
- 32. Com valora les actuacions de les teves companyes jutgesses/jutges pel què fa a l'atorgament/denegació d'ordres de protecció?
- 33. Per què creus que hi ha tanta diferència segons els partits judicials en el % d'atorgaments d'ordres de protecció?
- 34. En general, sap si les dones acudeixen a algun centre d'atenció a dones, ja sigui de l'administració o una entitat?
- 35. Creu que hi ha poca coordinació del agents que intervenen en la protecció de les víctimes?

Annex 2. Registre d'entrevistes

2.1 Taula de registre d'entrevistes a dones sol·licitants d'una ordre de protecció per violència de gènere

N	COL·LECTIU	PROVÍNCIA	COMARCA	RURAL/URBÀ	EDAT	FILLES/S	NACIONALITAT	DATA	CODI	DURACIÓ
1	DONA	Barcelona	Baix Llobregat	Urbà	47	Sí	Doble nacionalitat	02/08/2019	D1	00:31:49
2	DONA	Barcelona	Anoia	Urbà	40	Sí	Espanyola	09/10/2019	D2	00:32:00
3	DONA	Barcelona	Baix Llobregat	Urbà	43	Sí	Argentina	10/10/2019	D3	00:44:32
4	DONA	Barcelona	Vallès Oriental	Urbà	32	Sí	Espanyola	25/10/2019	D4	00:36:07
5	DONA	Barcelona	Baix Llobregat	Urbà	53	Sí	Espanyola	11/11/2019	D5	00:31:08
6	DONA	Tarragona	Baix Llobregat	Urbà	26	Sí	Cubana	11/11/2019	D6	00:18:35
7	DONA	Barcelona	El Barcelonès	Urbà	47	Sí	Espanyola	08/10/2019	D7	00:38:53
8	DONA	Barcelona	Baix Llobregat	Urbà	34	Sí	Marroquina	18/11/2019	D8	00:19:45
9	DONA	Barcelona	Vallès Oriental	Urbà	32	Sí	Marroquina	21/11/2019	D9	00:41:17
10	DONA	Barcelona	El Barcelonès	Urbà	35	Sí	Espanyola	23/11/2019	D10	00:34:28

Font: Elaboració pròpia

2.2 Taula de registre d'entrevistes a policies

N	COL·LECTIU	SEXE	UNITAT	PROV.**	RURAL/URBÀ	FORM.. VG*	FORM. ESPEC.*	DATA	CODI	DURACIÓ
1	POLICIA	Home	OAC	Barcelona	Urbà/rural	Sí	Cursos Escola Policia	24/09/2019	P1	00:27:33
2	POLICIA	Dona	GAV	Barcelona	Urbà/rural	Sí	Cursos Escola Policia, seminaris, conferències, Criminologia	24/09/2019	P2	00:37:27
3	POLICIA	Dona	OAC	Barcelona	Urbà/rural	Sí	Cursos Escola Policial, cursos entitats, conferències...	25/09/2019	P3	00:23:04
4	POLICIA	Dona	GAV	Barcelona	Urbà/rural	Sí	Cursos	25/09/2019	P4	00:41:19
5	POLICIA	Dona	GAV	Lleida	Urbà/rural	Sí	Cursos	27/09/2019	P5	00:44:58
6	POLICIA	Dona	GAV	Girona	Urbà/rural	Sí	Postgrau	26/09/2019	P6	01:23:10
7	POLICIA	Home	GAV	Tarragona	Urbà	Sí	Cursos Escola Policia	27/09/2019	P7	00:38:03
8	POLICIA	Home	OAC	Tarragona	Urbà/rural	Sí	Postgrau en violència domèstica, postgrau en mediació i màster en psicologia forense criminal	25/09/2019	P8	00:37:51
9	POLICIA	Home	OAC	Barcelona	Urbà	Sí	Cursos Escola Policial	26/09/2019	P9	00:49:02
10	POLICIA	Home	GAV	Barcelona	Urbà	Sí	Cursos	25/09/2019	P10	01:02:11

* Prov.: Província; Form. VG: Formació violència de gènere; Form. Espec.: Formació especialitzada

Font: Elaboració pròpia

2.3. Taula de registre d'entrevistes a advocades i advocats

N	COL·LECTIU	TIPUS JUTJAT	PROV.*	CIUTAT	OFICI/PRIVAT	FORM.. VG*	FORM.. ESPEC.*	DATA	CODI	DURACIÓ
1	ADVOCADA	VIDO, Penal	Barcelona	Barcelona	Privat /ofici	Sí	Doctorat	16/05/2019	A1	00:31:46
2	ADVOCADA	Civil, Penal, VIDO	Barcelona	Gavà	Privat	No	Seminari, congressos, conferències	24/07/2019	A2	01:05:50
3	ADVOCADA	VIDO	Barcelona	Barcelona	Privat /ofici	Sí	Cursos	25/07/2019	A3	00:26:51
4	ADVOCADA	Penal, VIDO	Barcelona	Barcelona	Privat/ofici	Sí	Doctorat	25/07/2019	A4	00:57:43
5	ADVOCADA	Civil, Penal VIDO	Barcelona	Barcelona	Privat/ofici	Sí	Cursos i seminaris	25/07/2019	A5	00:48:56
6	ADVOCADA	Penal, VIDO	Lleida	Lleida	Privat	Sí	Màster	30/07/2019	A6	01:05:58
7	ADVOCADA	Penal, Família, VIDO	Barcelona	Mataró	Privat	Sí	Cursos, conferències	09/09/2019	A7	00:42:55
8	ADVOCADA	Penal, Família, VIDO	Barcelona	Granollers	Privat /ofici	Sí	Postgrau	28/11/2019	A8	00:35:49
9	ADVOCADA	Penal, VIDO	Barcelona	Barcelona	Ofici	No	Curs ICAB	11/09/2019	A9	01:05:23
10	ADVOCADA	Penal, VIDO	Barcelona	Barcelona	Oficio	Sí	Doctoranda	31/07/2019	A10	00:42:44

*Prov.: Província; Form. VG: Formació violència de gènere; Form. Espec.: Formació especialitzada

Font: Elaboració pròpia

2.4. Taula de registre d'entrevistes a professionals d'associacions/entitats/fundacions i serveis de l'administració pública especialitzats en violència de gènere

N	COL·LECTIU	PROVÍNCIA	ANYS EXPERIÈNCIA	DATA	CODI	DURACIÓ
1	ENTITAT	Barcelona	Més de 15 anys	26/09/2019	E1	00:35:06
2	ADMINISTRACIÓ	Lleida	Entre 5 i 10 anys	03/10/2019	E2	00:26:26
3	ENTITAT	Barcelona	Més de 15 anys	28/08/2019	E3	01:08:46
4	ENTITAT	Barcelona	Més de 15 anys	30/09/2019	E4	01:22:46
5	ENTITAT	Barcelona	21 anys	12/09/2019	E5	01:33:41
6	ADMINISTRACIÓ	Tarragona	-	20/09/2019	E6	00:47:17
7	ADMINISTRACIÓ	Barcelona	Més de 10 anys	03/10/2019	E7	00:59:48
8	ADMINISTRACIÓ	Tarragona	Més de 15 anys	11/10/2019	E8	00:56:40
9	ENTITAT	Barcelona	Més de 20 anys	04/09/2019	E9	01:02:54
10	ENTITAT	Barcelona	Més de 15 anys	12/08/2019	E10	01:00:17

Font: Elaboració pròpia

2.5. Taula de registre d'entrevistes a jutgeses i jutges

N	COL·LECTIU	SEXE	TIPUS JUTJAT	PROV.*	RURAL/URBÀ	FORM.. VG*	FORM. ESPEC.*	DATA	CODI	DURACIÓ
1	JUTGESSA	Dona	VIDO	Barcelona	Urbà	Sí	Cursos CGPJ	04/07/2019	J1	00:23:53
2	JUTGESSA	Dona	Penal i VIDO	Barcelona	Urbà	Sí	Doctorat	13/09/2019	J2	00:44:17
3	JUTGESSA	Dona	VIDO	Barcelona	Urbà	Sí	Cursos CGPJ	03/12/2019	J3	00:39:44
4	JUTGE	Home	VIDO	Barcelona	Urbà	Sí	Cursos CGPJ	19/09/2019	J4	00:28:45
5	JUTGE	Home	VIDO	Barcelona	Urbà	Sí	Cursos CGPJ	14/10/2019	J5	01:20:32
6	JUTGE	Home	VIDO	Barcelona	Urbà	Sí	Curso CGPJ, seminaris	30/10/2019	J6	01:25:56
7	JUTGESSA	Dona	VIDO	Girona	Urbà / rural	No	-	22/11/2019	J8	00:51:12
8	JUTGESSA	Dona	VIDO	Tarragona	Urbà / rural	Sí	Curso CGPJ, seminaris	29/10/2019	J9	00:26:43
9	FISCAL	Dona	VIDO	Tarragona	Urbà / rural	Sí	Cursos Fiscalia, seminaris, xerrades	29/10/2019	J10	00:19:14
10	JUTGESSA	Dona	VIDO	Barcelona	Urbà	No	Cursos CGPJ	30/10/2019	J7	00:28:45

*Prov.: Província; Form. VG: Formació violència de gènere; Form. Espec.: Formació especialitzada

Font: Elaboració pròpia